

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću

Građanski odbor za ljudska prava

PRAĆENJE SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

IZVJEŠTAJ ZA 2011. GODINU

Izvještaj uredili
Mladen Stojanović i Marko Sjekavica

Veljača 2012. godine

*Izvještaj je pripremljen u sklopu projekta
“Praćenje suđenja za ratne zločine u procesu suočavanja s prošlošću“*

Izdavač
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek

Za izdavača
Miljenko Šmit

Uredili
Mladen Stojanović i Marko Sjekavica

Oblikovanje i tisak
Grafika, Osijek

Naklada
300

Osijek, 2012.

ISSN 1847-0564

Dozvoljeno prenošenje tekstova uz navođenje izvora.

U pripremi tekstova sudjelovali:
Milena Čalić Jelić, Jelena Đokić Jović, Veselinka Kastratović, Vlatka Kuić, Maja Kovačević Bošković, Katarina Kruhonja, Miren Špek i Vesna Teršelič

Ova publikacija je izdana uz financijsku potporu Europske unije. Sadržaj ovog izvještaja isključiva je odgovornost *Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek*, i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i:
Veleposlanstvo Kraljevine Nizozemske u Zagrebu
Veleposlanstvo Finske u Zagrebu

Ured OEES-a u Zagrebu

SADRŽAJ

SAŽETAK I PREPORUKE

ZAPAŽANJA

Politički i društveni kontekst u kojem se suđenja odvijaju

Zatvaranje pregovora s EU unatoč politizaciji procesuiranja ratnih zločina

Negativne reakcije na presudu MKSJ u predmetu Gotovina, Markač i Čermak

Neobjektivno medijsko izvještavanje o nepravomoćnoj haaškoj presudi generalima Gotovini i Markaču

Poboljšanje normativnog okvira za procesuiranje ratnih zločina nasuprot „Zakona o ništetnosti“

a) *Strategija za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina počinjenih u razdoblju 1991. do 1995. godine*

b) *Izmjena i dopuna Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava*

- *u pogledu nadležnosti sudova*

- *u pogledu korištenja dokaza prikupljenih od MKSJ*

Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije – ugrožavanje regionalne suradnje u progonu počinitelja zločina

Dostupnost podataka o procesuiranju ratnih zločina

Baza podataka DORH-a

Podaci o kaznenim djelima počinjenima za vrijeme i nakon Vojno-redarstvene operacije „Oluja“ – za ratni zločin nitko nije pravomoćno osuđen

Učinkovitost i kvaliteta procesuiranja kaznenih djela ratnih zločina

Riješena je tek petina evidentiranih zločina – većina u odsutnosti okrivljenih

Sporo i nedjelotvorno procesuiranje

Primjeri predmeta koje sudovi ne uspijevaju pravomoćno okončati

Povećan transfer predmeta na županijske sudove u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku

Suđenja u odsutnosti – sadašnja praksa i obnove postupaka

Obnovljeni kazneni postupci

Seksualno nasilje kao način izvršenja ratnog zločina u kaznenim postupcima u Republici Hrvatskoj

Regionalna suradnja u progonu počinitelja

Suradnja DORH-a s nadležnim tužilaštvom u Crnoj Gori

Vidljivi rezultati u suradnji DORH-a s nadležnim tužilaštvom u Republici Srbiji

Uvjetno otpuštanje s izdržavanja kazne zatvora osuđenih ratnih zločinaca

Podrška žrtvama i svjedocima kaznenih djela

Razvoj podrške

Strategija za podršku žrtvama i svjedocima još uvijek nije izrađena

Daljnje smjernice razvoja

Reparacije civilnih žrtava - neophodan preduvjet za stabilno i zdravo društvo

Status civilnih žrtava

Problem naknade štete zbog smrti bliske osobe i troškova izgubljenih parnica i dalje nije riješen

Zapovjedna odgovornost – odgovornost za propust nadređenog i sudska praksa u Republici Hrvatskoj

PRAĆENI POSTUPCI U 2011. GODINI

Novopodignute optužnice

a) Optužnica protiv Tomislava Merčepa

b) Zločini u Sisku

c) Zločini u logorima

Praćeni postupci na županijskim sudovima

Praćeni postupci na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske

MIŠLJENJA O POJEDINIM POSTUPCIMA

Postupak protiv opt. Milenka Vidaka za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Obnovljeni postupak protiv opt. Nikole Munjesa za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Postupak protiv opt. Čede Jovića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Postupak protiv opt. Gorana Amanovića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Postupak protiv optuženih Ivana Husnjaka i Gorana Sokola za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Obnovljeni postupak protiv Janka Radmanovića i Radisava Stojanovića, ranije u odsutnosti osuđenih zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Treći (drugi ponovljeni) postupak protiv optuženih Milana Jurjevića i Davora Tošića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Postupak protiv opt. Jablana Kejića za kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika

Četvrti (treći ponovljeni) postupak protiv optuženih Luke Markešića, Zdenka Radića, Zorana Marasa i Ivana Orlovića za kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika i kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva

Priopćenje u svezi kaznenog postupka za zločin u Ribarskoj kolibi u Marinom Selu

DODATAK BR. 1 - TABLIČNI PREGLED PRAĆENIH POSTUPAKA ZA RATNE ZLOČINE NA ŽUPANIJSKIM SUDOVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2011. GODINI

Postupci u kojima su tijekom 2011. godine županijski sudovi donijeli prvostupanjske presude

Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Postupci u kojima su glavne rasprave zakazivane, ali nisu održavane, uglavnom zbog nedostupnosti optuženih, u odnosu na koje nisu donesena rješenja o suđenju u odsutnosti

DODATAK BR. 2 - TABLIČNI PREGLED SJEDNICA ŽALBENIH VIJEĆA VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA U 2011. GODINI

SAŽETAK I PREPORUKE

2011. godina, u odnosu na koju ovaj izvještaj tematizira problematiku suđenja za ratne zločine u Republici Hrvatskoj, bila je izrazito dinamično razdoblje u pogledu procesuiranja ratnih zločina i odnosnog procesa suočavanja s prošlošću. Ova publikacija ima za cilj dokumentirati sve uočene trendove i ukazati na bitne momente, detaljnije elaborirane u daljnjem tekstu.

Zatvaranje pregovaračkih poglavlja o pristupu Republike Hrvatske u Europsku uniju, posebice poglavlja 23. o pravosuđu i temeljnim pravima, dovelo je, sinergijom kritike međunarodnih organizacija i organizacija za zaštitu ljudskih prava te preporuka Europske komisije, do poboljšanja zakonodavnog okvira u kojem se odvija procesuiranje ratnih zločina i drugih teških oblika kršenja vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Navedeno prvenstveno obuhvaća izmjene *Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda*, kojima je stvoreno normativno polazište za specijalizaciju sudova nadležnih za suđenja za ratne zločine¹, kao i mogućnost korištenja dokaza prikupljenih od strane tijela Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju u kaznenim postupcima u Republici Hrvatskoj.² No da bi spomenuta specijalizacija zaživjela, u predstojećem razdoblju potrebne su odlučnije promjene.

Donošenjem *Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije*, za kojeg, uz navođenje obrazloženja u posebnom poglavlju ovog izvještaja, smatramo da je protuustavan i protuzakonit, ugrožena je dugo izgrađivana i sve uspješnija regionalna suradnja Državnog odvjetništva Republike Hrvatske s Tužilaštvom za ratne zločine Republike Srbije, koja je zbog česte nedostupnosti optuženika pravosudnim tijelima države koja procesuirala zločin *conditio sine qua non* za učinkovito procesuiranje svih odgovornih za ratne zločine.

Osvrćući se na politički kontekst u kojim se suđenja odvijaju, zabrinjavajuće je što se pokazalo politički profitabilnim izbornu kampanju bazirati na promociji osoba osuđenih ili optuženih za ratne zločine. Na parlamentarnim izborima održanima u prosincu 2011. godine čak 6 zastupničkih mjesta osvojila je stranka Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB), čiji utemeljitelj i član predsjedništva Branimir Glavaš u Bosni i Hercegovini, kamo je pobjegao pred tijelima unutrašnjih poslova i pravosuđa Republike Hrvatske, odslužuje osmogodišnju zatvorsku kaznu zbog ratnog zločina počinjenog nad civilnim stanovništvom u Osijeku. Svoju izbornu kampanju stranka je

---

¹ Uvedena je isključiva stvarna i mjesna nadležnost županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu.

² Navedene izmjene omogućit će korištenje dokaza prikupljenih od strane tijela MKSJ u svim kaznenim postupcima koji će započeti nakon što su izmjene stupile na snagu. Međutim, u kaznenim postupcima koji su započeli ranije, dokaze prikupljene od strane tijela MKSJ vjerojatno ne će biti moguće koristiti. Naime, nakon što su izmjene stupile na snagu, Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku u ponovljenom postupku protiv Damira Kufnera i dr. odbilo je koristiti iskaze svjedoka koje su uzeli istražitelji Tužiteljstva MKSJ, što je potvrđeno i od strane VSRH.

započela pokušajem imenovanja Branimira Glavaša nositeljem svih svojih izbornih lista.³ Navedeno, kao i sudjelovanje osobe iz vrha stranke u pokušaju podmićivanja sudaca VSRH, kako bi se ishodio povoljniji ishod žalbenog postupka za ideološkog vođu, predstavlja kršenje ustavnih načela i načela pravne države, koje treba biti sagledano u kontekstu etničke netrpeljivosti i osujećivanja ponovne uspostave suživota u ratu sukobljenih etničkih skupina.

Tijekom 2011. godine, s uočljivim zakašnjenjem, nakon upornog zagovaranja od strane civilnog društva, podignute su optužnice u predmetima koje ističemo zbog masovnosti, okrutnosti i sustavnosti počinjenih zločina. Iako su postojale, i u javnosti bile poznate brojne indicije o kaznenoj odgovornosti određenih osoba, uslijed nedostatka političke volje, dugi niz godina, istrage protiv njih nisu bile pokrenute. Radi se o kaznenom postupku protiv Tomislava Merčepa, ratnog savjetnika u MUP-u Republike Hrvatske, zbog zločina u Pakračkoj Poljani i na Zagrebačkom velesajmu te predmetu protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka zbog ratnog zločina protiv srpskih civila u Sisku.⁴ Također je podignuta optužnica protiv Aleksandra Vasiljevića i Miroslava Živanovića, zbog ratnog zločina protiv hrvatskih civila i ratnih zarobljenika u logorima Begejci, Stajićevo, Sremska Mitrovica i Niš u Srbiji te logora Stara Gradiška u Hrvatskoj.

Unatoč povećanju broja predmeta u kojima su procesuirani zapovjednici okrivljeni da su svojim nečinjenjem propustili spriječiti zločine, ustrojavanje prakse u optuživanjima i presuđivanjima u takvim predmetima još uvijek je u začetku. Na to ukazuje relativno velik broj (ne)pravomoćnih oslobađajućih presuda u takvim predmetima.⁵

Pored toga, iako na (potencijalnu) odgovornost pojedinih visokopozicioniranih vojnih i političkih dužnosnika upućuju iskazi svjedoka i činjenična stanja utvrđena u pojedinim kaznenim predmetima ratnih zločina, kazneni postupci protiv njih nisu započeli.⁶

---

³ Iako je imenovanje Branimira Glavaša nositeljem izbornih lista bilo dopušteno *Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor*, nakon priopćenja Ustavnog suda Republike Hrvatske da je ustavnopravno neprihvatljivo da Glavaš bude nositelj izbornih lista, HDSSB je odustao od najavljenog imenovanja.

⁴ Izravno nadređen ovoj dvojici optuženika, osumnjičeni Đuro Brodarac, protiv koga se vodila istraga, preminuo je u pritvoru prije podizanja optužnice.

⁵ Osim ranije pravomoćno oslobođenog Rahima Ademija (zločin u Medačkom džepu), tijekom 2011. pravomoćno je oslobođen Damir Kufner (zločin u Marinom Selu), optužba je pravomoćno odbijena u odnosu na Davora Šimića, a nepravomoćno su oslobođeni Ivan Husnjak i Goran Sokol (zločin u Marinom Selu). Svi navedeni (bili) su optuženi da su, kao zapovjednici hrvatskih postrojbi, iako su znali da njihovi podređeni čine zločine, propustili iste spriječiti da to i dalje čine pa da su na taj način pristali na počinjenje i na posljedice zločina. Osim ranije pravomoćno osuđenog Mirka Norca Keve (zločin u Medačkom džepu), tijekom 2011. za ovu vrstu zapovjedne odgovornosti nepravomoćno je osuđen samo pripadnik srpskih postrojbi Čedo Jović (zločin u Dalju IV).

⁶ Protiv Davora Domazeta Loše, na čiju odgovornost upućuje pravomoćno okončani postupak za zločin u Medačkom džepu, nije pokrenut kazneni postupak. Iz DORH-a je u više navrata priopćeno da su za zločine u Medačkom džepu izvidi u tijeku, kako u odnosu na zapovjedno odgovorne osobe tako i u odnosu na neposredne počinitelje. Nakon opetovanog spominjanja Vladimira Šeksa u kontekstu eventualne odgovornosti za stradavanja srpskih civila na području Osijeka i istočne Slavonije 1991., DORH je početkom 2011. priopćio da su provedeni izvidi te da ne postoji osnova za kazneni progon.

Nastavak ranije uočenog trenda neučinkovitosti pravosuđa i u ovoj se godini ogledao kroz nekoliko primjera višestruko ponavljanih kaznenih postupaka. Najeklatantniji takav primjer je postupak protiv optuženog pripadnika hrvatskih postrojbi Mihajla Hrastova, zbog protupravnog ubijanja 13 i ranjavanja 2 neprijateljska vojnika na Koranskom mostu u Karlovcu, koji se vodi već dvadesetu godinu. Navedeni je postupak, nakon odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske koji se suprotstavio procesno-pravnim tumačenjima VSRH te pravomoćno osuđenog Hrastova pustio na slobodu i predmet vratio na ponovno suđenje, nastavljen i u 2011. i 2012. godini. Ogledni primjeri neefikasnosti su i kazneni postupci protiv opt. Luke Markešića i dr. zbog zločina u Bjelovaru, protiv opt. Petra Mamule zbog zločina u Baranji, protiv opt. Enesa Viteškića zbog zločina u Paulin Dvoru, protiv opt. Rade Miljevića zbog zločina na brdu Pogledić kraj Gline itd.

Nakon nekoliko primjera iz domaće prakse i prakse MKSJ-a u kojima su osuđenici za teške povrede međunarodnog kaznenog prava nakon izdržane 2/3 zatvorske kazne uvjetno otpušteni s izdržavanja, iako često nisu izrazili kajanje zbog nedjela koja su počinili i žaljenje za žrtvama za čija su stradanja proglašeni odgovornima, pojavila se potreba za javnom raspravom na temu uvjetnog otpusta osuđenika za ovu specifičnu vrstu kaznenih djela. U pravnoj i interdisciplinarnoj raspravi, koju želimo potaknuti u predstojećem razdoblju, potrebno je valorizirati argumente *pro et contra*, od kojih jedni upiru na jednakost kriterija za uvjetno otpuštanje sa slobode počinitelja kaznenih djela općeg kriminaliteta i kaznenih djela ratnih zločina, dok drugi ukazuju na posebno štetne posljedice potonjih kaznenih djela za čitavu zajednicu te njihovu distinkciju prema ostalim krimenima, kao i na njihovo nezastarijevanje.

Događaj koji je najviše obilježio promatrano razdoblje svakako je objava prvostupanjske presude MKSJ-a u kaznenom predmetu protiv optuženih Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, kojom su Gotovina i Markač proglašeni krivima i osuđeni na zatvorske kazne u trajanju od 24, odnosno 18 godina zatvora, zbog počinjenja zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, sudjelovanjem u udruženom zločinačkom pothvatu koji je imao za cilj trajno ukloniti srpsko stanovništvo s područja tzv. Krajine.⁷ Značajna degradacija u procesu suočavanja s prošlošću bila je najvidljivija u odnosu političke elite, javne televizije i većine medija prema ovoj presudi, a upravo zastrašujući bio je manjak pijeteta i senzibiliteta za žrtve kaznenih djela koja su bila predmetom ovog opsežnog i dugog kaznenog postupka. Paušalni politički komentari i uzdizanje nepravomoćno osuđenih na pijedestal nacionalnih heroja, organiziranje prosvjeda potpore diljem Hrvatske, na kojima je korištena nacionalistička retorika i govor mržnje, rezultat su pristranog izvještavanja medija o tijeku kaznenog postupka, uz citiranje neobjektivnih i interesno involviranih predstavnika braniteljskih timova. Potpuno su ignorirani činjenični nalazi i pravne konkluzije iz kojih se u presudi izvodi kaznena odgovornost optuženika. Političari, uključujući najviše državne dužnosnike, navedenu presudu MKSJ gotovo u pravilu su tumačili presudom kojom je čitav

---

⁷ U prvostupanjskoj presudi navedeno je da su uz nepravomoćno osuđene Gotovinu i Markača sudionici zajedničkog zločinačkog pothvata bili i Franjo Tuđman, Gojko Šušak, Zvonimir Červenko, kao i drugi pripadnici hrvatskog političkog i vojnog rukovodstva koji su sudjelovali na predsjedničkim sastancima i bili Tuđmanovi bliski suradnici (Jure Radić, Davor Domazet Lošo, Ivan Jarnjak, Miroslav Tuđman,...)

Domovinski rat okarakteriziran zločinačkim pothvatom. Odgovornost, prvenstveno javne televizije, ali i svih ostalih televizijskih kuća, za stvaranje navijačke atmosfere potpore optuženicima i neshvatljivo minimiziranje patnje žrtava je velika. Možemo je promatrati kao posljedicu nikada otvorenog pitanja političke i moralne odgovornosti za stvaranje atmosfere linča, straha i nekažnjivosti zločina u prvoj polovici devedesetih godina, a, prema našem mišljenju, moguće i krivične odgovornosti pojedinih novinara za poticanje na zločine.⁸

Uhićenja najtraženijih i posljednjih preostalih bjegunaca MKSJ-a, Ratka Mladića i Gorana Hadžića, označila su bitan iskorak u dokidanju nekažnjivosti najviše pozicioniranih vojnih i političkih dužnosnika optuženih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Okončanje kaznenih postupaka protiv navedenih osoba, zatvorit će vrijedan krug nasljeđa haaškog tribunala, koji će prerastanjem u Rezidualni mehanizam 2013. godine ući u završnu fazu svoga postojanja.

U odnosu na 2010. godinu, na nacionalnoj razini, nismo zabilježili nikakav napredak po pitanju otpisa parničnih troškova tužiteljima koji su izgubili parnice pokrenute protiv Republike Hrvatske radi naknade štete zbog smrti bliske osobe, kao i zbog uništene imovine od strane subjekata za koje odgovara Republika Hrvatska. Tužitelji najčešće nisu uspjeli sa svojim tužbama protiv Republike Hrvatske zbog činjenice da u većini predmeta prethodno nije utvrđena kaznena odgovornost počinitelja kaznenog djela koje je za posljedicu imalo usmrćenje bliske osobe ili uništenje imovine tužitelja. Ipak, svjetlija budućnost se nazire, makar u odnosu na naknadu nematerijalne štete, u dvjema presudama Europskog suda za ljudska prava (Jularić protiv Republike Hrvatske i Skendžić protiv Republike Hrvatske), kojima je Republici Hrvatskoj naloženo plaćanje pravične naknade tužiteljima, zbog neprovođenja učinkovitih i prikladnih istraga počinjenih zločina. Ukoliko Vlada Republike Hrvatske ne uvidi da se nerješavanjem pitanja obeštećenja žrtava čini nepravda, tužitelji/oštećenici će biti prisiljeni da izvan Republike Hrvatske ostvare pravo na satisfakciju zbog smrti svojih bližnjih.

Ukazujemo također na nedovoljno istražena silovanja kao modalitet počinjenja ratnih zločina, kao i na nedovoljno psihološki isprofiliran pristup ispitivanju oštećenika i svjedoka očevidaca koji su ujedno informanti (svjedoci insajderi) predmetnih kaznenih djela i koji višestrukim ispitivanjem u kaznenim postupcima bivaju izloženi sekundarnoj viktimizaciji.

Ovaj godišnji izvještaj o praćenju suđenja za ratne zločine daje detaljan pregled i tablični prikaz svih suđenja za ratne zločine koje smo tijekom godine pratili na nadležnim sudovima u Republici Hrvatskoj.

Temeljem sustavnog praćenja svih postupaka za ratne zločine na sudovima u Republici Hrvatskoj, kao i praćenja sudske prakse MKSJ-a, smatramo potrebnim:

---

⁸ Praksa Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu išla je u smjeru uspostave kazneno-pravne odgovornosti predstavnika medija za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, no pred MKSJ takvih slučajeva nije bilo.

- Osigurati istinsku specijalizaciju posebnih odjela 4 županijska suda, koji će imati isključivu nadležnost u suđenju u predmetima ratnih zločina, za što je uspostavljen legislativni okvir, no izostalo je donošenje implementacijske strategije. Smatramo bitnim da se sutkinje i suci drugih županijskih sudova s iskustvom i uspješnošću rada na predmetima ratnih zločina rasporede u odjele za ratne zločine na specijaliziranim sudovima. Nužno je osigurati kontinuitet u radu sudaca na ovim predmetima kako bi im se omogućilo stalno stručno usavršavanje.
- Dodatnim izmjenama Zakona o primjeni Statuta MKS-a potrebno je izmijeniti odredbe o sastavu vijeća VSRH, kada kao drugostupanjski sud provodi raspravu, na način da umjesto sudaca porotnika u raspravna vijeća VSRH budu imenovani isključivo sutkinje i suci profesionalci, a potom, u slučajevima višestruko ukidanih prvostupanjskih presuda, rasprave provoditi pred VSRH kao drugostupanjskim sudom.
- Izmjenama Zakona o primjeni Statuta MKS propisati isključivu nadležnost županijskih državnih odvjetništava u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku za postupanje u predmetima ratnih zločina, kojom bi se pridonijelo stvaranju/jačanju specijaliziranih timova državnih odvjetništava, lakšoj razmjeni informacija o zločinima i učinkovitijoj regionalnoj suradnji.
- Intenzivirati napore kako bi se procesuirao što veći broj neposrednih počinitelja, kao i vojnih i političkih dužnosnika sukobljenih strana, za koje postoje indicije da su kazneno odgovorni za počinjene ratne zločine.
- Osigurati mogućnost obnove kaznenih postupaka i procesuiranja počinitelja u slučajevima u kojima je pogrešnom primjenom zakona o oprost, tijekom 90-ih godina, iz političkih razloga amnestiran određeni broj osoba za koje postoji sumnja da su odgovorne za počinjenje ratnih zločina.⁹
- Otpisati parnične troškove strankama koje nisu uspjele sa svojim tužbama protiv Republike Hrvatske za naknadu štete zbog smrti bliske osobe ili uništenje imovine od strane osoba za koje odgovara Republika Hrvatska te iznaći političko rješenje kako bi se obeštatile sve civilne žrtve rata u skladu s *Temeljnim načelima i smjernicama Ujedinjenih naroda o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava*.
- Aktivno uključiti javnu radio-televiziju u proces suočavanja s prošlošću, s dužnošću i odgovornošću objektivnog i stručnog izvještavanja o predmetima

---

⁹ Ponovo ukazujemo na još uvijek nepravomoćno riješene slučajeve ratnih zločina u Novskoj kao i slučaj usmrćivanja D. Ž. od strane četvorice pripadnika HV-a na odlagalištu otpada Jakuševac u Zagrebu.

ratnih zločina pred domaćim pravosuđem, sudovima u regiji i međunarodnim tribunalom.

- Ukinuti *Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije*, ustupati dokazni materijal u predmetima u kojima su optuženici nedostupni tijelima kaznenog progona Republike Hrvatske pravosudnim tijelima država u regiji te uspostaviti pravni okvir za suradnju javnih tužiteljstava Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine u radu na predmetima ratnih zločina.
- Na web stranici DORH-a, s obzirom na podatke koje DORH posjeduju u svojoj *Bazi podataka ratnih zločina*, objaviti sve pravomoćne optužnice te pravomoćne i nepravomoćne presude.
- Provesti javnu raspravu o uvjetima uvjetnog otpusta s izdržavanja zatvorske kazne osoba osuđenih za najteže oblike kršenja vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.

ZAPAŽANJA

Politički i društveni kontekst u kojem se suđenja odvijaju

Zatvaranje pregovora s EU unatoč politizaciji procesuiranja ratnih zločina

Godina 2011. obilježena je lipanjskim zatvaranjem pregovora i prosinačkim potpisivanjem ugovora o pristupanju Republike Hrvatske u Europsku uniju te parlamentarnim izborima i promjenom vlasti.

Mada je procesuiranje ratnih zločina u Republici Hrvatskoj nakon dugogodišnjeg monitoringa od strane međunarodne zajednice pozitivno ocijenjeno, još uvijek ima razloga za zabrinutost.

Bitan segment o kojemu je ovisila ocjena spremnosti Republike Hrvatske za zatvaranje pregovora bilo je ispunjavanje mjerila u *Poglavlju 23. – „Pravosuđe i temeljna prava“*, koja su se, među ostalim, ticala i poboljšanja u procesuiranju ratnih zločina. Neposredno prije zatvaranja pregovora, Republika Hrvatska poduzela je mjere koje bi trebale pridonijeti kvalitativnom napretku u procesuiranju ratnih zločina i napretku u istraživanju brojnih zločina u kojima su počinitelji, za sada, nepoznati - unaprijeđen je zakonodavni okvir te je donesena strategija i akcijski plan procesuiranja ratnih zločina.¹⁰

No, tijekom cijele 2011. godine, a posebice pred prosinačke parlamentarne izbore, visokopozicionirani političari koristili su retoriku i povlačili poteze kojima je derogiran mukotrpan stvaran napredak u stavovima javnosti o moralnoj osudi svih zločina, potrebi procesuiranja svih počinitelja zločina i uvažavanju svih žrtava zločina.

Slučaj Tihomira Purde, hrvatskog branitelja uhićenog u Bosni i Hercegovini, koga su srbijanska tijela teretila za počinjenje ratnog zločina u Vukovaru 1991. godine, i objava prvostupanjske presude Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u predmetu Gotovina, Markač i Čermak potaknuli su prosvjede na kojima je od vlasti zahtijevan prestanak progona za ratne zločine okrivljenih pripadnika hrvatskih postrojbi, prekid suradnje s pravosudnim tijelima Republike Srbije i prekid suradnje s MKSJ.

Objava presude, kojom su Gotovina i Markač nepravomoćno proglašeni krivima, izazvala je zaprepaštenje velikog dijela slabo informirane hrvatske javnosti, negativne reakcije brojnih političara i vrha Katoličke crkve u Hrvatskoj.

Političari, uključujući najviše državne dužnosnike, navedenu presudu MKSJ gotovo u pravilu su tumačili presudom kojom je čitav Domovinski rat okarakteriziran zločinačkim pothvatom te su tu platformu koristili za postizanje političkih poena pred slabo obaviještenim biračkim tijelom. Slični istupi političara nastavljeni su i u mjesecima koji

---

¹⁰ Izmjenama *Sudskog poslovnika* i *Zakona o primjeni Statuta MKS* osnovani su odjeli za ratne zločine na županijskim sudovima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku te je propisana isključiva nadležnost navedenih sudova za postupanje u predmetima ratnih zločina. U postupcima pred hrvatskim sudovima omogućeno je korištenje dokaza prikupljenih od strane MKSJ. Ministarstvo pravosuđa izradilo je *Strategiju za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina počinjenih u razdoblju 1991. do 1995. godine*, Ministarstvo unutarnjih poslova donijelo je *Provedbeni plan*, a DORH *Operativni program*.

su uslijedili, a dolazili su i od predstavnika novoizabrane vlasti.¹¹ Zbog toga smatramo nužnim pozvati nositelje nove vlasti na promišljene reakcije u svezi s procesuiranjem svih ratnih zločina.¹²

Zabrinutost izaziva što je u opisanoj atmosferi izostalo jasno iskazivanje solidarnosti sa svim žrtvama, osuda svih zločina i potpora razotkrivanju svih zločina, čak i u reakcijama vrha Katoličke crkve u Hrvatskoj.¹³

Mediji, uključujući i javnu televiziju, pristranim su izvještavanjima odigrali značajnu ulogu u poticanju ogorčenja javnosti na presudu haškog tribunala. Niti uhićenja Ratka Mladića (u svibnju 2011.) i Gorana Hadžića (u srpnju 2011.) i njihova izručenja MKSJ nisu bitnije utjecala na promjenu negativnog stava javnosti prema radu MKSJ, iako zasigurno predstavljaju bitan korak prema ostvarivanju pravde za žrtve i dokidanju nekažnjivosti počinitelja najtežih zločina.¹⁴

Neposredno pred parlamentarne izbore po hitnoj proceduri donesen je *Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije,*

¹¹ Na parlamentarnim izborima održanim u prosincu 2011. većinu zastupničkih mjesta u Hrvatskom saboru osvojila je „Kukuriku koalicija“ – koalicija Socijaldemokratske partije Hrvatske, Hrvatske narodne stranke, Istarskog demokratskog sabora i Hrvatske stranke umirovljenika.

¹² Primjeri:

- Zlatko Komadina, ministar pomorstva, prometa i infrastrukture u novoformiranoj Vladi, izjavio je da su „neki naši sunarodnjaci u Haagu presudama platili približavanje Hrvatske Europskoj uniji“;

- Ante Kotromanović, novi ministar obrane, bio je prisutan obilježavanju obljetnice 72. bojne Vojne policije i nije reagirao nakon što su s govornice negirani zločini u splitskoj „Lori“ i utvrđenja iz pravomoćne presude. Inače, za zločine počinjene nad civilima u „Lori“ osmorica pripadnika 72. bojne Vojne policije HV-a pravomoćno su proglašeni krivima. U drugome postupku 2008. godine podignuta je optužnica protiv šest osoba zbog zločina nad ratnim zarobljenicima, a zbog sumnji na stradavanje ratnih zarobljenika u tijeku su kriminalistički izvidi u trećem predmetu.

¹³ *Komisija HBK „Iustitia et pax“* pozvala je predsjednika Republike Ivu Josipovića da povuče svoju odluku kojom je povodom Međunarodnog dana ljudskih prava odlikovao Dragu Hedla, novinara koji je svojim radom nesumnjivo pridonio otkrivanju zločina i utvrđivanju činjenica o stradavanjima u Osijeku i Slavoniji. Unatoč činjenici da je navodni povod reakcije *Komisije „Iustitia et pax“* pisanje Drage Hedla od prije trideset godina, u njoj nije iskazana solidarnost sa žrtvama zločina, no može se prepoznati netrpeljivost spram rada navedenog novinara.

¹⁴ Mladić, bivši zapovjednik Kninskog korpusa JNA i bivši zapovjednik Vojske Republike Srpske, optužen je pred MKSJ da je od 1992. do 1995. godine sudjelovao u udruženim zločinačkim pothvatima s ciljem eliminiranja ili nasilnog i trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i Hrvata s velikih dijelova područja BiH, zločinima nad civilnim stanovništvom Sarajeva, uzimanju osoblja UN za taoce u svibnju i lipnju 1995. godine i genocidu u Srebrenici u srpnju iste godine. Iako se protiv Mladića u Republici Hrvatskoj vodilo ili se vodi više postupaka u odsutnosti (u jednom postupku je i pravomoćno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina) te iako su prema priopćenju DORH-a sredinom 2003. godine Uredu tužiteljstva MKSJ dostavljene preslike predmeta protiv Ratka Mladića, Tužiteljstvo MKSJ nije Mladiću stavilo na teret i zločine počinjene na području Republike Hrvatske.

Hadžića, bivšeg predsjednika Vlade tzv. Srpske Autonomne Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, a potom i predsjednika tzv. Republike Srpske Krajine, tereti se za sudjelovanje u udruženom zločinačkom pothvatu s ciljem nasilnog i trajnog uklanjanja Hrvata iz dijelova Hrvatske pod srpskom kontrolom. Tereti ga se za ubojstva, zatvaranja, mučenja, progone, razaranja i pljačkanja imovine na području Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema.

unatoč brojnim i ozbiljnim upozorenjima kako je štetan i kako bi mogao narušiti teško uspostavljenu regionalnu suradnju pravosudnih tijela Hrvatske i Srbije u progonu počinitelja ratnih zločina.¹⁵ Također, zaoštreni su prijepori između hrvatskog i srbijanskog državnog vrha oko karaktera i cilja Vojno-redarstvene akcije „Oluja“.¹⁶ Time se dodatno pogoršavaju odnosi između dviju država, koji su još uvijek opterećeni neriješenim pitanjem nestalih osoba, povratom otuđenog kulturnog blaga, procesuiranja ratnih zločina i međusobnih tužbi za genocid.

Ispostavilo se da je dio političkih elita, koji je godinama radio na pristupanju Hrvatske Europskoj uniji i uspješno okončao pregovore o pristupanju, radi vlastitih interesa spreman u javnom govoru i djelovanju propagirati stavove protivne nepristranom procesuiranju zločina. Posebice zabrinjava što se pokazalo politički profitabilnim izborni uspjeh bazirati na promociji osoba osuđenih ili optuženih za ratne zločine. Tako je Branimir Glavaš, osuđen za ratni zločin protiv civila, postao uspješan politički brend stranke koju je osnovao.¹⁷ Iskazivanje potpore Anti Gotovini, presudom MKSJ nepravomoćno osuđenog za ratni zločin, ali u javnosti gotovo plebiscitarno prihvaćenog herojem Domovinskog rata, bio je dio uobičajenog predizbornog folklora gotovo svih političkih stranaka.¹⁸

Sve naprijed navedeno ukazuje da su reakcije na procesuiranje pripadnika hrvatskih postrojbi još uvijek negativne te da su potrebni dodatni naponi od strane vlasti kako bi se uspostavio društveno-politički okvir koji pogoduje procesuiranju svih ratnih zločina.¹⁹

---

¹⁵ Izjavu za javnost Građanskog odbora za ljudska prava, Documente – centra za suočavanje s prošlošću i Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek povodom izglasavanja „Zakona o ništetnosti“, objavljenu 21. prosinca 2011. godine, supotpisali su i Stipe Mesić, Predrag Matvejević, Tomislav Jakić, Čedo Prodanović i Rajko Grlić.

¹⁶ Tenzije u odnosima Hrvatske i Srbije već godinama se podižu početkom kolovoza, u vrijeme obilježavanja Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja i godišnjice Vojno-redarstvene operacije „Oluja“. Neposredni povod za nove razmirice oko karaktera i cilja „Oluje“ bio je govor premijerke Kosor u Kninu u kojem je uputila pozdrav „svim hrvatskim generalima“, pri čemu je posebno istaknula nepravomoćno osuđene Antu Gotovinu i Mladena Markača.

¹⁷ Stranka Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB) najavila je da će nositeljem svojih izbornih lista na parlamentarnim izborima imenovati Branimira Glavaša, pravomoćno osuđenog ratnog zločinca. Time su u medijima otvorili višednevnu raspravu u kojoj su slali poruke o nepriznavanju pravomoćne sudske presude i pozivali birače na potporu osuđenom za ratni zločin. No nakon priopćenja Ustavnog suda Republike Hrvatske da je ustavnopravno neprihvatljivo da Glavaš bude nositelj izbornih lista, HDSSB je odustao od najavljenog imenovanja. Iako je namjera HDSSB-a izraz nepoštovanja pravosuđa Republike Hrvatske te iako je USKOK zbog pokušaja podmićivanja sudaca Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kako bi donijeli odluku povoljniju za Glavaša, podignuo optužnicu protiv četiri osobe, među kojima i protiv HDSSB-ovog saborskog zastupnika Ivana Drmića, navedena je politička stranka na parlamentarnim izborima održanim u prosincu postigla znatno veći uspjeh nego na prethodnim parlamentarnim izborima.

¹⁸ O popularnosti i utjecaju Ante Gotovine govori i u medijima opetovano emitiran njegov poziv građanima da na referendumu podrže ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju.

¹⁹ Centar za mir Osijek i *Documenta* uključili su se u *Platformu 112 – za Hrvatsku vladavine prava*, platformu 20-ak organizacija civilnog društva koje su uoči parlamentarnih izbora političkim strankama i

Tome bi pridonijelo prihvaćanje političke odgovornosti za zločine koji nisu bili samo „pojedinačni ekcesi neodgovornih pojedinaca“, kako se to često ističe, već planirani i organizirani od strane visokopozicioniranih civilnih i vojnih osoba, što potvrđuju i pojedine pravomoćne presude.²⁰ Mada je danas poznato da je politički i vojni vrh znao za neke zločine neposredno nakon njihovog počinjenja i da je umjesto procesuiranja dolazilo do sustavnog prikrivanja zločina, o tome se u političkim krugovima i dalje šuti.²¹

Negativne reakcije na presudu MKSJ u predmetu Gotovina, Markač i Čermak

Nepravomoćna presuda kojom su Ante Gotovina i Mladen Markač proglašeni krivima za zločine protiv čovječnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja kroz sudjelovanje u udruženom zločinačkom pothvatu (zajedno s tadašnjim hrvatskim političkim vrhom) s ciljem trajnog protjerivanja srpskog stanovništva s područja tzv. Republike Srpske Krajine izazvala je gotovo opće zaprepaštenje javnosti, kao i negativne reakcije najviših političkih vlasti.

Pogrešnim interpretacijama, te jasno izraženim negativnim reakcijama prema presudi poticano je nepovjerenje prema MKSJ – instituciji koja je odigrala ključnu ulogu u nepristranom procesuiranju ratnih zločina počinjenih na području bivše Jugoslavije, procesuirala barem dio za ratne zločine odgovornih osoba iz vrha političkih i vojnih vlasti sukobljenih strana i time dala velik doprinos miru i oporavku društava devastiranih ratnim sukobima.

Tako se navodilo „*da je prvostupanjnsko vijeće utvrdilo da je Hrvatska sudjelovala u udruženom zločinačkom pothvatu, to je za Vladu RH neprihvatljivo*“ (predsjednica Vlade Republike Hrvatske Jadranka Kosor), da je „*formulacija o „udruženom zločinačkom pothvatu“ neutemeljena i teška uvreda hrvatskom narodu, kao i pravdi uopće*“ (Hrvatska biskupska konferencija).

---

nezavisnim listama uputile listu 112 zahtjeva, čije ispunjenje očekuju od nove vlasti. Zahtjevi organizacija civilnog društva grupirani su u pet područja, među kojima je i *Nasljeđe rata, suočavanje s prošlošću i izgradnja mira*.

²⁰

Tihomir Orešković, formalno tajnik Operativnog štaba u Gospiću, no zapravo ... „osoba u čijim rukama je bila skoncentrirana sva vlast u Gospiću...“ (presuda VSRH Broj: I Kž 985/03-9 od 2. lipnja 2004.), za zločine počinjene u Gospiću pravomoćno je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina; Mirko Norac Kevo, u inkriminarno vrijeme zapovjednik 118. brigade u Gospiću, za isti je zločin pravomoćno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina; Branimir Glavaš, u inkriminirano vrijeme sekretar Općinskog sekretarijata za narodnu obranu, stvarni zapovjednik 1. bojne osječkih branitelja, a dio inkriminiranog razdoblja i zapovjednik obrane Osijeka, pravomoćno je osuđen na 8 godina zatvora.

²¹ Primjer:

Nakon ubojstva 18 civilnih osoba u Paulin Dvoru kod Osijeka početkom prosinca 1991., o zločinu je, prema iskazima više svjedoka, bio obaviješten državni vrh. No zločin je zataškan, navodno zbog očekivanja međunarodnog priznanja Republike Hrvatske. Dan nakon počinjenja tijela žrtava pokopana su u vojnom skladištu nedaleko Osijeka, a kuća u kojoj su žrtve ubijene je minirana. Tijela su u tajnosti 1997. godine premještena u sekundarnu grobnicu, u Rizvanušu kod Gospića, 500 kilometara udaljenu od mjesta počinjenja. Tijela žrtava su 2002. godine pronašli haaški istražitelji.

Iako umjerenije, neočekivane su bile ocjene predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića (primjerice, „*presude MKSJ ćemo poštovati, ali im se ne moramo diviti*“), tim više jer je upravo predsjednik Josipović, samostalno ili zajedno s predsjednikom Republike Srbije Borisom Tadićem, odlascima na mjesta stradanja, odavanjem počasti svim žrtvama ratova na prostoru bivše Jugoslavije i zalaganjem za procesuiranje svih zločina u znatnoj mjeri pridonio uspostavljanju povjerenja među državama nastalima raspadom bivše Jugoslavije.

Nakon objave presude generalima dovođene su u pitanje i pravno utemeljene radnje bivšeg predsjednika Mesića u suradnji s Haaškim sudom. Vlada je najavila, pa tek naknadno povukla, istragu o dostavljanju materijala Haaškom sudu.

Zbog svega navedenog, glavni tužitelj MKSJ Serge Brammertz podnoseći izvješće Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda 6. lipnja 2011. godine izjavio je da „*nažalost, nakon izricanja presude, najviši državni dužnosnici nisu objektivno komentirali ishod ovog sudskog postupka*“.

Neobjektivno medijsko izvještavanje o nepravomoćnoj haaškoj presudi generalima Gotovini i Markaču

Tijekom sudskog postupka većina je medija, pa tako i javna televizija, tek sporadično, a vrlo često i pristrano, izvještavala sa sudskog postupka. Za razliku od drugih država regije, u Republici Hrvatskoj emisije kojima bi se redovito izvještavalo o stanju predmeta na MKSJ (poput emisije Agencije SENSE) nisu pronalazile svoj prostor niti na jednoj televizijskoj postaji. U hrvatskim medijima najavljujivana je oslobađajuća presuda. Time se pridonijelo da objava presude u većem dijelu javnosti izazove šok i osjećaj nepravde, kao i eskalaciju duboko ukorijenjenog stava kojim se negiraju/opravdavaju zločini počinjeni od „naše strane“.

Izjave potpore i suosjećanja s osuđenim generalima u potpunosti su potisnule informiranje javnosti o razmjerima zločina (ubojstava, nečovječnog postupanja, pljačkanja i uništavanja imovine) te masovnog egzodusa srpskog stanovništva. Izostalo je suosjećanje i pijetet prema žrtvama počinjenog zločina.

Obrazloženja da zajednički zločinački pothvat ne predstavlja odgovornost države, nego poseban oblik individualne kaznene odgovornosti, da je zločinačkom proglašena odluka državnog političkog i vojnog vrha da etnički očisti prostor tzv. Republike Srpske Krajine od srpskog stanovništva, ali ne i legitimna odluka hrvatskih vlasti da vojnom silom uguši pobunu srpskog stanovništva u tzv. RSK i povrati kontrolu nad svojim teritorijem, nisu pronalazila medijski prostor i dopirala do šire javnosti.

Dojam o neprofesionalnom i pristranom izvještavanju javne televizije potkrijepili su rezultati *Analize sadržaja središnje informativne emisije javne televizije – Dnevnika, nakon presude generalima od 15. travnja do 30. travnja 2011. godine.*²² U *Dnevnici*

---

²² Eugen Jakovčić i Suzana Kunac: Rezultati istraživanja sadržaja Dnevnika javne televizije nakon presude generalima Gotovini, Markaču i Čermaku, Zagreb, 4. kolovoza 2011., *Documenta* – Centar za suočavanja s

prikazanima u navedenom razdoblju najviše su prikazivani građani, tzv. *vox populi*. Iako novinari i urednici *vox populi* mogu koristiti jedino kako bi prikazali cijeli raspon stavova u društvu, on im je poslužio kako bi predstavili gotovo uniformiran stav, pri čemu se često mogao čuti govor mržnje. U svim analiziranim *Dnevnici*ma obitelji žrtava i žrtve prikazane su samo tri puta. U novinarskim izvještajima zanemareni su iskazi žrtava tijekom dvogodišnjeg suđenja, opis njihova stradanja, dokumentarni snimci kojima se ono ilustrira i dokazi kojima su potkrijepljena njihova svjedočenja. U priložima i komentarima vladala je potpuna zbrka u svezi podataka DORH-a o postupcima i žrtvama ratnih zločina za vrijeme i nakon operativne akcije „Oluja“. Izostala je ključna informacija da niti jedna osoba još nije pravomoćno osuđena za kazneno djelo ratnog zločina počinjeno tijekom ili nakon Oluje.

Poboljšanje normativnog okvira za procesuiranje ratnih zločina nasuprot „Zakona o ništetnosti“

Kako bi se omogućio kvalitativni napredak u istraživanju i u procesuiranju ratnih zločina, tijekom 2011. godine u Republici Hrvatskoj doneseni su novi akti ili su izmijenjeni postojeći. Time se pridonijelo ispunjavanju mjerila u *Poglavlju 23. - „Pravosuđe i temeljna prava“*, koja su se odnosila na suđenja za ratne zločine.

Normativan okvir za učinkovitije procesuiranje ratnih zločina poboljšan je donošenjem ili izmjenom sljedećih akata:

a) Strategija za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina počinjenih u razdoblju 1991. do 1995. godine

Ministarstvo pravosuđa donijelo je 11. veljače *Strategiju za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina počinjenih u razdoblju 1991. do 1995. godine*.

U svrhu provedbe *Strategije*, Ministarstvo unutarnjih poslova donijelo je *Provedbeni plan*, a Državno odvjetništvo *Operativni program*, kojima je razrađena koordinacija između MUP-a i DORH-a, utvrđeni su resursi i određene odgovorne osobe.

Još 2010. godine MUP i DORH usuglasili su *listu prioritetnih zločina* u kojima počinitelji još uvijek nisu otkriveni. 127 zločina određeni su prioritetima. Od toga je 8 zločina određeno prioritetima na nacionalnoj razini, dok su ostali prioriteti na regionalnim razinama.

Za rad na tim predmetima uspostavljeni su timovi policijskih službenika i državnih odvjetnika i njihovih zamjenika. Ministarstvo unutarnjih poslova ustrojilo je 20 policijskih istražnih timova (8 je zaduženo za nacionalne, a 12 za regionalne prioritete). U timove je uključeno 120 policijskih službenika. Državno je odvjetništvo zadužilo 15

zamjenika državnih odvjetnika za procesuiranje nacionalnih prioriteta, dok su 34 zamjenika državnih odvjetnika zadužena za regionalne prioritete.

Tijekom 2011. godine, s uočljivim zakašnjenjem, nakon upornog zagovaranja od strane organizacija civilnog društva, podignute su optužnice za zločine u Pakračkoj Poljani, Zagrebačkom velesajmu, Sisku, kao i logorima u Begejcima, Stajićevu, Sremskoj Mitrovici i Nišu u Srbiji i Staroj Gradiški u Hrvatskoj. Hoće li intenzivniji rad policije i DORH-a dovesti do novih dugo očekivanih optužnica pokazat će se tijekom 2012. i sljedećih nekoliko godina.

b) Izmjena i dopuna Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava

- u pogledu nadležnosti sudova

Više godina upozoravali smo na probleme koji proizlaze iz disperziranosti suđenja za ratne zločine na velikom broju županijskih sudova. Isticali smo potrebu za propisivanjem isključive (a ne fakultativne) nadležnosti županijskih sudova u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku u suđenjima za ratne zločine.²³ Isticali smo da bi se koncentracijom suđenja na manjem broju „specijaliziranih“ sudova stvorili uvjeti za kvalitetnije sudovanje - specijaliziranje sudaca/tkinja za predmetno područje, ujednačavanje sudske prakse, lakšu regionalnu suradnju, osiguravanje potpore svjedocima i žrtvama te umanjivanje mogućnosti negativnih utjecaja na sudski postupak u lokalnim sredinama.

Promjene u tom smislu poduzete su tijekom 2011. godine. Hrvatski sabor u dva je navrata mijenjao i dopunjavao *Zakon o primjeni Statuta MKS*. U svibnju, neposredno prije zatvaranja pristupnih pregovora, *Zakon* je izmijenjen prvi puta, no kako su svibanjske izmjene i dopune sadržavale određene propuste, *Zakon* je izmijenjen i krajem listopada.²⁴

Izmjenama je za vođenje kaznenih postupaka za kaznena djela ratnih zločina **propisana isključiva (stvarna i mjesna) nadležnost županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu** u svim „novim“ predmetima - predmetima u kojima kazneni postupak tek treba započeti.²⁵

Izmjenama *Zakona* regulirana je i nadležnost u kaznenim predmetima koji su započeli prije stupanja na snagu izmjena *Zakona*.²⁶

---

²³ Kao alternativu propisivanju isključive nadležnosti navedena četiri suda, predlagali smo ustrojavanje jednog suda specijaliziranog isključivo za postupanje u predmetima ratnih zločina.

²⁴ Izmjene i dopune objavljene su u Narodnim novinama broj 55, 18. svibnja 2011., i broj 125, 7. studenoga 2011.

²⁵ Županijski sud u Osijeku tako je u predmetima ratnih zločina mjesno nadležan i za područja županijskih sudova u Slavanskom Brodu i Vukovaru, Županijski sud u Rijeci za područja županijskih sudova u Puli i Karlovcu, Županijski sud u Splitu za područja županijskih sudova u Dubrovniku, Šibeniku i Zadru, a Županijski sud u Zagrebu za područja županijskih sudova u Bjelovaru, Sisku, Varaždinu i Velikoj Gorici.

²⁶

Na županijskim sudovima u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu, sukladno izmjenama *Sudskog poslovnika* iz ožujka 2011., osnovani su posebni **odjeli za ratne zločine**. U odjele je imenovano 16 istražnih sudaca i 38 sudaca raspravnih i izvanraspravnih vijeća.

Ovakvim zakonskih izmijenama osigurano je da novi postupci ne će započinjati na manjim sudovima, koji nisu imali dovoljno kadrovskih kapaciteta niti prostornih i tehničkih uvjeta, a nerijetko niti dovoljno volje/hrabrosti za profesionalnim i nepristranim suđenjem. Također, u vijeća za ratne zločine više ne će biti imenovani suci građanskih odjela.

No činjenica je da stvarnu specijalizaciju sudova (i sudaca/sutkinja) tek treba provesti. Naime, s obzirom na trenutne kadrovske kapacitete županijskih sudova u Osijeku, Rijeci i Splitu, u odjele za ratne zločine imenovani su gotovo svi suci kaznenih i istražnih odjela navedenih sudova. Isti suci postupaju i u „uskočkim“ predmetima, za koja su također isključivo nadležna navedena četiri županijska suda, a istovremeno postupaju i u ostalim kaznenim predmetima. Zbog toga se do prave specijalizacije sudaca za sada ne može doći.

Kako bi se osigurao kontinuitet rada pojedinih sudaca u predmetima ratnih zločina, čime bi se pridonijelo njihovoj specijalizaciji, nužno ih je u odjele za ratne zločine imenovati kroz duži niz godina. Pored toga, mišljenja smo da bi u odjele za ratne zločine na četiri županijska suda bilo svrhovito rasporediti i suce drugih županijskih sudova, koji su se dosadašnjim iskustvom i brojem potvrđenih presuda od strane VSRH istaknuli u suđenjima u predmetima ratnih zločina.

Iako smo isticali potrebu da se *Zakon o primjeni Statuta MKS* dopuni odredbom kojom bi se propisao sastav vijeća VSRH kada kao drugostupanjski sudi na raspravi, na način da se iz sastava vijeća isključi sudjelovanje sudaca porotnika te da članovi vijeća budu isključivo suci VSRH, do takvih izmjena nije došlo.

Također, izmjenama *Zakona* nije propisana isključiva nadležnost županijskih državnih odvjetništava u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku za postupanje u predmetima ratnih zločina. Mišljenja smo da bi se propisivanjem isključive nadležnosti ovih državnih odvjetništava pridonijelo stvaranju/jaćanju specijaliziranih timova državnih odvjetništava, lakšoj razmjeni informacija o zločinima i učinkovitijoj regionalnoj suradnji.

Ako je u kaznenom predmetu, koji je započeo prije izmjene *Zakona*, rasprava u tijeku, postupak će se nastaviti pred županijskim sudom koji je nadležan po odredbama *Zakona o kaznenom postupku*. No i u takvim slučajevima predsjednik VSRH, na obrazloženi prijedlog glavnog državnog odvjetnika, može odobriti da se vođenje postupka premjesti na jedan od četiri suda. U postupcima u kojima se povodom pravnog lijeka presuda ukida i predmet vraća na ponovni postupak, postupak će se ponoviti pred jednim od četiri županijska suda. Suđenje se može ponoviti pred sudom koji je donio ukinutu presudu jedino ako su činjenice u ukinutoj prvostupanjskoj presudi pravilno utvrđene, a presuda je ukinuta zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka i očito je da će se tako lakše provesti postupak.

- u pogledu korištenja dokaza prikupljenih od MKSJ

U ožujku 2010. VSRH ukinuo je presudu protiv opt. Damira Kufnera i dr. (zločin u Marinom Selu), smatrajući da iskaze svjedoka uzetih od strane istražitelja Tužiteljstva MKSJ nije moguće koristiti kao dokaze u kaznenim postupcima pred domaćim sudovima. Odmah potom ukazali smo na potrebu izmjene *Zakona o primjeni Statuta MKS*, kako bi se omogućilo korištenje navedenih dokaza.

Naime, istražitelji MKSJ proveli su brojne istrage nakon kojih Tužiteljstvo MKSJ nije podiglo optužnice, jer se haaško tužiteljstvo uglavnom usredotočilo na optuživanja osoba koje su bile u vrhu vojnih i civilnih vlasti zaraćenih strana. Neki takvi predmeti su predani pravosuđu Republike Hrvatske, no nemogućnost korištenja navedenih iskaza smanjuje mogućnost procesuiranja počinitelja.

Izmjenama *Zakona o primjeni Statuta MKS* propisano je da se dokazi koje su prikupila tijela MKS(J) mogu koristiti u kaznenim postupcima u Republici Hrvatskoj pod uvjetima da su izvedeni na način predviđen Statutom i Pravilima o postupku i dokazima MKS(J) i da se mogu koristiti pred tim sudom.

Navedene izmjene omogućit će korištenje dokaza prikupljenih od strane tijela MKSJ u svim kaznenim postupcima koji će započeti nakon što su izmjene stupile na snagu.

Međutim, u kaznenim postupcima koji su započeli ranije, dokaze prikupljene od strane tijela MKSJ vjerojatno ne će biti moguće koristiti. Naime, u lipnju 2011., nakon što su izmjene stupile na snagu, Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku u ponovljenom postupku protiv Damira Kufnera i dr. odbilo je koristiti iskaze svjedoka koje su uzeli istražitelji Tužiteljstva MKSJ. VSRH u studenom 2011. u potpunosti je potvrdio prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Osijeku.²⁷ Ne bi bilo dobro da se takva praksa primijeni u još dva postupka, koji su započeli prije izmjena *Zakona o primjeni Statuta MKS*, a koji se odnose na zločine koji su bili interes MKSJ. Radi se o postupcima protiv Tomislava Merčepa, zbog mučenja i likvidacija civila u Kutini, Pakracu i Zagrebu, i protiv Frane Drlje i dr., zbog likvidacije civila u Gruborima nakon „Oluje“.

Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije – ugrožavanje regionalne suradnje u progonu počinitelja zločina

Zakon o ništetnosti donesen je na inicijativu tada vladajuće stranke (HDZ) u hitnoj saborskoj proceduri, 21. listopada 2011. godine, neposredno prije raspuštanja Hrvatskog

---

²⁷ Presudom Županijskog suda u Osijeku donesenom nakon provedenog ponovljenog postupka, potvrđenom od strane VSRH, od šestorice optuženika za zločin u Marinom Selu pravomoćno su osuđena tek dvojica neposrednih počinitelja. Trojica optuženika oslobođena su optužbe, dok je u odnosu na jednog optužba odbijena. Optužnica je obuhvatila zatočenje i mučenje 24 civilne osobe srpske nacionalnosti, od kojih je 17 ubijeno. Za zločin tako velikih razmjera nitko nije proglašen odgovornim po zapovjednoj osnovi.

sabora radi predstojećih parlamentarnih izbora.²⁸ Ovaj zakon, donesen u predizborno vrijeme radi skupljanja političkih poena, štetan je jer ugrožava suradnju pravosudnih tijela Hrvatske i Srbije u istraživanju i procesuiranju zločina. Zbog toga ga je potrebno što prije ukinuti.

Javnosti je prezentirano da je povod donošenju *Zakona o ništetnosti* nepravomoćna osuda hrvatskog branitelja Veljka Marića na Višem sudu u Beogradu te optužnica protiv Vladimira Šeksa i još 43 osobe, koju je Vojno tužilaštvo JNA podiglo 1992. godine.²⁹ Nakon navedenih događaja od strane tada vladajuće koalicije, izuzev predstavnika SDSS-a, vrlo oštro napadnut je srbijanski *Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine*, odnosno bilo kakva mogućnost da se u Republici Srbiji procesuiraju hrvatski državljani za zločine počinjene na području Republike Hrvatske.³⁰

Naknadno se pokazalo da su najodgovorniji političari iz Vlade i zagovarači ovog Zakona znali za optužnicu protiv Šeksa i dr. mjesecima prije nego što je na početku predizborne kampanje informacija puštena u javnost.³¹

Zakonom su proglašeni ništetnima pravni akti pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije, kojima su osumnjičeni, optuženi i/ili osuđeni državljani Republike Hrvatske za kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom koja su počinjena na području Hrvatske. Njime su predviđeni i izuzeci od ništetnosti, ukoliko akti zadovolje određene, zakonom ipak nedovoljno definirane kriterije („ništetnost se ne odnosi na akte za koje pravosudna tijela Republike Hrvatske utvrde da udovoljavaju pravnim standardima iz kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske“). Njime se odlučivanje o postupanju po zamolnicama za pravnu pomoć u predmetima ratnih zločina

²⁸ *Zakon o ništetnosti* objavljen je u Narodnim novinama broj 124/2011 dana 4. studenoga 2011. godine.

²⁹ Veljko Marić, uhićen i pritvoren u Republici Srbiji, 23. rujna 2011. na Višem sudu u Beogradu nepravomoćno je proglašen krivim da je kao pripadnik hrvatskih postrojbi u listopadu 1991. godine u okolini Grubišnog Polja lišio života jednog civila srpske nacionalnosti. Izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 12 godina. Bitno je za napomenuti da je zbog navedenog kaznenog djela protiv Marića u siječnju 2011. podignuta optužnica i u Republici Hrvatskoj.

Nekoliko dana nakon objavljivanja nepravomoćne presude protiv Veljka Marića u javnosti je objavljeno da je iz Republike Srbije poslana optužnica bivšeg Vojnog tužilaštva JNA protiv 44 pripadnika hrvatskih postrojbi, kojom su, između ostalih, optuženi i Vladimir Šeks, Branimir Glavaš, Ivan Vekić i Tomislav Merčep.

³⁰ *Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine* u Republici Srbiji na snazi je od 2003. godine. Od tada je nekoliko puta mijenjan. Njime je propisano da su državna tijela Republike Srbije nadležna za vođenje postupaka za kaznena djela ratnih zločina koja su izvršena na području bivše SFRJ, bez obzira na državljanstvo počinitelja ili žrtve.

³¹

ŽDO u Osijeku je tijekom prve polovine 2011. provelo izvide o eventualnoj odgovornosti Vladimira Šeksa za stradavanja srpskih civila na području istočne Slavonije 1991. godine te je zaključilo da ne postoji osnova za kazneni progon. Izvidi su poduzeti nakon što je Amnesty International početkom 2011. spomenuo moguću odgovornost Vladimira Šeksa za navedene zločine.

Nakon parlamentarnih izbora, Amnesty International ponovno je ukazao na potrebu preispitivanja uloge i eventualne odgovornosti Vladimira Šeksa za navedene zločine, ali i Davora Domazeta Loše za zločine u Medačkom džepu 1993. godine.

pristiglima iz Srbije prepušta diskrecijskoj odluci ministra pravosuđa Republike Hrvatske. Time se u pravosudne postupke uvodi posve bespotrebno i štetno političko arbitriranje.

Mišljenja smo da *Zakon o ništetnosti*, suprotno od tumačenja svrhe zakona, zapravo ugrožava građane Republike Hrvatske koji su eventualno neutemeljeno optuženi od strane srpskih pravosudnih organa, jer pravni akti kojima su optuženi i/ili osuđeni nastavljaju egzistirati izvan granica Republike Hrvatske, neovisno o njihovom nepriznavanju u hrvatskom pravnom poretku. Umjesto da se ispita utemeljenost takvih akata i da se time otklone neutemeljeni progono, ili eventualno potaknu procesuiranja stvarnih počinitelja, *Zakonom o ništetnosti* se sužava suradnja tužiteljstava Republike Hrvatske i Republike Srbije. Samim time pogoduje se počiniteljima zločina, bilo da žive u Srbiji ili Hrvatskoj, kojima se povećavaju izgledi da za počinjene zločine ne odgovaraju.

Donošenje *Zakona o ništetnosti* ocijenili su štetnim za regionalnu suradnju i postizanje pravde u procesuiranju ratnih zločina predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović, glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske Mladen Bajić, oporbeni političari i političarke, predstavnici nevladinih organizacija. Štetnim su ga ocijenili i tužitelj Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju Serge Brammertz, tužitelj za ratne zločine Republike Srbije Vladimir Vukčević te Europska komisija.

Na izostanak konsenzusa na političkoj sceni pri donošenju ovoga *Zakona* ukazalo je i njegovo donošenje, jer je prilikom izglasavanja u parlamentu jedva osiguran kvorum. Iako bi se mogao smatrati organskim zakonom, jer se njime regulira i način rada državnih tijela, izglasan je većinom glasova prisutnih, a ne većinom glasova svih zastupnika. *Zakon* je u suprotnosti i s međunarodnim ugovorima kojima se uređuje međunarodna pravna pomoć Hrvatske i Srbije, a koji su po pravnoj snazi iznad zakona. Krajem prosinca predsjednik Josipović uputio je Ustavnom sudu zahtjev za ocjenu ustavnosti *Zakona o ništetnosti* s Ustavom Republike Hrvatske.³²

Dostupnost podataka o procesuiranju ratnih zločina

U protekloj dekadi postignut je napredak u dostupnosti podataka o procesuiranju ratnih zločina u Republici Hrvatskoj.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske od 2004. godine u svojim godišnjim izvještajima objavljuje statističke podatke o broju procesuiranih osoba. Vrhovni sud

---

³² U Zahtjevu se ističe kako *Zakon o ništetnosti* narušava ustavno pravo branitelja iz Domovinskog rata na obranu u mogućem kaznenom postupku zbog ratnih zločina, da ih izlaže pravnoj nesigurnosti i da im uskraćuje mogućnost da u suradnji s nadležnim tijelima Republike Srbije otklone neosnovane optužbe. S obzirom da je riječ o organskom zakonu, Predsjednik Republike Hrvatske smatra da Hrvatski sabor *Zakon* nije donio Ustavom propisanom većinom. U Zahtjevu se ističe i da je protivno Ustavu dana ovlast ministru pravosuđa da odlučuje hoće li se ili ne će provesti neka od radnji iz nadležnosti redovnih sudova, te da je u suprotnosti s ustavnim odredbama o odnosu međunarodnih ugovora i domaćih zakona.

Republike Hrvatske na svojoj web stranici objavljuje odluke svojih vijeća u predmetima ratnih zločina.

WEB stranica Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek sadrži podatke (informacije o svakom pojedinom predmetu, optužnice, izvještaje s praćenih rasprava, presude) o 134 predmeta (106 u Republici Hrvatskoj, ostali u BiH i Crnoj Gori), koji su vođeni ili se vode u razdoblju od 2004. do 2011. godine.

Tijekom 2011. godine Državno odvjetništvo Republike Hrvatske je, uglavnom prigodom obljetnica pojedinih zločina, u više navrata objavljivalo podatke o kaznenim postupcima kojima su procesuirani pojedini zločini. Takvu praksu treba pozdraviti i s njom treba nastaviti, ali je treba i unaprijediti – objavljivanjem cjelovitih podataka o postupcima (potpunijim informacijama koje bi sadržavale imena optuženih/osuđenih, činjenične opise počinjenih zločina, imena žrtava te ishode postupaka).

Nažalost, niti na jednoj web stranici javnosti nisu dostupni podaci o svim zločinima koji su procesuirani na jednostavan i pregledan način. S obzirom na informacije koje posjeduju u svojoj *Bazi podataka ratnih zločina* – informatičkom programu koji je DORH ustrojio u proteklih nekoliko godina, procjenjujemo da bi takav iskorak moglo učiniti upravo Državno odvjetništvo Republike Hrvatske. Javnost ima pravo znati i na jednom mjestu imati uvid u sve pravomoćne optužnice, nepravomoćne i pravomoćne presude.

Baza podataka DORH-a

Baza podataka ratnih zločina DORH-a sadrži podatke o zločinima, žrtvama, dokazima te poznatim počiniteljima. Ona treba omogućiti i lakšu razmjenu informacija s nadležnim tijelima drugih država, koja se u nekoliko posljednjih godina pokazala ključnom za efikasan progon počinitelja ratnih zločina.

DORH objavljuje statističke podatke iz *Baze podataka*: o broju osoba protiv kojih je kazneni postupak pokrenut, broju optuženih osoba, broju osoba u odnosu na koje su postupci dovršeni te o broju procesuiranih osoba po pripadnosti stranama u sukobu.

No navedeni podaci nisu dostatni kako bi se utvrdio stvaran napredak u istraživanju i procesuiranju zločina tijekom duljeg niza godina. Naime, uspostavljanjem *Baze podataka* izmijenjena je kategorizacija zločina, pa podaci o procesuiranim zločinima tijekom godina nisu usporedivi.³³ Nadamo se da je sada uspostavljena klasifikacija koja će se primjenjivati kroz dulji niz godina, što bi omogućilo praćenje napretka u procesuiranju zločina.

Podaci o kaznenim djelima počinjenima za vrijeme i nakon Vojno-redarstvene operacije „Oluja“ – za ratni zločin nitko nije pravomoćno osuđen

---

³³ U izvještaju za 2007. godinu DORH je objavio da su u njegovoj bazi prijavljena 703 ratna zločina - od kojih su kazneni postupci protiv osumnjičenih pokrenuti za 301 zločin, dok su počinitelji 402 zločina nepoznati. Prema novouspostavljenoj *Bazi podataka* evidentirano je 490 zločina. Kazneni postupci pokrenuti su protiv počinitelja 316 zločina, dok su počinitelji 174 zločina nepoznati.

Nakon prvostupanjske presude MKSJ u predmetu protiv generala Gotovine, Markača i Čermaka javnost su zanimali podaci o kaznenim djelima, ponajprije ratnim zločinima, počinjenima u tijeku i nakon „Oluje“, koja su procesuirala domaća pravosudna tijela. S tim u svezi DORH je objavio dokument pod nazivom *Podaci o prijavama, procesuiranim slučajevima i žrtvama kaznenih djela ratnih zločina i postupcima u vezi kaznenih djela za vrijeme i nakon operativne akcije „Oluja“*.

Prema navedenim *Podacima*, u svezi kaznenih djela počinjenih za vrijeme i neposredno nakon „Oluje“ podneseno je 6390 kaznenih prijava. Prijavljeno je 4128 poznatih počinitelja, od kojih je 3728 procesuirano, a 2380 i osuđeno. Uglavnom se radilo o kaznenim djelima protiv imovine, a u manjoj mjeri o ubojstvima i ratnim zločinima.

Evidencija DORH-a sadrži podatke o 214 smrtno stradalih osoba, od kojih su 167 stradale kao žrtve kaznenih djela ratnih zločina, a 47 kao žrtve kaznenog djela ubojstva.³⁴ Počinitelji kaznenih djela ubojstava 26 žrtava nisu otkriveni. Zbog ubojstva 21 osobe procesuirano je 33 osobe, od kojih je 14 i osuđeno.³⁵

Od ukupnog broja kaznenih prijava 27 su registrirane kao ratni zločini. U 24 prijavljena ratna zločina, u kojima je usmrćeno 156 osoba, počinitelji su nepoznati. Zbog usmrćenja 11 osoba u tri je predmeta procesuirano 10 pripadnika hrvatskih postrojbi, no do danas nitko nije osuđen. Postupci protiv 8 osoba su u tijeku, a protiv dvije osobe su obustavljeni.³⁶

Učinkovitost i kvaliteta procesuiranja kaznenih djela ratnih zločina

Riješena je tek petina evidentiranih zločina – većina u odsutnosti okrivljenih

---

³⁴ Za razliku od podataka DORH-a, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava (HHO) evidentirao je 677 žrtava, a Uprava za zatočene i nestale Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti 697 ekshumiranih osoba te još 563 nestale osobe. S obzirom na bitno različite podatke, DORH je naveo da se često ne razlikuju žrtve kaznenih djela ubojstava i kaznenih djela ratnih zločina od žrtava rata – za koje ne postoji kaznena odgovornost zaraćenih strana za njihovu smrt.

³⁵ Monitoring tim Centra za mir, *Documente* i Građanskog odbora za ljudska prava ne raspolaže podacima o svim predmetima u kojima su osuđeni počinitelji kaznenih djela ubojstava. Podatak o broju osuđenih počinitelja ubojstava na *Javnoj tribini o neprocesuiranim zločinima u tijeku i nakon Vojno-redarstvene akcije Oluja*, održanoj u Kući ljudskih prava u Zagrebu 28. travnja 2011., iznijele su predstavnice DORH-a.

³⁶

Postupci:

- za zločin u Prokljanu optuženi su Božo Bačelić, Ante Mamić, Luka Vuko i Jurica Ravlić. Zbog nedostupnosti prvooptuženog Bačelića postupak je u prekidu;
- za zločin u Gruborima provedena je istraga, nakon koje je državno odvjetništvo podignulo optužnicu protiv Frane Drlje, Bože Krajine i Igora Benete, dok je odustalo od daljnjeg kaznenog progona Berislava Garića. Istraga za zločin u Ramljanima je nastavljena, a vodi se protiv Frane Drlje (prvooptuženog za zločin u Gruborima) i Željka Sačića;
- nemamo podatke o trećem postupku, koji je obustavljen, a vodio se protiv jednog okrivljenika.

U DORH-ovoj *Bazi podataka* evidentirano je 490 zločina. Svaki pojedini zločin sadrži jedan slučaj ili više slučajeva - koji su logički, geografski i vremenski spojeni, a uglavnom uključuju veći broj počinitelja i žrtava.³⁷ 393 zločina (80%) počinili su pripadnici Jugoslavenske narodne armije ili formacija tzv. SAO Krajine, 86 (18%) pripadnici Hrvatske vojske ili policije, dva (manje od 1%) članovi tzv. Narodne obrane Autonomne pokrajine zapadna Bosna, i sedam (1,4%) pripadnici za sada neidentificiranih postrojbi.³⁸

S danom 21. listopada 2011. godine Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske bili su poznati počinitelji 316 zločina (u 849 kaznenih predmeta). U 174 evidentirana zločina počinitelji su i dalje nepoznati. Od 316 zločina u kojima su počinitelji poznati 103 je u potpunosti riješeno. Iz navedenog proizlazi da je, polazeći od 490 evidentirana zločina, u potpunosti riješena tek 1/5 zločina (21%).

Prema podacima Državnog odvjetništva, kazneni postupci bili su pokrenuti protiv 3432 osobe (od toga 104 pripadnika hrvatskih postrojbi, ili 3,03%). Pri tomu je u velikom broju, u odnosu na čak 2998 osoba (87%) kazneni postupak pokrenut u njihovoj odsutnosti (87%).

U različitim stadijima postupci su obustavljeni ili su donijete oslobađajuće ili odbijajuće presude u odnosu na 1921 osobu. Pravomoćno je osuđeno ukupno 554 osobe (od toga 29 pripadnika hrvatskih postrojbi, ili 5,23%).³⁹ Većina od ukupnog broja pravomoćno osuđenih osoba osuđene su u odsutnosti.

Sporo i nedjelotvorno procesuiranje

U različitim stadijima kazneni postupci su u tijeku u odnosu na **993** osobe.⁴⁰ Dinamika rješavanja predmeta u 2011. godini, koja je u skladu s trendovima u proteklom desetljeću, upozorava da se svi već započeti kazneni postupci ne će u skorije vrijeme okončati.

Tijekom 2011. optužnice su podignute protiv **29 osoba**. U 28 prvostupanjskih postupaka, u kojima su glavne rasprave održavane, optuženo je **65 osoba**. Od navedenih 28

---

³⁷ U 490 zločina evidentirano je 5987 smrtno stradalih, 2266 teško povrijeđenih, 2336 zlostavljenih, 67 silovanih te 3085 žrtava koje su na drugi način oštećene.

³⁸

Podaci iz Izvješća o ispunjavanju obveza iz Poglavlja 23. – Pravosuđe i temeljna prava, Vlada Republike Hrvatske, 12. svibnja 2011. godine.

³⁹ Broj ukupno osuđenih osoba umanjeno je za 48 u odnosu na broj osuđenih osoba koji je objavljen za 2004. godinu, što se može objasniti obnovama postupaka protiv pojedinih ranije u odsutnosti osuđenih osoba, koje su provedene nakon zahtjeva za obnovama samih osuđenika (u manjoj mjeri) ili po zahtjevu državnih odvjetništava (u većini slučajeva). Nakon odobravanja obnova, postupci protiv ranije osuđenih uglavnom su završavali odustancima državnih odvjetništava od optužbi, prekvalifikacijama kaznenih djela iz optužnica na oružanu pobunu i primjenom oprostata, ili donošenjem oslobađajućih presuda.

⁴⁰ Navedeni broj uključuje okrivljenike protiv kojih je istraga u tijeku ili u prekidu, optužene osobe te osobe u odnosu na koje su donesene prvostupanjske presude.

postupaka 16 je novih, dok ih se 12 ponavljalo (42,8%). Županijski sudovi donijeli su prvostupanjske presude u 17 kaznenih postupaka, kojima je obuhvaćeno **36 okrivljenika**.

Sjednice žalbenih vijeća Vrhovnog suda Republike Hrvatske održane su u 13 kaznenih predmeta (u odnosu na 23 okrivljenika). Za **12 okrivljenika** donesena je pravomoćna presuda. Pravomoćno je osuđeno tek **5 okrivljenika!**

Primjeri predmeta koje sudovi ne uspijevaju pravomoćno okončati

Poneki postupci koje smo tijekom 2011. ili ranijih godina pratili, pravosudna tijela ne uspijevaju pravomoćno okončati. Neki od njih traju 10 i više godina, uglavnom su aktivni, no VSRH u pravilu u više navrata (dva, tri ili čak četiri puta) ukida presude prvostupanjskih sudova. Duljinom trajanja tih postupaka, po našem mišljenju, povređuju se prava i optuženih i žrtava.

Nekoliko takvih postupaka navodimo u nastavku:

- **postupak protiv Mihajla Hrastova (zločin na Koranskom mostu)**, optuženog da je kao pripadnik specijalne policije Republike Hrvatske na Koranskome mostu u Karlovcu ubio 13, a ranio dvojicu zarobljenih rezervista JNA i time počinio kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava protupravnim ubijanjem i ranjavanjem neprijatelja, vodi se od 1992. godine. Najeklatantniji je primjer neefikasnosti hrvatskih sudova. Vrhovni sud Republike Hrvatske dva je puta ukidao oslobađajuće presude Županijskog suda u Karlovcu, a potom je, nakon treće oslobađajuće prvostupanjske presude, odlučio sam provesti raspravu. Nakon provedene rasprave Vijeće VSRH osudilo je Hrastova na 8 godina zatvora, no kazna je 2009. smanjena na 7 godina zatvora. Postupak je potom postao i predmet prijepora Vrhovnog i Ustavnog suda, jer je Ustavni sud 2010. godine ukinuo osuđujuću presudu Vrhovnog suda i vratio predmet Vrhovnom sudu na ponovno postupanje. VSRH ponovno je odlučio provesti raspravu, koja je započela krajem siječnja 2012. godine;

- **u postupku protiv okr. Petra Mamule (zločin u Baranji)** VSRH je u studenom 2011. po četvrti puta ukinuo prvostupanjsku osuđujuću presudu Županijskog suda u Osijeku i predmet vratio navedenom sudu na peto raspravljanje. Nakon provedenog četvrtog (trećeg ponovljenog) postupka optuženik je bio proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine i 6 mjeseci. Prethodno je VSRH ukinuo i presude kojima je optuženik osuđivan na kaznu zatvora od 5 godina i 6 mjeseci – u prvome suđenju, te 4 godine i 10 mjeseci – u drugome i trećemu suđenju. Tereti ga se da je prilikom ispitivanja nezakonito uhićenog katoličkog svećenika istog tukao i psihički zlostavljao. Optužnica je podignuta 2001. godine;

- **u postupku protiv okr. Enesa Viteškića (zločin u Paulin Dvoru)** u tijeku je treća (druga ponovljena) glavna rasprava. Postupak se vodi od 2002. godine. VSRH do sada je dva puta ukidao oslobađajuće presude Županijskog suda u Osijeku. Optuženika se tereti da je kao pripadnik hrvatskih postrojbi iz odmazde sudjelovao u likvidaciji 18 civilnih osoba u Paulin Dvoru;

- u postupku protiv opt. Radoslava Čubrila (zločin u Lovincu) nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) postupka u listopadu 2011. objavljena je prvostupanjska presuda kojom je optuženik proglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina. Postupak se u odsutnosti optuženog Čubrila vodi od 90-ih godina. Tereti ga se za smrt šest osoba hrvatske nacionalnosti;

- u postupku protiv opt. Rade Miljevića (zločin na brdu Pogledić pokraj Gline) u tijeku je treća (druga ponovljena) glavna rasprava.⁴¹ VSRH dva je puta ukidao osuđujuće presude Županijskog suda u Sisku kojima je okrivljenik osuđivan na kazne zatvora u trajanju od 14, odnosno 12 godina zatvora. Okrivljenika se tereti da je kao pripadnik srpskih postrojbi, prema prethodnom dogovoru s neposrednim počiniteljima zločina, izveo iz zatvora četvoricu civila i predao ih kako bi bili likvidirani.

U ovome pregledu navodimo i **postupak protiv opt. Bože Bačelića i dr. (zločin u Prokljanu)**, koji je u prekidu zbog nedostupnosti prvooptuženog Bačelića. Optužene Božu Bačelića, Antu Mamića, Luku Vuka i Juricu Ravlića tereti se za likvidaciju dvije starije osobe srpske nacionalnosti po završetku Vojno-redarstvene operacije „Oluja“. Postupak je započeo 2001. godine. Presudom Županijskog suda u Šibeniku 2002. godine optuženici su bili oslobođeni optužbe, no VSRH 2007. godine presudu je ukinuo i naložio pritvaranje optuženih. Bačelić je od tada u bijegu, a ostali optuženici su pritvoreni. Nakon isteka maksimalnog mogućeg roka trajanja pritvor prema njima je ukinut.

I dalje je neizvjestan konačan ishod postupaka protiv optuženih pripadnika hrvatskih postrojbi na koje je ranije neosnovano primijenjen zakon o oprostima. Dva takva postupka, koja se odnose na **usmrćenja srpskih civila u Novskoj**, provedena su tijekom 2010. godine na Županijskom sudu u Sisku.⁴² O žalbama na presude Županijskog suda u Sisku u ovim predmetima VSRH još nije odlučio. U trećem postupku niti se ne nazire saniranje posljedica pogrešne primjene oprosta. Nakon što je 2010. godine državno odvjetništvo odbacilo kaznenu prijavu kojom je supruga ubijenog pokušala ponovno inicirati kazneni progon počinitelja, minimizirani su izgledi da će počinitelji zločina ikada biti kažnjeni.⁴³

---

⁴¹ Optužnica je podignuta 2006. godine. Okrivljenik se trenutno brani sa slobode. U pritvoru se nalazio od ožujka 2006. do prosinca 2010. godine. Tada je pritvor ukinut zbog isteka maksimalnog roka trajanja.

⁴² U prvome je postupku Vijeće za ratne zločine Županijskoga suda u Sisku 16. travnja 2010. odsutnog okrivljenika Damira Vide Raguža osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, dok je prisutnog okrivljenika Željka Škledara oslobodilo optužbe.

U drugome je postupku Vijeće, kojim je predsjedala ista sutkinja kao i kod prvoga suđenja, 19. studenoga 2010. primjenom instituta *ne bis in idem* donio odbijajuću presudu u odnosu na prisutne okrivljenike Željka Belinu, Dejana Milića, Ivana Grgića i Zdravka Pleseca, smatrajući da se radi o ranije pravomoćno odlučenoj stvari.

⁴³ Radi se o odbačaju kaznene prijave oštećenice S.G.-Ž., podnesene protiv R.A., D.Š., D.K. i V.K., zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, počinjenog na štetu D.Ž., uglednog inženjera sisačke rafinerije nafte, kojeg su pripadnici sisačkog ZNG-a smaknuli na zagrebačkom odlagalištu otpada Jakuševac u studenom 1991. Kaznena prijava je odbačena jer, prema mišljenju Županijskog državnog odvjetništva u Zagrebu, ne postoji širi kontekst događaja od onog koji je već bio činjenično opisan u

Navodimo i **postupak protiv optuženih Luke Markešića i dr. (zločin u Bjelovaru)**. U ovome je predmetu nakon provedenog četvrtog (trećeg ponovljenog) prvostupanjskog postupka u studenom 2011. objavljena prvostupanjska presuda Županijskog suda u Zagrebu kojom su okrivljenici oslobođeni optužbe. Navedeni prvostupanjski postupak proveden je na trećem županijskom sudu. VSRH prethodno je dva puta ukidao oslobađajuće presude županijskih sudova u Bjelovaru i Varaždinu, a u veljači 2011. godine ukinuo je i osuđujuću presudu Županijskog suda u Varaždinu. Optužnica je podignuta još 2001. godine, a potom je nekoliko puta mijenjana. U konačnici se optuženike tereti da su kao pripadnici hrvatskih postrojbi pomogli nepoznatim osobama u počinjenju kaznenog djela ratnog zločina prema ratnim zarobljenicima i kaznenog djela ratnog zločina prema civilnom stanovništvu. U inkriminiranom događaju ubijeno je 6 osoba, a jedna je osoba preživjela.

Povećan transfer predmeta na županijske sudove u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku

Zakon o primjeni Statuta MKS i prije izmjene omogućavao je da predsjednik VSRH na obrazloženi prijedlog glavnog državnog odvjetnika odobri da se vođenje postupka premjesti na jedan od četiri županijska suda. S obzirom da su vodeći pravosudni dužnosnici smatrali da se suđenja za ratne zločine trebaju/mogu održavati na svim županijskim sudovima, navedena mogućnost koristila se tek iznimno.

Postupak protiv Branimira Glavaša i ostalih optuženika za zločin u Osijeku nekoliko je godina bio jedini predmet u kojemu je temeljem *Zakona o primjeni Statuta MKS* bila prenesena mjesna nadležnost.

Ova mogućnost prenošenja nadležnosti počela se intenzivnije koristiti unazad dvije godine. Tako su 2010. godine zatražene delegacije na jedan od četiri županijska suda u devet kaznenih predmeta, a 2011. godine u čak trideset predmeta. Predsjednik VSRH udovoljio je svim zahtjevima o kojima je do sada donio odluku.

Suđenja u odsutnosti – sadašnja praksa i obnove postupaka

Većina od ukupno 554 pravomoćno osuđenih za ratne zločine na sudovima Republici Hrvatskoj osuđeni su u odsutnosti.⁴⁴

---

postupku vođenim na Vojnom sudu u Zagrebu, kada je djelo bilo kvalificirano ubojstvom. Postupak na Vojnom sudu bio je obustavljen primjenom tada važećeg *Zakona o oprostima od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske*.

⁴⁴ Ne raspoložemo točnim brojem osoba osuđenih u odsutnosti. Prije nego što je DORH, nakon donošenja novoga ZKP-a 2008. godine, podnio zahtjeve za obnovama postupaka u odnosu na 94 u odsutnosti osuđene osobe, od kojih su postupci protiv većine već obustavljeni, iznošeni su podaci kako je u odsutnosti u 118 predmeta osuđeno ukupno 464 osobe.

Pribjegavanje suđenju u odsutnosti moguće je obrazložiti jedino društvenom potrebom za dostizanjem pravde iza rata u okolnostima kada su okrivljeni nedostupni pravosuđu. No, procesuiranjima okrivljenih za ratne zločine u odsutnosti pred hrvatskim sudovima mogu se uputiti ozbiljne zamjerke. Veliki broj takvih suđenja proveden je neprofesionalno i etnički pristrano. Na temelju loših optužnica i bez dostatnih dokaza donesene su osuđujuće presude na koje se branitelji po službenoj dužnosti često nisu žalili. Time su kršena prava optuženika, a žrtvama takvi postupci nisu donijeli satisfakciju jer osuđenici, nedostupni tijelima kaznenog progona RH, nisu izdržavali izrečene kazne.

Kako su devedesetih godina neprofesionalna i etnički pristrana suđenja u odsutnosti sustavno provedena, zakonodavna i pravosudna vlast Republike Hrvatske pristupila je ispravljanju načinjene štete i uspostavljanju drugačije prakse u procesuiranju ratnih zločina.

DORH je 2004. godine zauzeo stav da će se ubuduće protiviti provedbi suđenja u odsutnosti. Od tada su češća razdvajanja kaznenih postupaka i provođenja postupaka samo u odnosu na nazočne okrivljenike. Iako i dalje bilježimo slučajeve suđenja u odsutnosti, u proteklih nekoliko godina broj predmeta u kojima se rasprave provode u odsutnosti okrivljenih se smanjuje.⁴⁵

Obnovljeni kazneni postupci

Zakon o kaznenom postupku i prije izmjena iz 2008. godine omogućavao je obnavljanje postupaka provedenih u odsutnosti ukoliko osuđena osoba postane dostupna pravosudnim tijelima i zatraži obnovu.

No, radi ispravljanja posljedica velikog broja suđenja za ratne zločine koji nisu provedeni po kriterijima objektivnog i pravičnog suđenja, novim ZKP-om iz 2008. godine i državnim odvjetništvima omogućeno je da zahtijevaju obnove postupaka. Pored toga, mogućnost traženja obnove prošireno je i na nedostupne osuđenike. Za razliku od ranijeg zakonskog rješenja, prema kome je uvjet traženja obnove bio povratak u Republiku Hrvatsku, novim Zakonom osuđenicima je omogućeno zahtijevati obnove neovisno o tome jesu li dostupni sudu.

Zahtjeve za obnovama državana su odvjetništva ulagala 2009. i 2010. godine. Prema podacima DORH-a iz prosinca 2011., državna su odvjetništva zahtijevala obnove postupaka u odnosu na 94 ranije u odsutnosti osuđene osobe (svi pripadnici srpskih postrojbi).⁴⁶ Sudovi su pozitivno ocijenili sve zahtjeve državnih odvjetništava i dopustili su obnove postupaka. Većina obnovljenih postupaka je dovršena, pa su nakon prekvalifikacije djela iz optužnica i primjene zakona o oprostima postupci obustavljeni u odnosu na 69 ranije pravomoćno osuđene osobe. U jednom je postupku, u odnosu na

---

⁴⁵ Tako su tijekom 2011. u 6 predmeta vođene rasprave protiv 23 odsutna okrivljenika. No od toga broja samo u jednom predmetu rasprava je vođena u odsutnosti 15 okrivljenika, dok je u jednom predmetu provedena u odnosu na dvije osobe nakon odobrene obnove postupka po zahtjevu državnog odvjetništva.

⁴⁶ Oko 20% od ukupnog broja osuđenih u odsutnosti.

dvojicu okrivljenika, potvrđena ranija osuđujuća presuda, dok su u odnosu na ostale osobe obnove dopuštene, ali se postupci još uvijek nalaze u stadiju istrage ili optuženja.

Kako bi osuđene osobe mogle provjeriti nalaze li se na popisu osuđenih, a potom eventualno i same zatražiti obnovu postupka, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske u srpnju 2010. godine dostavilo je Ministarstvu pravde Republike Srbije popis 1543 osobe koje su u Hrvatskoj osuđene (538), optužene (563) ili se protiv njih vodi istraga (433) zbog kaznenih djela ratnih zločina.

No zahtjevi za obnovom postupaka od strane osuđenih osoba još uvijek su rijetki. Prema podacima DORH-a, 22 osuđene osobe (12 nazočnih i 10 odsutnih) zatražilo je obnove postupaka.

Svim nazočnim optuženicima zahtjevi su odobreni. U obnovljenim postupcima nakon prekvalifikacije djela iz optužnice i primjene općeg oprosta postupci protiv šestorice su obustavljeni, četvorica su oslobođena optužbe, dok u odnosu na dvije osobe još nije donesena odluka.

Od deseterice odsutnih osuđenika zahtjevi za obnovama odbijeni su u odnosu na njih 7, dopuštene su obnove postupaka u odnosu na 2 osuđenika, dok u odnosu na jednog osuđenika još nije odlučeno hoće li se dopustiti obnova postupka.

Seksualno nasilje kao način izvršenja ratnog zločina u kaznenim postupcima u Republici Hrvatskoj

Potaknuti javnim svjedočenjima žena silovanih tijekom okupacije Vukovara, analizirali smo dostupnu nam sudsku dokumentaciju te izdvojili 17 sudskih predmeta, koji se nalaze u različitim stadijima kaznenog postupka (od optuženja do pravomoćne presude), koji kao način izvršenja ratnog zločina sadržavaju i seksualno zlostavljanje nad civilima i ratnim zarobljenicima.

Silovanja/seksualna nasilja u analiziranim predmetima počinjena su tijekom zatočenja (u logorima, zatvorima, pritvorima ili drugim mjestima zatočenja) ili u naseljima (tijekom napada na sela i gradove ili u naseljima za vrijeme okupacije).

U analiziranim predmetima optuženo je 28 osoba - 26 neposrednih počinitelja i dvije osobe optužene po zapovjednoj odgovornosti. U nekoliko predmeta optužnice sadržavaju seksualna zlostavljanja ili silovanja kao isključivu, jedinu radnju izvršenja kaznenog djela ratnog zločina, dok se u većini predmeta, pored silovanja, optuženike tereti i za druge načine počinjenja ratnog zločina.

Od navedenih 17 kaznenih postupaka u 11 su sudovi donijeli presude (3 su presude oslobađajuće, od kojih je jedna nepravomoćna, 8 je osuđujućih, od kojih je 6 doneseno u odsutnosti optuženika, do danas nedostupnih hrvatskom pravosuđu). Izrečene su kazne zatvora u trajanju od 3 godine i 6 mjeseci do 15 godina, a u nekim presudama izrečena je i maksimalna zatvorska kazna od 20 godina zatvora.

Monitorirajući sudske postupke u kojima je predmet postupka ratni zločin s elementima seksualnog nasilja zamijetili smo da vijeća niti u jednom slučaju nisu primjenjivala mjere

zaštite identiteta žrtve, kao što su: svjedočenje iz druge prostorije putem video-linka, promjena lica i glasa, upotreba pseudonima žrtve. Jedino je u nekim predmetima tijekom svjedočenja žrtve s glavne rasprave bila isključena javnost.

Žrtve/svjedoci prilikom svjedočenja nisu dobili psihološku potporu jer se većina suđenja odvijala devedesetih godina, kada odjeli za podršku žrtvama i svjedocima nisu bili osnovani.

U analiziranim predmetima 27 je žrtava silovanja/seksualnog nasilja.⁴⁷

Osim navedenih predmeta, zabilježili smo i jedan predmet vođen pred bivšim Vojnim sudom u Bjelovaru, pravno kvalificiran ubojstvom i silovanjem. Počinitelj, pripadnik hrvatskih postrojbi, nedugo nakon pravomoćne osude na 15 godina zatvora pušten je s odsluženja kazne aktom pomilovanja predsjednika države.

Stvarni broj silovanih i seksualno zlostavljanih tijekom rata teško je utvrditi te zasigurno do sada nije niti približno utvrđen. Zbog traume, stida ili straha da će u društvu ili obitelji biti osuđivane i obilježene, žrtve vrlo često šute, pa zločini ostaju neprijavljeni. Žrtvama silovanja i seksualnih zlostavljanja nužno je prije i tijekom kaznenog postupka osigurati psihološku potporu, što je u analiziranim predmetima izostajalo, s obzirom da su uglavnom vođeni prije ustrojavanja službi za podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela na sudovima.

Regionalna suradnja u progonu počinitelja

Suradnja između pravosudnih tijela svih država u regiji ključna je kako bi se pravdi priveo što veći brojnih počinitelja ratnih zločina. U Republici Hrvatskoj protiv većine osoba provedene su istrage, podignute su optužnice ili su donesene presude u njihovoj odsutnosti. Počinitelji zločina uglavnom prebivaju u susjednim državama, ponajviše u Srbiji. S obzirom da države nisu u mogućnosti izručivati vlastite državljane, nužna je što efikasnija suradnja kako bi počinitelji bili procesuirani u državama svoga državljanstva, u kojima, uglavnom, i prebivaju.

Između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i nadležnih tužiteljstava u Srbiji i u Crnoj Gori 2006. godine potpisani su sporazumi o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida, kojima je omogućena razmjena dokaza, dokumenata i podataka. No za što efikasniji progon počinitelja nužna je i što tješnja suradnja s pravosudnim tijelima Bosne i Hercegovine. Sporazum, kakav je 2006. DORH zaključio s tužiteljstvima Srbije i Crne Gore, nije zaključen s Tužiteljstvom Bosne i Hercegovine, a sličan sporazum nije zaključen niti između Tužilaštva za ratne

⁴⁷ U DORH-ovoj *Bazi podataka* evidentirano je 67 silovanih žrtava. Počinitelji silovanja 57 žrtava su poznati, dok počinitelji silovanja 10 žrtava nisu poznati. Državno odvjetništvo je priopćenjem početkom siječnja 2012. godine pozvalo žrtve da se jave radi davanja iskaza, jer je bez njihovog svjedočenja dokazivanje ovog posebno odioznog oblika ratnog zločina protiv civilnog stanovništva gotovo nemoguće.

zločine Republike Srbije i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine. Njegovo zaključenje očekivalo se u srpnju 2011. godine, no odgođeno je zbog odustajanja bosansko-hercegovačke strane.

Suradnja DORH-a s nadležnim tužilaštvom u Crnoj Gori

Prema podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, na temelju *Sporazuma o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida*, potpisanom između DORH-a i nadležnog tužilaštva u Crnoj Gori, DORH je u Crnu Goru transferirao dva predmeta, koji se odnose na 7 osoba. Jedan je predmet (u odnosu na 6 osoba) crnogorsko tužiteljstvo prihvatilo. Radi se o postupku za zločin počinjen nad zatočenim hrvatskim zarobljenicima i civilima u crnogorskom logoru Morinj, u kojemu je u siječnju 2012., nakon provedenog ponovljenog prvostupanjskog postupka, donesena nepravomoćna presuda.⁴⁸

U drugome predmetu, koji se odnosio na jednu osobu, crnogorsko tužiteljstvo odbilo je zahtjev za postupanjem, jer je naknadnim provjerama utvrđeno da okrivljenik nije crnogorski državljanin, već državljanin Republike Srbije.

Vidljivi rezultati u suradnji DORH-a s nadležnim tužilaštvom u Republici Srbiji

Suradnja između tužiteljstava Hrvatske i Srbije daje sve vidljivije rezultate. Tijekom posljednjih godina u Srbiji u postupcima u kojima je DORH Tužilaštvu za ratne zločine dostavio dokaze na temelju *Sporazuma o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida iz 2006.* pravomoćno je osuđeno 10 osoba (svi pripadnici srpskih postrojbi).⁴⁹

Prema podacima DORH-a na temelju *Sporazuma* DORH je Tužilaštvu dostavio dokaze i podatke u 30 kaznenih predmeta, koji se odnose na ukupno 55 osoba.

Statistički podaci Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije uključuju suradnju u predmetima ratnih zločina na temelju navedenog *Sporazuma* iz 2006. te na temelju

---

⁴⁸ Prvostupanjskom presudom od 25. siječnja 2012. optuženici Mladen Govedarica i Zlatko Tarle oslobođeni su optužbe, dok je Boro Gligić osuđen na 3 godine zatvora, Ivo Gojnić na dvije, Špiro Lučić na 3 i Ivo Menzalin na 4 godine zatvora.

⁴⁹ Pravomoćno su osuđeni:

- Milan Španović zbog zlostavljanja u logoru Stara Gradiška na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina;
- Boro Trbojević zbog sudjelovanja u uzimanju talaca i ubojstvu 5 civilnih osoba u Grubišnom Polju na 10 godina zatvora;
- Pane Bulat na 20 i Rade Vranešević na 13 godina zatvora zbog ubojstva 6 civila u Banskom Kovačevcu;
- Zdravko Pašić na 10 godina zatvora zbog ubojstva jedne civilne osobe u Slunju;
- Milorad Lazić na 3, Mirko Marunić na 2 i Nikola Konjević na 3 godine zatvora zbog zlostavljanja zarobljenog pripadnika MUP-a RH u Medaku;
- Darko Radivoj na 12 godina zatvora zbog ubojstva zarobljenog i ranjenog pripadnika HV-a u Ćelijama;
- Stanko Vujanović na 9 godina zatvora zbog ubojstva 4 i ranjavanja jedne osobe u Vukovaru, no kako je ranije zbog zločina na Ovčari pravomoćno osuđen na 20 godina, izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godina.

Memoranduma o suglasnosti u ostvarivanju i unaprijeđenju suradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala. Prema podacima Tužilaštva, na temelju *Sporazuma i Memoranduma*, DORH je Tužilaštvu dostavio dokaze i podatke u 41 predmetu protiv 80 osoba.

Od toga broja zahtjev DORH-a je odbijen ili je kaznena prijava odbačena protiv 23 osobe, u različitim fazama kazneni postupci su u tijeku protiv 30 osoba, pravomoćno je osuđeno 10 osoba, postupak je obustavljen u odnosu na jednu osobu, a u odnosu na 16 osoba zahtjevi se još uvijek razmatraju (vrše se provjere i prikupljaju dodatni dokazi).

Tužilaštvo je DORH-u dostavilo dokaze i podatke u 15 predmeta protiv 22 osobe, od kojih se u pojedinim slučajevima radi o NN osobama. Protiv 7 osoba DORH je odbio zahtjev ili je odbacio kaznenu prijavu, jedna je osoba umrla, za 4 osobe je zahtjev prihvaćen, a protiv 10 osoba zahtjevi se još uvijek razmatraju.

Prema informacijama iz tužiteljstava, kontakti tužitelja koji rade na predmetima ratnih zločina su vrlo česti. Tako je DORH na temelju *Memoranduma* od Tužilaštva tijekom 2011. godine tražio pomoć (dokumente, informacije i izvještaje) u 39 predmeta.

Pored navedenih vidova suradnje, o kojima smo podatke pribavili od nadležnih tužiteljstava, prateći postupke zamijetili smo i sve učestalije zahtjeve za pravnom pomoći pri ispitivanju svjedoka. Svjedoci se ispituju po zamolnicama ili se saslušavaju putem video-konferencijske veze.

No evidentan napredak koji je ostvaren u nekoliko proteklih godina u suradnji između pravosudnih tijela Hrvatske i Srbije, kako je to već ranije navedeno, ugrožen je donošenjem *Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije.*

Uvjetno otpuštanje s izdržavanja kazne zatvora osuđenih ratnih zločinaca

Uvjetni otpust kao kaznenopravni institut kojim se reducira prisila u društvu i humanizira izrečena i odmjerena kazna zatvora poznaju sva moderna liberalna zakonodavstva, a nerijetko se koristi i prema osobama osuđenim pred MKSJ.

U Hrvatskoj je, nakon uvjetnog otpuštanja Mirka Norca s izdržavanja kazne zatvora, koju je služio zbog počinjenih ratnih zločina, otvoreno pitanje korištenja instituta uvjetnog otpusta, kao i tijela nadležnog za njegovo odobravanje.

Iako Norac nije izrazio žaljenje zbog likvidacije srpskih civila u Gospiću, kao niti zbog odgovornosti za usmrćenje civila i ratnih zarobljenika u Medačkom džepu, Komisija za uvjetni otpust Ministarstva pravosuđa pozitivno je riješila njegov zahtjev za uvjetnim puštanjem na slobodu nakon izdržane dvije trećine zatvorske kazne.⁵⁰

⁵⁰ Novim Kaznenim zakonom koji bi na snagu trebao stupiti 1. siječnja 2013. ingerencije za odlučivanje o prijedlogu za uvjetni otpust u rukama su suda. Prema navedenom zakonu sud može otpustiti zatvorenika s izdržavanja kazne zatvora ako je izdržao najmanje jednu polovinu kazne na koju je osuđen te ako se

S obzirom da su ratni zločini kaznena djela sa širokim i dalekosežno štetnim posljedicama za cijelo društvo, za koje ne nastupa zastara kaznenog progona, smatramo nužnim provesti stručnu raspravu na temu uvjetnog otpusta osuđenika za ratne zločine i načina odlučivanja o istom.⁵¹

Podrška žrtvama i svjedocima kaznenih djela

Žrtve i svjedoci kaznenih djela godinama su zapostavljeni. U Republici Hrvatskoj do prije nekoliko godina nisu postojale službe koje bi žrtvama i svjedocima kaznenih djela pružale podršku u bilo kojem stadiju pred/kaznenog postupka.

Žrtve i svjedoci ratnih zločina, s obzirom da mnogi zločini uopće nisu procesuirani, s vremenom su izgubili povjerenje u pravosudni sustav. Provođenja postupaka, najčešće u odsutnosti optuženih, nerijetko su uzrokovala dodatnu tjeskobu žrtava i dovodila do njihove sekundarne viktimizacije.

Osim emocionalnih posljedica koje je zločin, a potom i provođenje postupka, prouzrokovao žrtvama, posljedice su se negativno reflektirale i na kazneni progon počinitelja zločina. Zbog ranijih negativnih iskustava, žrtve i svjedoci često su i danas nezainteresirani za kaznene postupke i u njima ne žele svjedočiti.⁵²

Razvoj podrške

Začetak podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela na sudovima u Republici Hrvatskoj veže se uz početak djelovanja Udruge volontera za podršku žrtvama/svjedocima u Vukovaru. Navedena Udruga od 2006. godine na Županijskom sudu u Vukovaru pružala je podršku žrtvama/svjedocima u sklopu projekta kojeg je financijski podržavalo veleposlanstvo Velike Britanije u Republici Hrvatskoj.

Razvoj je uslijedio 2008. godine, kada su suradnjom Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske i UNDP-a u sklopu projekta „Pomoć razvoju sustava podrške svjedocima i žrtvama“ započeli s radom odjeli za podršku na županijskim sudovima u Osijeku, Vukovaru, Zadru i Zagrebu te Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu. Sa završetkom trajanja projekta navedeni odjeli inkorporirani su u sudsku upravu navedenih sudova. Nadzor nad njihovim radom, koordinaciju, strateški razvoj sustava podrške, kao i pružanje podrške u posebnim slučajevima provodi Sektor za podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela Ministarstva pravosuđa.

---

osnovano očekuje da ne će počiniti kazneno djelo, uz uvjet da osuđenik na to pristaje.

⁵¹ Pokušali smo prikupiti podatke o broju osuđenih ratnih zločinaca uvjetno otpuštenih s izdržavanja kazne zatvora, no Uprava za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa izvijestila nas je da nam zbog povjerljivosti nije u mogućnosti dostaviti zatražene podatke.

⁵² Primjer: U postupku za zločin u Lovasu, koji se pred Višim sudom u Beogradu vodi protiv četrnaestorice pripadnika srpskih postrojbi, brojni svjedoci/žrtve ne žele svjedočiti.

Širenje mreže ureda na sudovima uslijedilo je početkom 2011., kada su u drugoj fazi projekta Ministarstva pravosuđa i UNDP-a otvoreni novi odjeli na županijskim sudovima u Splitu, Rijeci i Sisku.

Djelatnici i volonteri odjela na navedenih sedam županijskih sudova, žrtvama i svjedocima kaznenih djela pružaju informativnu i emocionalnu podršku. Svjedocima se daju opće informacije o kaznenom postupku i o njihovoj ulozi u njemu. Za žrtve i svjedoke su, osim na Županijskom sudu u Zagrebu, uređene posebne čekaonice.

Strategija za podršku žrtvama i svjedocima još uvijek nije izrađena

Uspostavljanje ureda za podršku žrtvama i svjedocima na sedam županijskih sudova predstavlja napredak za pravosuđe Republike Hrvatske. No, kako je postojeći sustav potrebno razviti i unaprijediti Vlada Republike Hrvatske u siječnju 2010. godine osnovala je *Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđivanje sustava podrške žrtvama i svjedocima*. Zadaća je Povjerenstva izrada Nacionalne strategije za podršku žrtvama i svjedocima, odnosno uspostavljanje jedinstvenog nacionalnog sustava podrške žrtvama i svjedocima koji bi povezoao sva kazneno pravna tijela i javne ustanove koje pružaju podršku žrtvama i svjedocima.

No, strategija još uvijek nije donesena. Prema informacijama kojima raspoložemo, Povjerenstvo bi strategiju trebalo izraditi početkom 2012. i uputiti je u Vladinu proceduru na usvajanje.

Daljnje smjernice razvoja

Smatramo da je raspon podrške potrebno proširiti.

Osim informativne i emocionalne podrške, podrška bi trebala obuhvatiti i pružanje logističke potpore (organiziranje smještaja žrtava i svjedoka i organiziranje njihova putovanja). U suđenjima za ratne zločine potreba za organiziranjem putovanja svjedoka od mjesta njihova prebivanja do mjesta gdje se suđenja odvijaju došla je do izražaja nakon izmjena *Zakona o primjeni Statuta MKS*, kojima je za sve predmete ratnih zločina propisana isključiva nadležnost županijskih sudova u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu. Tim više što su žrtve i svjedoci ratnih zločina uglavnom osobe starije životne dobi, slabijeg materijalnog statusa i često dolaze iz manjih ruralnih mjesta slabo prometno povezanih s mjestima u kojima se suđenja održavaju.⁵³

Zaštita interesa žrtava ne bi trebala biti ograničena samo na pružanje podrške tijekom trajanja sudskog postupka. Žrtve i svjedoci trebaju potporu od trenutka počinjenja kaznenog djela do okončanja sudskog postupka. Zbog toga je potrebno postojeći sustav podrške proširiti i unutar tijela kaznenog i predkaznenog postupka te odjele za podršku

---

⁵³ Tijekom istrage za zločine u Sisku, koja je provedena na Županijskom sudu u Osijeku, *Documenti* se obratilo nekoliko pozvanih svjedoka koji nisu bili u mogućnosti organizirati put u Osijek i odazvati se pozivu za svjedočenjem, s obzirom da izravne veze u javnom prijevozu između Osijeka i Siska ne postoje.

osnovati i unutar državnog odvjetništva i policije, ali i proširiti obujam podrške te, kako bi se ublažile posljedice počinjenih kaznenih djela, žrtvama i svjedocima osigurati i psihološku i pravnu pomoć.

Razvoj sustava podrške nužno treba pratiti i adekvatna edukacija sudaca, državnih odvjetnika i policijskih službenika u cilju njihovog senzibiliziranja za potrebe svjedoka i žrtava u pred/kaznenim postupcima i razumijevanja uloge i značaja podrške svjedocima.

Jedino cjelovitim sustavom podrške može se odgovoriti potrebama svjedoka i žrtava, zaštititi njihova prava, spriječiti ili barem umanjiti sekundarnu viktimizaciju, time pridonijeti kvalitetnijem i efikasnijem funkcioniranju svih tijela kaznenog progona i efikasnijem progonu počinitelja zločina. Jačanje i širenje cjelovitog sustava podrške i nadalje će prvenstveno ovisiti o nastojanju Vlade Republike Hrvatske i o učinkovitoj suradnji uključenih ministarstava, državnih institucija i organizacija civilnog društva.

Reparacije civilnih žrtava - neophodan preduvjet za stabilno i zdravo društvo

Status civilnih žrtava

Status civilnih žrtava Domovinskog rata, kako civilnih invalida tako i članova obitelji čiji su najbliži poginuli ili nestali, reguliran je *Zakonom o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata* i ostvaruje se u upravnom postupku. Spomenuti *Zakon*, i uz njega donijeti podzakonski akti, godinama su predmet brojnih kritika. Nepriznavanje prava određenim civilnim žrtvama rata, postavljeni rokovi za predaju zahtjeva, nemogućnost pribavljanja vjerodostojne dokumentacije, vezivanje mogućnosti ostvarivanja prava uz imovinski cenzus, neki su od razloga neuspjeha u ostvarivanju statusa i prava civilnih žrtava i njihovih srodnika. Podaci o 359 korisnika obiteljske invalidnine iza civilnih invalida rata⁵⁴, u poređenju s približno 6670 civila poginulih tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj⁵⁵, govori o neuspjehu realizacije prava civilnih žrtava i njihovih srodnika. Žrtve i članovi obitelji žrtava nezadovoljne su postojećim zakonskim rješenjima. Zajednica udruga hrvatskih civilnih stradalnika iz Domovinskog rata zahtijeva izjednačenje svih žrtava te izjednačavanje naknada svih civilnih i vojnih žrtava rata.

Kontaktirajući sa zastupnicima žrtava silovanih ili seksualno zlostavljanih osoba saznali smo da žrtve ovih zločina u postupku priznanja statusa civilne žrtve rata nisu u mogućnosti ostvariti prava adekvatna njihovom stradanju.

---

⁵⁴http://www.mzss.hr/hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/uprava_za_zastitu_zrtava_i_sudionika_rata/godisnji_prikaz_broja_korisnika_iz_sustava_zastite_vojnih_i_civilnih_invalida_rata

⁵⁵

Izvor: Dr.sc. Dražen Živić i prof. Bruna Esih: Ratni zločin - sredstvo i posljedica srbijanske agresije na Republiku Hrvatsku, Institut društvenih znanosti *Ivo Pilar*;
<http://www.studiacroatica.org/zivic/zivicesih.htm>

Prava žrtava minskih naprava na minama zagađenom području također su regulirana navedenim zakonom. No smatramo nužnim osigurati kvalitetniju potporu žrtvama mina i njihovim obiteljima, posebice na području psihosocijalne reintegracije i rehabilitacije djece žrtava mina.

Problem naknade štete zbog smrti bliske osobe i troškova izgubljenih parnica i dalje nije riješen

Dosadašnji nositelji vlasti nisu bili voljni riješiti problem članova obitelji žrtava zločina koji su u odštetnim postupcima pred sudovima Republike Hrvatske pokušali ostvariti naknadu štete zbog gubitka svojih bliskih srodnika. Članovi obitelji uglavnom su gubili parnice u kojima su od Republike Hrvatske zahtijevali naknadu štete. Pored toga, obvezani su i na naknadu troškova izgubljenih parnica.⁵⁶

Zaključke temeljimo na analizi 108 pokrenutih sudskih postupaka. U većini postupaka tužbeni zahtjevi su odbijeni. Tužitelji su uspijevali uglavnom u parnicama kojima je prethodio kazneni postupak u kojemu je prethodno utvrđena kaznena odgovornost počinitelja zločina. No u brojnim slučajevima u kojima su tužbeni zahtjevi podizani iako prethodno nije utvrđena kaznena odgovornost počinitelja, tužitelji/oštećenici gotovo su u pravilu gubili parnice.

Odluka Vlade Republike Hrvatske od 28. svibnja 2009. godine, kojom su otpisane tražbine parničnih troškova prema tužiteljima/oštećenicima, odnose se samo na tužitelje koji su pokrenuli postupke na temelju čl. 180. *Zakona o obveznim odnosima* (do 1996. godine, kada je navedeni članak ukinut). Navedenom odlukom nije obuhvaćen najveći broj oštećenika/tužitelja, koji su postupke pokrenuli nakon navedenog vremena.

Smatramo neprihvatljivim da se članove obitelji ubijenih dodatno kažnjava naplatom visokih parničnih troškova. Pri tome posebice ističemo da je najčešći razlog gubitka parnica izostanak kaznenog procesuiranja počinitelja, što je obveza države.

Implementacija zakona donesenih 2003. godine,⁵⁷ kojima je popunjen pravni vakum nastao nakon ukidanja čl. 180. *Zakona o obveznim odnosima*, a na temelju kojih su civilne žrtve ili njihovi srodnici tražili naknadu štete od Republike Hrvatske zbog štete uzrokovane terorističkim aktom ili djelovanjem nepoznatih počinitelja, pripadnika hrvatskih postrojbi, rezultirao je pogubnim i sramotnim posljedicama po civilne žrtve i njihove bliske srodnika.

---

⁵⁶ I tijekom 2011. tužitelji su pozivani da podmire troškove izgubljenih parnica. Tako je Jasenki Borojević iz Siska, čiji je muž Stevo Borojević u listopadu 1991. godine uhićen, mučen te ubijen, Općinski sud u Sisku 16. ožujka 2011. uputio poziv na plaćanje parničnih troškova u iznosu od 26.950 kuna. Jasenka Borojević, kao i većina tužitelja koji su izgubili parnice, živi od skromne mirovine. Počinitelji zločina nisu osuđeni.

⁵⁷ *Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija* (NN broj 117/03) i *Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata* (NN broj 117/03).

S obzirom da proces obeštećivanja civilnih žrtava rata i poraća nije riješen na zadovoljavajući način, nužno je da se:

- a) donese odluka kojom se Republika Hrvatska odriče naplate parničnih troškova od svih tužitelja koji nisu uspjeli sa zahtjevima za naknadom štete zbog smrti bliske osobe;
- b) donese *Nacionalni program i Zakon o osnivanju fonda za obeštećenje svih žrtava rata* kojim bi se naknada štete uredila u skladu s *Temeljnim načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava UN-a*.

Ukoliko Vlada RH ne uvidi da se nerješavanjem pitanja obeštećenja žrtava čini nepravda, tužitelji/oštećenici, čiji su bližnji uglavnom usmrćeni u za sada neprocesuiranim ili nezadovoljavajuće procesuiranim zločinima, bit će prisiljeni da izvan Republike Hrvatske ostvare pravo na materijalnu satisfakciju zbog smrti svojih bližnjih. Presudama Europskog suda za ljudska prava u dva je predmeta (Jularić protiv Republike Hrvatske i Skendžić protiv Republike Hrvatske) Republici Hrvatskoj naloženo plaćanje naknade štete tužiteljima zbog neprovođenja odgovarajućih istraga u svezi zločina.

Zapovjedna odgovornost – odgovornost za propust nadređenog i sudska praksa u Republici Hrvatskoj

Pripremili i uredili: Marko Sjekavica, Jelena Đokić Jović i Maja Kovačević Bošković

Zapovjedna odgovornost *per definitionem* međunarodne pravne doktrine, označava odgovornost nadređene vojne ili civilne osobe, koja ne poduzme mjere koje je obvezna poduzeti kako bi spriječila počinjenje ratnog zločina, zločina protiv čovječnosti ili genocida, od strane njoj podređenih osoba, odnosno ne poduzme mjere radi kažnjavanja tih osoba nakon počinjenja zločina. Utemeljena je s ciljem da ojača i osigura poštivanje međunarodnog humanitarnog prava, a primjenjuje se na međunarodne i nemeđunarodne oružane sukobe.⁵⁸

Doktrina odgovornosti nadređenog propisana je člankom 7 (3) Statuta MKSJ-a, čl. 6 (3) Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu⁵⁹ te čl. 28. Rimskog statuta MKS-a.⁶⁰ Svojom

---

⁵⁸ Distinkcija između međunarodnih i nemeđunarodnih sukoba važna ja za *corpus* primjene materijalnog prava. Primjerice, preduvjet za primjenu čl. 2. Statuta MKSJ-a, Teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine, je postojanje međunarodnog sukoba.

⁵⁹ Ova dva *ad hoc* tribunala na identičan način riješila su pitanje zapovjedne odgovornosti, propisujući elemente koji kumulativno trebaju biti zadovoljeni kako bi se optuženog, temeljem odgovornosti nadređenoga, proglasilo kazneno odgovornim.

⁶⁰ Članak 28. Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda definira odgovornost nadređenog u odnosu na vojne zapovjednike i nadređene u civilnim strukturama. Ovo pravilo *explicite* razdvaja situacije kod vojnih i civilnih zapovjednih struktura. Razlika je evidentna i u stupnju krivnje (*mens rea*) počinitelja. Navedeni

pravnom praksom ova dva međunarodna tribunala ograničenog trajanja razvili su i ustalili primjenu koncepta zapovjedne odgovornosti, jasno je distinktirajući od individualne kaznene odgovornosti⁶¹, čime su omogućili da se odgovorne osobe u vojnoj i političkoj hijerarhiji vlasti kazne zbog nesprječavanja ili nekažnjavanja svojih podčinjenih koji su počinili zločine, pri tom propisujući ključne uvjete koji moraju biti ispunjeni za postojanje zapovjedne odgovornosti:

1) **odnos podređeni – nadređeni:** očituje se kroz efektivnu kontrolu nadređenog nad osobama koje su počinile kazneno djelo, odnosno materijalnu, faktičku mogućnost da se spriječi i kazni protupravno postupanje podređenih; moguće su različite varijacije ispoljavanja efektivne kontrole, tako da za utvrđenje odgovornosti nadređenog mogu egzistirati samostalno *de facto* kontrola ili istodobno *de facto* i *de jure* kontrola, ali ne i *de jure* ovlasti samo u kontekstu pravnih ovlasti izdavanja naređenja bez manifestacije kroz efektivnu kontrolu;

2) **činjenica da je optuženi znao** (stvarno znanje) ili **imao razloga znati** (konstruktivno znanje, viši, konkretizirani standard odgovornosti u odnosu na nehaj⁶²) da se njegovi podređeni spremaju počiniti kaznena djela; predmnijeva se da znanje postoji ako je nadređeni imao načina doći do relevantnih informacija o počinjenom kaznenom djelu, a namjerno to nije učinio;

3) **propust optuženika da poduzme** neophodne i razumne mjere da **spriječi** kazneno djelo ili **kazni** počinitelje.

Ovakav iskorak u području međunarodnog kaznenog prava, napravljen od strane navedenih *ad hoc* međunarodnih tribunala, nije jednako uspješno svoju primjenu doživio u nacionalnom procesuiranju ratnih zločina u Republici Hrvatskoj. Osim političkog faktora, koji je osigurao nekažnjivost i dalje moćnih pripadnika vojne i političke elite, pravne dileme koje su se pojavile, skopčane s mogućnošću procesuiranja ratnih zločina po zapovjednoj odgovornosti u domaćem pravnom poretku, također su imale utjecaja na današnje stanje stvari. Do usvajanja izmjena i dopuna Kaznenog zakona iz 2004. godine, odgovornost nadređenog kao paralelni opći princip kaznene odgovornosti nije postojao u pravnom sustavu Republike Hrvatske. Naime, na kaznena djela ratnih zločina počinjena u razdoblju od 1991. do 1995. primjenjuje se kao pravna osnova OKZ RH, kao važeći

---

članak zahtjeva ispunjenje i četvrtog elementa zapovjedne odgovornosti: kauzalnosti u odnosu na nesprječavanje počinjenja. Koncept “trebao znati” praktički implicira nemarno postupanje jer zapovjednik nije saznao za nezakonito postupanje svojih podređenih.

⁶¹ Individualna kaznena odgovornost je vrsta kaznene odgovornosti kod koje osoba izravno počinii ili doprinese počinjenju kaznenog djela kroz različite modalitete počinjenja kaznenog djela (supočiniteljstvo, pomaganje, podržavanje, planiranje, davanje naređenja, poticanje, podstrekavanje, sudjelovanje u udruženom zločinačkom pothvatu).

⁶² Naime MKSJ i MKSR odbacili su nehaj kao temelj zapovjedne odgovornosti, a ovakav viši, standardizirani stupanj krivnje iskristalizirao se kroz presudu žalbenog vijeća u predmetu MKSR protiv opt. Ignacea Bagilisheme i predmetu MKSJ protiv opt. Tihomira Blaškića.

zakon *tempore criminis, in concreto* čl. 28.⁶³ Odredba ovog članka predstavlja pravnu osnovu za hrvatske sudove kada postupaju u kaznenim predmetima ratnih zločina u kontekstu zapovjedne odgovornosti. Zbog ustavne zabrane retroaktivnosti u primjeni pravnih pravila, kao i poštivanja načela zakonitosti, nije moguće procesuirati optuženike temeljem zapovjedne odgovornosti za zločine koji su počinjeni 10-ak godina prije donošenja ove zakonodavne novele. Također, u odnosu na *mentem ream* optuženika, dilema se pojavila u slučaju kada je optuženik „imao razloga za znati“ za zločine počinjene od svojih podređenih, čime se zapovjedna odgovornost, po mišljenju nekih teoretičara kaznenog prava približava konceptu objektivne odgovornosti i kao stupanj krivnje počinitelja uvodi nehaj, koji je kažnjiv kao stupanj svijesti počinitelja kaznenog djela samo ako je to zakonom propisano, što u odnosu na ratne zločine u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu nije slučaj.⁶⁴ Kada govorimo o sveobuhvatnom pogledu na procesuiranje ratnih zločina u RH, izvjestan napredak je uočljiv u odnosu na etnički nepristrano procesuiranje direktnih počinitelja kaznenih djela, s trendom povećanog broja procesuiranih pripadnika hrvatskih postrojbi zbog zločina počinjenih prema srpskim civilima i ratnim zarobljenicima.⁶⁵ Međutim, osim nekoliko primjera, izostao je kazneni progon osoba politički i vojno nadređenih neposrednim počiniteljima kaznenih djela, pogotovo u slučaju kada su kaznena djela počinjena protiv pripadnika manjinske nacionalne grupe. Iznimke, koje su utrle put uvođenja koncepta zapovjedne odgovornosti u hrvatsku pravnu praksu su svakako kazneni predmeti protiv optuženih Rahima Ademija i Mirka Norca te protiv optuženog Branimira Glavaša i dr., završeni pravomoćnim presudama koje detaljno elaboriraju ključne elemente ovog oblika kaznene odgovornosti optuženika.

Kazneni postupak protiv Rahima Ademija i Mirka Norca predstavlja slučaj prekretnicu zbog toga što je kombinirao zakonsku osnovu sadržanu u čl. 28. OKZRH s principom, odnosno elementima odgovornosti vojnih zapovjednika za djela svojih podređenih, definiranih međunarodnim pravom.⁶⁶ Prvostupanjska presuda (potvrđena u žalbenom postupku) kojom su Branimir Glavaš i dr. proglašeni krivima za počinjenje ratnog zločina nad srpskim civilima u Osijeku, slijedila je ovakav mješoviti koncept odgovornosti zapovjednika, no u ovom slučaju, u odnosu na civilnu zapovjednu strukturu.⁶⁷

⁶³ Čl. 28. OKZ RH propisuje da se kazneno djelo može izvršiti "činjenjem" ili "nečinjenjem". Krivično djelo može biti izvršeno "nečinjenjem" samo ako je počinitelj propustio činjenje koje je bio dužan izvršiti.

⁶⁴ Tek izmjenama Kaznenog zakona iz 2004. godine, eksplicite je uvedena odgovornost nadređenih za zločine koji su počinili njihovi podređeni, a za koje su „morali znati“, u članku 167.a, stavak 2.

⁶⁵ Kazneni postupak pred Županijskim sudom u Zagrebu protiv opt. Emila Črnčeca i dr. (svi pripadnici Hrvatske vojske), radi ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika (pripadnika Vojske Republike Srpske), počinjenog u zaseocima Mlinište i Halapići, BiH.

⁶⁶ U dotadašnjoj sudskoj praksi razmatrana je *de jure* pozicija optuženika *tempore criminis* bez upuštanja u utvrđivanje *de facto* ovlaštenja optuženika i njihove efektivne kontrole nad podređenima, primjerice osuđujuća presuda, potvrđena u žalbenom postupku, za zločin počinjen u Šodolovcima i Koprivni koji se vodio pred Županijskim sudom u Osijeku protiv opt. Stojana Živkovića i dr.

⁶⁷ U kaznenom predmetu protiv **B. Glavaša i dr.** Vijeće je, dosljedno slijedeći međunarodnu doktrinu, utvrdilo kaznenu odgovornost Branimira Glavaša na temelju **efektivne zapovjedne moći**, odnosno stvarnih zapovjednih ovlasti nad podređenima, pripadnicima Zaštitne čete.

Sljedeći kazneni predmeti koje smo pratili pred nadležnim županijskim sudovima, također su ili u optužnicama ili u presudama doticali pitanje odgovornosti optuženika po zapovjednoj odgovornosti:

- Kazneni postupak protiv opt. Čede Jovića, koji se ponovno, po treći puta, vodio pred Županijskim sudom u Osijeku, zbog zločina u Dalju, nepravomoćno je završen osuđujućom presudom kojom je optuženik osuđen na kaznu zatvora od pet godina. Proglašen je krivim da je u razdoblju od konca prosinca 1993. do lipnja 1995. godine, kao stvarni zapovjednik jedne postrojbe vojne policije tzv. Vojske RSK, znao da njemu podređeni vojni policajci zlostavljaju pripadnike radnog voda nesrpske nacionalnosti te da nije ništa poduzeo da se počinitelji kazne, pa da je tako pristao na njihove daljnje nedopuštene radnje (udaranje jednog oštećenika (Antuna Kundića) uslijed čega je taj oštećenik preminuo, kao i udaranje još petorice oštećenika). U postupku je bilo bitno utvrditi je li on imao stvarnu (efektivnu) zapovjednu kontrolu nad vojnom policijom. Manje je, po našem mišljenju, važna činjenica je li optuženi Jović bio i formalno nadređen vojnoj policiji. Prvostupanjski je sud zaključio da Jović nije bio formalni zapovjednik, nego da je *de facto* zapovijedao vojnom policijom. Prvenstveno je to zaključio iz svjedočenja vojnih policajaca, koji su Jovića smatrali „glavnim“, no nikada nisu čuli da je izdavao zapovijedi. Dokaznim je postupkom nesporno utvrđeno da je Jović izvijestio o smrti oštećenog Kundića svoje nadređene. Odmah je obavljen uviđaj, obdukcija. Ukoliko je optuženik bio zapovjednik vojne policije, sigurno je da je mogao pritvoriti počinitelje utuženog kaznenog djela, no on sam tvrdi da to nije bio, da je bio samo oficir zadužen za bezbjednost, te da je kazniti počinitelje mogao jedino komandant brigade. Zbog Kundićeve smrti neposredno nakon događaja nitko nije procesuiran. 2008. godine neposredni počinitelji Novak Simić, Miodrag Kikanović i Radovan Krstinić pravomoćno su osuđeni zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, zbog kojeg je, kao njihov nadređeni, kasnije nepravomoćno osuđen Čedo Jović. Simić je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od deset godina, Kikanović u trajanju od šest godina i šest mjeseci te Krstinić na kaznu zatvora u trajanju od pet godina.

U kaznenom predmetu protiv **R. Ademija i M. Norca** umjesto termina “efektivna kontrola” Vijeće je ocijenilo da nadređeni ne može kazneno odgovarati ukoliko formalno i stvarno ne raspolaže zapovjednim ovlastima i moćima u punom i potrebnom opsegu, potrebnom da poduzme efektivne korake na sprječavanju i kažnjavanju kaznenih djela koja su počinili njegovi podređeni.

Kada je o stupnju krivnje riječ (*mens rea* ili *criminal consciousness*) Vijeće je zaključilo da je za zasnivanje kaznene odgovornosti nadređenog potrebno isključivo **stvarno znanje**. Dakle, odgovornost nadređenog može postojati samo ako je on za protupravosti znao i nije poduzeo ništa da se ona spriječe, suzbiju i kazne. Obrazlažući nespriječavanje i nekažnjavanje, Vijeće je ustvrdilo da je relevantno jedino stvarno znanje nadređenog. Za zasnivanje kaznenopravne odgovornosti dovoljno je saznanje za jedno protupravno ubojstvo civila jer je nakon takvog saznanja zapovjednik morao poduzeti potrebne mjere da se takovo postupanje ne ponovi (kazneni predmet protiv R. Ademija i M. Norca).

- Kazneni postupak protiv optuženih Zlatka Jušića i Ibrahima Jušića, koji se vodio pred Županijskim sudom u Rijeci, za zločin počinjen u Velikoj Kladuši, okončan je oslobađajućom presudom u odnosu na prvooptuženika, a osuđujućom u odnosu na drugooptuženika. Presuda je postala pravomoćna odlukom VSRH iz rujna 2010. godine. Zlatko Jušić oslobođen je optužbe, kojom je terećen temeljem kvazi-zapovjedne odgovornosti za činjenje, da je planirao i organizirao da se civilno stanovništvo protuzakonito zatvara, fizički i psihički zlostavlja i da se prema njemu nečovječno postupa, da se prisiljava na prinudni rad, službu u vojsci tzv. Autonomne pokrajine Zapadna Bosna. Konkretno, teretilo ga se da je sudjelovao u radu Vlade prilikom donošenja naredbe koju je osobno i potpisao, a temeljem koje su započela privođenja civila u logore, sabirne centre gdje se prema njima postupalo nečovječno. Sud je utvrdio da su civili odvođeni u logore još ranije, svakako prije donošenja navedene naredbe. Odlukom VSRH kojom je potvrđena prvostupanjska presuda Županijskog suda u Rijeci utvrđeno je kako je ključno za ocjenu nedokazanosti kaznene odgovornosti prvooptuženika postojanje „paralelnog“ načina funkcioniranja organa vlasti APZB. Isključivu apsolutnu vlast u APZB imao je Predsjednik Fikret Abdić. Prvooptuženik kao predsjednik tehničke vlade nije znao za izoliranje, nečovječno postupanje i zlostavljanje civila. Drugooptuženi Ibrahim Jušić, *tempore criminis* načelnik Odjeljena za suzbijanje kriminaliteta Stanice javne bezbjednosti i načelnik Državne bezbjednosti APZB, proglašen je krivim temeljem osobne odgovornosti kao neposredni počinitelj, temeljem zapovjedne odgovornosti u širem smislu (kvazi-zapovjedne odgovornosti) za izdavanje naredbi za zlostavljanje civila.
- Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Slavanskom Brodu je u lipnju 2011. godine, nakon provedenog obnovljenog postupka, objavilo presudu kojom je u cijelosti ostavljena na snazi presuda Okružnog suda u Požegi iz 1993. godine, kojom su Janko Radmanović i Radisav Stojanović proglašeni krivima zbog kaznenog djela protiv čovječnosti i međunarodnog ratnog prava ratnim zločinom protiv civilnog stanovništva, zbog izdavanja zapovjedi za neselektivno granatiranje Slavanskog Broda. Optuženici su osuđeni temeljem kvazi-zapovjedne odgovornosti (činjenje).
- Presudom Županijskog suda u Bjelovaru iz svibnja 2011. godine opt. Ivan Husnjak i opt. Goran Sokol nepravomoćno su oslobođeni optužbi za ratni zločin počinjen propuštanjem (nečinjenjem). Vijeće je utvrdilo da su pripadnici A satnije II. bojne 132. brigade HV „R“ bili u određenoj vrsti ovisnosti prema opt. Ivanu Husnjaku kao zapovjedniku II. bojne i opt. Goranu Sokolu kao zamjeniku zapovjednika te satnije. Tvrdnju optužbe da su optuženici znali da se na terenu

dogadaju protupravne radnje, ali da nisu poduzeli ništa da se takva protupravna postupanja suzbiju i kazne, Vijeće smatra „nejasnom i neodređenom formulacijom zapovjedne odgovornosti“. Obrazlažući oslobađajuću presudu Vijeće je navelo da ni jedan od izvedenih dokaza ne ukazuje na zaključak da bi optuženici znali (stvarno znanje) da će pripadnici njihove postrojbe počiniti zločin, odnosno da se pripremaju počiniti zločin. Vijeće je također smatralo da nije dokazano da bi o tome imali saznanja u vrijeme kada je zločin počinjen, odnosno u poslijepodnevnim satima kritičnog dana, već su saznanja o izvršenom paležu i mogućim počiniteljima optuženici imali sljedećeg dana. Vijeće je analiziralo i situaciju kada zapovjednik nema saznanja da se njemu podređeni počinitelji spremaju počiniti zločin, ali je to trebao znati (konstruktivno znanje) i poduzeti potrebne i razumne mjere za sprečavanje zločina (optuženik je sačinio tri zapovijedi, u kojima je zabranio uništavanje stambenih objekata, a u zapovijedi koja se odnosi na konkretni događaj po saznanju za palež sela tražio je od podređenih zapovjednika podnošenje izvješća o tom događaju) te je stoga Sud zaključio da su optuženici poduzeli razumne mjere za sprječavanje zločina, iako se u konkretnom slučaju isti dogodio. Uvažavajući elemente zapovjedne odgovornosti utvrđene međunarodnim pravom, Vijeće je utvrdilo da isti nisu kumulativno ispunjeni te je optuženike oslobodilo krivnje.

Zbog svega navedenoga predlažemo da se državno odvjetništvo u istražnim radnjama, istragama koje provodi, kao i u optužnicama koje podiže, više posveti razradi i utvrđivanju kaznene odgovornosti osoba koje su kao vojni zapovjednici ili nadređene civilne osobe bile dužne garantirati sigurnost i zaštitu civila ili ratnih zarobljenika, na području za koje su bile odgovorne, a na kojem su njihovi podređeni počinili ratne zločine. S obzirom na ključne zapovjedničke pozicije koje su u strukturi vojne i političke vlasti *tempore criminum* obnašali primjerice: Vladimir Šeks⁶⁸, Ivan Vekić⁶⁹, Ivan

---

⁶⁸ Vladimir Šeks je *tempore criminis* počinjenja ratnih zločina nad osječkim civilima 1991. godine, imao svoj ured na prvom katu zgrade Sekretarijata narodne obrane (SNO), dok su u dvorištu te iste zgrade, u garažama, mučeni i usmrćivani civili.

⁶⁹ Ivan Vekić je za vrijeme počinjenja zločina u Pakračkoj Poljani i na Zagrebačkom velesajmu (od 8. listopada do sredine prosinca 1991. godine) bio na poziciji Ministra unutarnjih poslova RH (31. 7. 1991. – 15. 4. 1992.) i, kao takav, nadređen opt. Tomislavu Merčepu, tada savjetniku u Ministarstvu unutarnjih poslova i zapovjedniku pričuvne postrojbe MUP-a.

Jarnjak⁷⁰, Davor Domazet Lošo⁷¹, Mate Laušić⁷², Miroslav Tuđman⁷³, Jure Radić⁷⁴, smatramo potrebnim istražiti jesu li isti imali stvarnu mogućnost da spriječe ili kazne svoje podređene, neposredno odgovorne za počinjene zločine. Bez utvrđivanja kaznene odgovornosti osoba na najvišim vojnim i političkim funkcijama zbog propuštanja sprječavanja i kažnjavanja svojih podređenih u počinjenju zločina, ne može doći do potpune i cjelovite katarze društva koje bi trebalo preuzeti dio odgovornosti za zločine počinjene u njihovo ime.

PRAĆENI POSTUPCI U 2011. GODINI

Novopodignute optužnice

Tijekom 2011. godine u svezi kaznenih djela ratnih zločina državna su odvjetništva podignula optužnice protiv 29 osoba (18 pripadnika hrvatskih i 11 pripadnika srpskih postrojbi). Samo protiv jednog pripadnika hrvatskih postrojbi optužnica je podignuta u odsutnosti. S druge strane, gotovo svi optuženi pripadnici srpskih postrojbi nedostupni su

---

⁷⁰ Ivan Jarnjak je obnašao dužnost zamjenika Ministra unutarnjih poslova u razdoblju počinjenja zločina u Pakračkoj Poljani i na Zagrebačkom velesajmu, a u razdoblju 15. 4. 1992. - 16. 12. 1996. bio je na funkciji Ministra unutarnjih poslova RH, za koje vrijeme su počinjeni zločini u Medačkom džepu i tijekom Vojno-redarstvene akcije „Oluja“, a u kojima su sudjelovali, između ostalih postrojbi i pripadnici Specijalne policije MUP-a RH.

⁷¹ Davor Domazet Lošo bio je izaslanik načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske tijekom operacije „Džep '93“ s ovlastima zapovijedanja i *de facto* je vodio citiranu operaciju, tijekom koje su počinjeni brojni zločini nad tamošnjim civilnim stanovništvom i ratnim zarobljenicima.

⁷² Mate Laušić bio je načelnik Uprave vojne policije u Oružanim snagama RH od 1992. do 2002. godine, za vrijeme kada su u razdoblju od ožujka do rujna 1992. godine od strane njemu podređenih osoba počinjeni ratni zločini protiv civila i ratnih zarobljenika u Vojno-istražnom centru Lora u Splitu, kao i u vojnom zatvoru Kuline u razdoblju od svibnja do srpnja 1993. godine.

⁷³

Miroslav Tuđman obnašao je dužnost ravnatelja Hrvatske izvještajne službe (HIS) od 1993. do 1998. godine, za vrijeme počinjenja zločina tijekom Vojno-redarstvene akcije „Oluja“ i drugih zločina koji su se dogodili u tom razdoblju u RH, ali i zločina koje je HV počinila u BiH. Krajem 1996. i početkom 1997. godine, obavještajna zajednica koordinirala je prijevoz leševa srpskih civila ubijenih u noći sa 11. na 12. prosinca 1991. u Paulin Dvoru kod Osijeka od strane pripadnika HV-a, iz mjesta primarne grobnice (vojno skladište pored Čepina) na mjesto sekundarne grobnice (Rizvanuša kod Gospića), radi prikrivanja zločina. Miroslav Tuđman je imao poziciju prvog čovjeka središnje službe obavještajne zajednice, ujedno glavne i izvršne službe Ureda za nacionalnu sigurnost, koja je imala zadaću objedinjavati, analizirati i procjenjivati podatke do kojih je došla neposrednim operativnim radom ili ih je primila od ostalih članica obavještajne zajednice. Prvostupanjskom presudom protiv Ante Gotovine i dr. MKSJ je utvrdio da je isti bio sudionik udruženog zločinačkog pothvata koji je za cilj imao trajno ukloniti srpsko stanovništvo Krajine.

⁷⁴ Jure Radić je obnašao dužnost ministra obnove i razvitka RH od listopada 1994. do svibnja 1999. godine te je kao bliski suradnik tadašnjeg Predsjednika RH Franje Tuđmana, prema činjeničnim utvrđenjima MKSJ-a iz prvostupanjske presude protiv opt. Ante Gotovine i dr. bio sudionik udruženog zločinačkog pothvata koji je za cilj imao trajno ukloniti srpsko stanovništvo Krajine. S obzirom na funkciju koju je *tempore criminis* obnašao imao je bitan doprinos u sprječavanju povratka izbjeglih Srba, oduzimanju njihove imovine (Zakon o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom NN 73/1995), kao i etničkom inženjeringu i naseljavanju Krajine Hrvatima.

pravosudnim tijelima Republike Hrvatske. Naime, od 11 optuženika, tek su protiv dvojice optužnice podignute u njihovom prisustvu.⁷⁵

Među zločine za koje su tijekom 2011. godine podignute optužnice svakako treba istaknuti one koji su zbog broja žrtava, okrutnosti i sustavnosti više od desetljeća bili predmet interesa međunarodnih organizacija i domaćih organizacija koji se bave zaštitom ljudskih prava:

a) Optužnica protiv Tomislava Merčepa

Početkom lipnja 2011. podignuta je optužnica protiv Tomislava Merčepa. Tereti ga se da je kao zapovjednik pričuvne postrojbe MUP-a stacionirane u Pakračkoj Poljani i na Zagrebačkom velesajmu te savjetnik u MUP-u Republike Hrvatske, od listopada do prosinca 1991. osobno naređivao nezakonita lišavanja slobode, mučenja i ubojstva civila te da, iako je znao da njegovi podređeni neovlašteno lišavaju slobode civile, pljačkaju ih, zlostavljaju, muče i ubijaju, propustio takva nezakonita postupanja spriječiti. Njegovi podređeni tako su na području Kutine, Pakraca i Zagreba nezakonito lišili slobode 52 osobe, od kojih su 43 ubijene, tri se vode kao nestale, dok su ostale osobe preživjele mučenja i zlostavljanja.

Zločini za koje je optužen Tomislav Merčep bili su predmet istraživanja haaških istražitelja. Predmet je sa MKSJ transferiran Hrvatskoj kao predmet „kategorije 2“. No pitanje je hoće li u ovome postupku biti provedena glavna rasprava, jer je zbog bolesti upitna optuženikova raspravna sposobnost.

b) Zločini u Sisku

U prosincu je podignuta optužnica protiv Vladimira Milankovića, zapovjednika policijskih snaga na širem području Siska i Banovine i zamjenika načelnika Policijske uprave Sisak, i Drage Bošnjaka, pripadnika specijalne jedinice „Vukovi“ Policijske uprave Sisak. Tereti ih se za nasilne ulaske u kuće i stanove, nezakonite pretrage i napade te protupravno zlostavljanje većeg broja civila srpske nacionalnosti, pri čemu su usmrćena 24 civila.

⁷⁵ Optuženi su pripadnici hrvatskih postrojbi:

- Veljko Marić – u odsutnosti (zločin u Grbišnom Polju);
- Željko Maglov, Tvrtko Pašalić, Damir Boršić i Milorad Paić (zločin u Kulinama);
- Tomislav Merčep (zločin u Kutini, Pakracu i Zagrebu);
- Tihomir Šavorić, Ivica Krklec i Alen Toplak (zločin u Mrkonjić Gradu);
- Stjepan Klarić, Dražen Pavlović, Viktor Ivančan, Željko Živec i Goran Štrukelj (zločin u Kerestincu);
- Ante Babac i Marin Jakovljević (zločin u Nos Kaliku);
- Vladimir Milanković i Drago Bošnjak (zločin u Sisku).

Optuženi su pripadnici srpskih postrojbi:

- Aleksandar Vasiljević – u odsutnosti i Miroslav Živanović – u odsutnosti (zločin u logorima);
- Milan Marinković, Jovan Jakovljević – u odsutnosti, Dragan Rakanović – u odsutnosti, Milenko Mihajlović – u odsutnosti i Jovica Vučenović – u odsutnosti (zločin u Borovom Selu);
- Marko Bolić (zločin u Bariloviću);
- Mirko Korelije – u odsutnosti, Miroslav Peškirić – u odsutnosti i Ranko Šimulija – u odsutnosti (zločin u Miočinovićima).

Istraga za zločine u Sisku započela je u lipnju 2011. godine. Vođena je i protiv Đure Brodarca, koji je u inkriminirano vrijeme obnašao dužnosti ratnog načelnika Policijske uprave Sisak, načelnika Štaba zapovjedništva banijsko-kordunskog područja i člana Regionalnog kriznog štaba za Sisak i Baniju. U srpnju 2011. Brodarac je preminuo te je kazneni postupak prema njemu obustavljen.

Istraživanje ovih zločina tek je u rujnu 2010. godine iz Siska, gdje se nije učinilo ništa na njihovom rasvjetljavanju, delegirano osječkom Županijskom državnom odvjetništvu.

c) Zločini u logorima

U travnju je podignuta optužnica protiv Aleksandra Vasiljevića, nekadašnjeg načelnika Uprave bezbednosti Saveznog sekretarijata za narodnu obranu, i Miroslava Živanovića, potpukovnika JNA i pripadnika bezbednosti. Tereti ih se za zločine nad hrvatskim civilima i zarobljenicima koji su počinjeni u logorima na području Republike Srbije (Begejci, Stajicevo, Sremska Mitrovica i Niš) i Republike Hrvatske (Stara Gradiška). Zločini su počinjeni nad većim brojem zatočenika i ratnih zarobljenika kojima su nanesene teške tjelesne ozljede, 19 osoba je usmrćeno, a više je žena sustavno silovano i seksualno zlostavljano.

S obzirom da se optuženici nalaze u Republici Srbiji, stvarno procesuiranje optuženih, kao i provođenje istrage u odnosu na neposredne počinitelje, ovisit će o suradnji tužiteljstava Hrvatske i Srbije, odnosno o ocjeni srbijanskog tužiteljstva o osnovanosti optužnice koju je podiglo Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku.

Praćeni postupci na županijskim sudovima

Tijekom 2011. godine na županijskim sudovima zakazivane su glavne rasprave u 39 kaznenih postupaka – 32 protiv pripadnika srpskih i 7 protiv pripadnika hrvatskih postrojbi. U tim je postupcima optuženo 84 osobe - 60 pripadnika srpskih i 24 pripadnika hrvatskih postrojbi. Rasprave su održavane u 28 kaznenih postupaka. Iako su zakazivane, rasprave nisu održavane u 11 kaznenih predmeta (protiv 19 optuženih osoba), uglavnom zbog nedostupnosti optuženih, u odnosu na koje nisu donesena rješenja o suđenju u odsutnosti. Optuženici u tim predmetima uglavnom prebivaju u Republici Srbiji.

U 28 postupaka u kojima su glavne rasprave održavane optuženo je 65 osoba – 41 pripadnik srpskih i 24 pripadnika hrvatskih postrojbi.

Od 41 optuženog pripadnika srpskih postrojbi 24 nisu nazočila raspravama te su rasprave vođene u njihovoj odsutnosti. Radi se o 7 kaznenih postupaka, koji su u potpunosti (4 predmeta – 19 optuženih), djelomično (2 predmeta – dva optuženika) ili po zahtjevu državnog odvjetništva za obnovom postupka (1 predmet – 2 optuženika) provedeni ili se vode u odsutnosti optuženih.⁷⁶

⁷⁶ Rasprave su provedene ili se vode u odsutnosti optuženih:

Od 24 optužena pripadnika hrvatskih postrojbi samo protiv jednog je rasprava vođena u njegovoj odsutnosti.⁷⁷

Tijekom 2011. godine županijski sudovi donijeli su prvostupanjske presude u 17 kaznenih postupaka, kojima je obuhvaćeno 36 okrivljenika - 19 pripadnika hrvatskih i 17 pripadnika srpskih postrojbi.

Prvostupanjskim presudama oslobođeno je 14 okrivljenika – 11 pripadnika hrvatskih i 3 pripadnika srpskih postrojbi (od toga jedan u odsutnosti).

Nepravomoćno je osuđen 21 okrivljenik – 14 pripadnika srpskih (od toga 5 u odsutnosti, od kojih dvojica u obnovljenom postupku po zahtjevu državnog odvjetništva) i 7 pripadnika hrvatskih postrojbi.

U odnosu na jednog okrivljenog pripadnika hrvatskih postrojbi optužba je odbijena.

Glavne rasprave zakazivane su na 13 županijskih sudova. Održavane su na 10 sudova (u Sisku, Karlovcu, Slavonskom Brodu, Bjelovaru, Zagrebu, Zadru, Šibeniku, Rijeci, Osijeku i Vukovaru). Iako su u pojedinim predmetima bile zakazane, na županijskim sudovima u Dubrovniku, Splitu i Varaždinu nisu održavane glavne rasprave. Tako na Županijskom sudu u Splitu, iako se radi o jednom od 4 „specijalizirana“ suda, već drugu godinu zaredom nisu održavane rasprave u predmetima ratnih zločina.

Od 28 postupaka u kojima su tijekom 2011. godine održane glavne rasprave 16 je novih postupaka, dok ih se čak 12 ponavljalo (42,8%).

U dva postupka održane su četvrte (treće ponovljene) rasprave, nakon što je VSRH tri puta ukidao presude prvostupanjskih sudova.⁷⁸

U šest postupaka glavne rasprave održane su treći puta, jer je VSRH po dva puta ukidao prvostupanjske presude.⁷⁹

-
- Miloša Stanimirovića, Stevana Srdića, Dušana Stupara, Boška Miljkovića, Dragana Sedlića, Branislava Jerkovića, Jove Janjića, Milenka Stojanovića, Dušana Dobrića, Đure Dobrića, Jovana Miljkovića, Katice Maljković (postupak obustavljen zbog smrti tijekom 2011.), Nikole Tintora, Željka Krnjajića i Radoslava Stanimirovića (zločin u Tovarniku);
  - Nebojše Baljka i Steve Ivaniševića (zločin u Ravnim Kotarima II);
  - Stojana Letice (zločin u Novom Selištu);
  - Radoslava Čubrila (zločin u Lovincu);
  - Dubravka Čavića (zločin u selima uz Unu kod Hrvatske Kostajnice);
  - Davora Tošića (zločin u Kruševu);
  - Janka Radmanovića i Radisava Stojanovića (zločin granatiranjem Slavonskog Broda), koji je obnovljen po zahtjevu državnog odvjetništva.

⁷⁷ Rasprava je vođena u odsutnosti optuženog Igora Benete (zločin u Gruborima).

⁷⁸ Radi se o postupcima protiv opt. Petra Mamule (zločin u Baranji) i protiv opt. Luke Markešića i dr. (zločin u Bjelovaru).

⁷⁹

Radi se o postupcima protiv opt. Čede Jovića (zločin u Dalju IV), opt. Milana Jurjevića i dr. (zločin u Kruševu), opt. Radoslava Čubrila (zločin u Lovincu), opt. Miće Cekinovića (zločin u Slunju i okolnim mjestima), opt. Rade Miljevića (zločin na brdu Pogledić pored Gline) i opt. Enesa Viteškića (zločin u Paulin Dvoru).

Praćeni postupci na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske

Tijekom 2011. godine sjednice žalbenih vijeća Vrhovnog suda Republike Hrvatske održane su u 13 kaznenih predmeta (u odnosu na 23 okrivljenika).

U odnosu na 9 okrivljenika (4 pripadnika hrvatskih i 5 srpskih postrojbi) VSRH ukinuo je prvostupanjske osuđujuće presude i predmete vratio prvostupanjskim sudovima na ponovno raspravljanje.

U odnosu na 6 okrivljenika (3 pripadnika hrvatskih i 3 pripadnika srpskih postrojbi) VSRH potvrdio je prvostupanjsku oslobađajuću presudu.⁸⁰

U odnosu na 3 okrivljenika (dva pripadnika hrvatskih i jednog pripadnika srpskih postrojbi) VSRH je potvrdio prvostupanjsku osuđujuću presudu, u odnosu na dva okrivljenika (jednog pripadnika hrvatskih i jednog pripadnika srpskih postrojbi) prvostupanjske osuđujuće presude su preinačene u odluci o kazni te su okrivljenicima dosuđene kazne u kraćem trajanju nego što su im bile izrečene prvostupanjskim presudama.⁸¹

U odnosu na jednog okrivljenika (pripadnika hrvatskih postrojbi) VSRH potvrdio je prvostupanjsku odbijajuću presudu.⁸²

Detaljnije o postupcima pred županijskim sudovima i Vrhovnom sudu Republike Hrvatske u *Dodacima – tabličnim pregledima* koji se nalaze na kraju ovoga *Izveštaja*.

MIŠLJENJA O POJEDINIM POSTUPCIMA

Postupak protiv opt. Milenka Vidaka za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva⁸³

Županijski sud u Sisku

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

⁸⁰ Pravomoćno su oslobođeni:

- pripadnici hrvatskih postrojbi Damir Kufner, Pavao Vancaš i Antun Ivezić (zločin u Marinom Selu);
- pripadnici srpskih postrojbi Milan Jurjević i Davor Tošić (zločin u Kruševu) i Boško Surla (zločin u Tenji).

⁸¹ Pravomoćno su osuđeni:

- pripadnici hrvatskih postrojbi Tomica Poletto na 15 i Željko Tutić na 12 godina zatvora (zločin u Marinom Selu), Božidar Vukušić na 8 godina zatvora (zločin u Dragišićima);
- pripadnici srpskih postrojbi Dušan Zinajić na 4 godine (zločin u Borovu Naselju) i Bogdan Kuzmić na 5 godina i 6 mjeseci (zločin u vukovarskoj bolnici).

⁸² Pravomoćno je odbijena optužba protiv Davora Šimića (zločin u Marinom Selu).

⁸³ Postupak je pratila i o njemu izvještavala Jelena Đokić Jović.

Optuženik: Milenko Vidak

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Snježana Mrkoci, predsjednica Vijeća, sudac Predrag Jovanić, član Vijeća, sutkinja Alenka Lešić, članica Vijeća ⁸⁴

Zastupnik optužbe: Ivan Petrkač, zamjenik ŽDO u Sisku

Branitelj: Domagoj Rupčić, odvjetnik iz Siska, branitelj po službenoj dužnosti

Mišljenje

Na Županijskom sudu u Sisku 8. studenoga 2010. godine započela je glavna rasprava u kaznenom predmetu protiv Milenka Vidaka, optuženog da je 29. kolovoza 1993. godine u Sunjskoj Gredi kao pripadnik nelegalne oružane formacije tzv. „Republike Srpske Krajine“ tijekom osmatranja položaja pripadnika Zbora narodne garde i Policije Republike Hrvatske, skriven u šumarku, primijetio civila Stjepana Sučića u kojeg je, kad mu je ovaj došao u neposrednu blizinu, ispalio rafal te ga na mjestu usmrtio.

Dana 20. prosinca 2010. objavljena je presuda kojom je optuženik, sukladno navodima optužnog akta, proglašen krivim za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZRH te osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam godina.⁸⁵

Optuženik je uhićen na teritoriju Republike Turske, u crnomorskoj provinciji Trabzon, na temelju međunarodne tjevalice. Odluku o njegovoj ekstradiciji Hrvatskoj, ali za kazneno djelo ubojstva, a ne ratnog zločina, donio je u postupku pružanja međunarodne kaznenopravne pomoći Sud za teška kaznena djela u Trabzonu 4. kolovoza 2009. godine. U citiranoj odluci eksplicitno je navedeno da se okrivljenik izručuje za kazneno djelo ubojstva, a ne ratnog zločina.⁸⁶

U Odluci Vlade Republike Turske od 17. rujna 2009. Republici Hrvatskoj kao državi moliteljici odobreno je izručenje radi nastavka kaznenog postupka protiv izručenika, a zbog kaznenog djela „ratnog zločina protiv civilnog stanovništva ubojstvom“.

Imajući u vidu sadržaj odredbe čl. 18. Kaznenog zakona Republike Turske koja izričito propisuje da odluku o dopuštenosti izručenja državi moliteljici donosi nadležni sud, a potom je sâmo izvršenje te odluke u nadležnosti Vlade, te da odluka Vlade ne smije biti suprotna odluci suda, čini se da postupovna pretpostavka odobrenja za progon nije egzistirala tijekom cijelog kaznenog postupka vođenog u Republici Hrvatskoj.

---

⁸⁴ Sudac Predrag Jovanić i sutkinja Alenka Lešić suci su građanskog odjela Županijskog suda u Sisku.

⁸⁵ Dana 12. srpnja 2011. Žalbeno vijeće VSRH zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka ukinulo je prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Sisku i predmet vratilo na ponovni postupak.

⁸⁶ Naime, optuženik Milenko Vidak uhićen je temeljem međunarodne tjevalice izdane u kaznenom predmetu broj Kio-36/99, u kojemu ga se sumnjilo za počinjenje kaznenog djela ubojstva iz čl. 90. KZ RH. U ovome kaznenom postupku, vođenim pred Županijskim sudom u Sisku pod brojem K-24/10, u međuvremenu je donesena nepravomoćna osuđujuća presuda.

Tijekom dokaznog postupka sud je odbio pribaviti dokumentaciju od Republike Turske vezanu za izručenje optuženika Republici Hrvatskoj, a iz koje bi bilo razvidno je li optuženik izručen radi vođenja kaznenog postupka za kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZRH. Obrazlažući svoju odluku sud je naveo da relevantna dokumentacija oko postupka izručenja već prilježe spisu.⁸⁷

Naime, država moliteljica ovlaštena je kazneno goniti ili kazniti izručenu osobu samo za ona kaznena djela za koje je izručenje odobreno, što izručeniku osigurava ograničeni kaznenoprocenjski imunitet. U konkretnom slučaju, iz Odluke Suda u Trabzonu razvidno je da je okrivljenik izručen samo za jedno kazneno djelo, a Odluka o izručenju konzumirana je donošenjem nepravomoćne osuđujuće presude u kaznenom predmetu K-24/10 gdje je izručenik nepravomoćno osuđen za kazneno djelo ubojstva. Stoga je povrijeđeno i načelo specijaliteta promovirano u čl. 14. Europske konvencije o izručenju.⁸⁸

Kako do okončanja glavne rasprave nije pribavljeno odobrenje nadležnog tijela, postupak je u fazi prvostupanjskog odlučivanja, sukladno odredbi čl. 353. toč. 4. Zakona o kaznenom postupku, trebalo okončati donošenjem odbijajuće presude.

Obnovljeni postupak protiv opt. Nikole Munjesa za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva⁸⁹

Županijski sud u Zadru

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženik: Nikola Munjes, izručen iz Crne Gore, u pritvoru zatvora u Zadru nalazi se od 20. listopada 2010.

Vijeće za ratne zločine: sudac Boris Radman, predsjednik Vijeća, sutkinja Dijana Grancarić, članica Vijeća, sudac Ante Anić, član Vijeća

Tužitelj: Radovan Marjanović, zamjenik ŽDO u Zadru

Branitelj: Slaven Dmitrović, odvjetnik iz Zadra

Mišljenje nakon provedenog obnovljenog postupka

⁸⁷ Presuda Županijskog suda u Sisku broj K-14/10 od 20. prosinca 2010. godine, str. 3.

⁸⁸ Europska konvencija o izručenju od 13. prosinca 1957., Dopunski protokol Europske konvencije o izručenju od 15. listopada 1975. i Drugi dopunski protokol Europske konvencije o izručenju od 17. ožujka 1978., objavljeni u "Narodnim novinama – Međunarodni ugovori" br. 14/1994. u Republici Hrvatskoj stupili su na snagu 25. travnja 1995.

⁸⁹ Postupak su pratile i o njemu izvještavale Maja Kovačević Bošković i Martina Klekar.

Nakon izručenja iz Crne Gore, ranije u odsutnosti osuđenog Nikole Munjesa, na Županijskom sudu u Zadru proveden je obnovljeni postupak.

Presudom Županijskog suda u Zadru od 4. veljače 2011. odlučeno je da se prijašnja presuda toga suda od 9. listopada 1995. u odnosu na opt. Nikolu Munjesa u cijelosti ostavlja na snazi. Optuženiku je u izrečenu kaznu zatvora u trajanju od 9 godina uračunato vrijeme koje je proveo u ekstradicijskom pritvoru i pritvoru zatvora u Zadru, i to od 23. ožujka 2010. godine.

Vijeće je u obnovljenom postupku utvrdilo isto činjenično stanje kao i u prvome postupku te je zbog toga prijašnja presuda u cijelosti ostala na snazi, uključujući i kaznu izrečenu u tom postupku.

Tijek postupka

Presudom Županijskog suda u Zadru od 9. listopada 1995. opt. Munjes proglašen je krivim i osuđen u odsutnosti na kaznu zatvora u trajanju od 9 godina, jer je 22. rujna 1991. u Perušiću kod Benkovca, kao pripadnik milicije tzv. „Republike Srpske Krajine“ – slijedeći na privremeno zaposjednutom području Hrvatske srpsku politiku – sudjelujući zajedno s više drugih pripadnika iste milicije u prijetnjama i fizičkom zlostavljanju mještana hrvatske nacionalnosti, prilikom susreta s Dujom Pešutom, kojeg su zajedno s Grgom Pešutom vodili u Stanicu milicije Benkovac zbog sumnje da surađuje s hrvatskom vojskom, bez ikakvog povoda Duju Pešuta stao tući nogama i kundakom puške, a potom ga ugrizao za vrat govoreći da će se napiti ustaške krvi, pa mu je zatim vojničkim bajunetom zarezao vrat i pio krv te ga nastavio udarati kundakom po glavi, a kada je Grgo Pešut prigovorio takvom postupanju, rekavši da će ubiti pravedna čovjeka, kazao je Grgi Pešutu „da se ustaše i zmijske mogu samo tako uništiti“ pa je potom jedan od pripadnika iste skupine i njega puškom udario u predio prsiju, čime je kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme oružanog sukoba, pri vršenju osobnog napada na pojedine civilne osobe mučio, nečovječno postupao i primjenjivao mjere terora prema civilnim osobama, čime je počinio kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava – ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.

Navedena presuda je 6. studenoga 1995. postala pravomoćna, a u odnosu na opt. Munjesa je izdana međunarodna tjeratica budući je bio nedostupan državnim tijelima Republike Hrvatske. Imenovani je optuženik 23. ožujka 2010. uhićen u Republici Crnoj Gori te mu je rješenjem Višeg suda u Podgorici određen ekstradicijski pritvor. Temeljem rješenja Ministarstva pravde Republike Crne Gore od 28. rujna 2010. optuženik je 20. listopada 2010. izručen Republici Hrvatskoj radi predaje nadležnom sudu, a u cilju izvršenja zatvorske kazne. Optuženik je 21. listopada 2010. podnio zahtjev za obnovu predmetnog kaznenog postupka. Rješenjem Županijskog suda u Zadru od 9. studenoga 2010. godine zahtjevu je udovoljeno. Rješenjem od 12. studenoga 2010. Županijski sud u Zadru je u odnosu na opt. Munjesa obustavio izvršenje kazne zatvora te mu je određen pritvor. Presudu od 4. veljače 2011. sud je utemeljio na iskazima oštećenika ispitanih kao svjedoka, Duje Pešuta i Grge Pešuta, te na iskazu svjedoka Ante Pešuta, dok obranu optuženoga nije prihvatio.

Da se inkriminirani događaj dogodio upravo inkriminiranog dana - 22. rujna 1991. godine – sud je zaključio na osnovu suglasnih iskaza svjedoka Duje Pešuta i Grge Pešuta, koji su naveli da su jedne nedjelje krajem mjeseca rujna radili na seoskom putu, nakon čega se u poslijepodnevnim satima zbio inkriminirani događaj. Da se događaj uistinu zbio toga dana, proizlazi i iz činjenice da je 22. rujna 1991. uistinu bila nedjelja te iz iskaza svjedoka Ante Pešuta.

Na iskazima imenovanih svjedoka sud je utemeljio i svoj zaključak da je skupina uniformiranih pripadnika „milicije SAO Krajine“, među kojima je bio i optuženik, u poslijepodnevnim satima presrela na putu Duju Pešuta, nakon čega se dio te uniformirane skupine razdvojio na način da je odveo Duju Pešuta prema vojnom automobilu, dok je drugi dio skupine, u kojem je bio i optuženik, otišao prema kući Grge Pešuta, kojega su otamo odveli također prema istom vojnom automobilu, pa su obojicu oštećenika odvezli u policijsku stanicu u Benkovac. Da je optuženik doista bio pripadnik navedene skupine, koja je inkriminiranog dana postupala na opisani način, sud je utvrdio na temelju iskaza svjedoka Ante i Duje Pešuta, a podredno i temeljem provedenog prepoznavanja od strane svjedoka Ante Pešuta. Da je Ante Pešut inkriminiranog dana među spomenutom skupinom vidio upravo optuženika sud nalazi u činjenici da ga je poznao od ranije, a povrh toga i da ga je nakon dvadeset godina prepoznao, i to između pet sličnih osoba. Svjedok Duje Pešut nije poznao optuženika, jer ga je vidio samo dva puta, tj. 16. rujna 1991. godine i 22. rujna 1991. godine, a da je riječ o opt. Nikoli Munjesu, pripadniku „Milicije SAO Krajine“, saznao je od svoga brata Ante Pešuta, nakon što je dotičnu osobu ovome opisao. Pored toga, za ime Nikola Munjes čuo je i od pripadnika „Milicije SAO Krajine“ Jugoslava Novkovića, Duška Bukarice i Dragiše Pupovca, kada se raspitivao o osobi koja ga je mučila.

Okolnost da Duje Pešut i Grgo Pešut nisu u radnji prepoznavanja prepoznali optuženika sud ne smatra relevantnom, uz obrazloženje da je od kritičnog događaja prošlo skoro dvadeset godina te da su obojica oštećenika tom prilikom bili tučeni i nisu smjeli gledati svoje napadače.

Uzevši u obzir naprijed navedeno, sud nije prihvatio obranu optuženika u kojoj on poriče da je sudjelovao u predmetnim inkriminacijama, ocijenivši da je ista smišljena i usmjerena isključivo ka izbjegavanju kaznene odgovornosti.

Iz suglasnih iskaza svjedoka Duje Pešuta i Grge Pešuta, potkrijepljenih iskazom svjedoka po čuvenju Ante Pešuta, sud je donio zaključak da su u cijelosti dokazane činjenice iz opisa kaznenog djela koje se optužnicom Nikoli Munjesu stavljaju na teret.

U obrazloženju presude je navedeno da je dokazano da je optuženik postupao s izravnom namjerom, zbog čega je sud, nakon provedenog obnovljenog kaznenog postupka, temeljem odredbe čl. 411. st. 3. Zakona o kaznenom postupku odlučio prijašnju presudu istoga suda od 9. listopada 1995. godine u cijelosti ostaviti na snazi. Obrazlažući Odluku o izrečenoj kazni sud je naveo da je, budući da je činjenični opis ostao isti kao i u prijašnjoj presudi te da je ta presuda u cijelosti ostavljena na snazi, valjalo i zatvorsku kaznu u trajanju od devet godina, izrečenu prijašnjom presudom, u cijelosti ostaviti na

snazi. Po stavu ovoga suda, s obzirom na nađene olakotne (mlađa životna dob optuženika u vrijeme počinjenja djela, njegova neosuđivanost) i otegotne okolnosti (upornost i odlučnost u počinjenju djela, bezobzirnost, mržnja, krajnja bezosjećajnost, činjenica narušivanja zdravlja Duje Pešuta i straha kojega je isti trpio), uz samu težinu kaznenog djela, društvenu opasnost djela te minimum i maksimum propisane kazne, izrečena kazna je u potpunosti opravdana.

Postupak protiv opt. Čede Jovića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva⁹⁰

Županijski sud u Osijeku

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH u svezi čl. 28. OKZ RH

Optuženik: Čedo Jović

Vijeće za ratne zločine: sudac Darko Krušlin, predsjednik Vijeća, sutkinja Katica Krajnović, članica Vijeća, sudac Ante Kvesić, član Vijeća

Tužitelj: Dragan Poljak, zamjenik županijskog državnog odvjetnika u Osijeku

Branitelj: Tomislav Filaković, odvjetnik iz Osijeka

Mišljenje nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) prvostupanjskog postupka

I nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) postupka Vijeće za ratne zločine

---

⁹⁰

Postupak je pratio i o njemu izvještavao Mladen Stojanović.

Županijskog suda u Osijeku proglasilo je opt. Čedu Jovića krivim za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZRH, u svezi s čl. 28. OKZRH, i izreklo mu kaznu zatvora u trajanju od 5 godina.

Presudom, objavljenom 15. ožujka 2011. godine, opt. Jović proglašen je krivim što u razdoblju od kraja prosinca 1993. do lipnja 1995. u Dalju i okolici, u činu kapetana, kao stvarni zapovjednik postrojbe vojne policije u 35. slavonskoj brigadi tzv. Vojske RSK, znajući da su njemu podređeni zapovjednik vojne policije Novak Simić, vojni policajci Miodrag Kikanović i Radovan Krstinić te drugi nepoznati vojni policajci u više navrata zlostavljali pripadnike tzv. radnog voda nesrpske nacionalnosti, u okviru svojih ovlasti nije poduzeo ništa da se počinitelji kazne i na taj način onemoguće u daljnjem protupravnom postupanju, pristao na taj način da oni nastave s takvim nedopuštenim radnjama i na posljedice takvih radnji, pa su tako Simić, Kikanović i Krstinić udarali Antuna Kundića, uslijed čega je ovaj zadobio brojne ozljede i od istih je ubrzo preminuo. Također su fizički zlostavljali još petoricu civila.

Pritvor, u kojemu se optuženi Jović nalazi od 7. srpnja 2008. godine, je prilikom objave presude produljen.

Dvije ranije donesene prvostupanjske presude u ovome predmetu, kojima je optuženi Jović također proglašavan krivim i osuđivan na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina, VSRH je ukinuo: prvi puta zbog formalnih razloga (povreda odredaba kaznenog postupka), a drugi puta zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenoga činjeničnog stanja.

U rješenju VSRH kojim je ukinuta druga presuda i predmet vraćen prvostupanjskom sudu na treće raspravljanje, VSRH je naložio prvostupanjskom sudu izvođenje dokaza kojima bi se raspravilo tko je u vojnoj formaciji ovlašten zapovijedati jedinicom vojne policije (zapovjednik voda vojne policije i/ili zapovjednik cijele vojne postrojbe i/ili zapovjednik organa bezbjednosti); je li optuženik, pored nesporne činjenice da je bio oficir bezbjednosti, bio formalno nadređen zapovjednik vojnoj policiji (što u konkretnom postupku zapravo i nije od presudnog značaja); je li to bio *de facto*; je li optuženik išta poduzeo nakon događaja od 3. svibnja 1995. godine u kojemu je smrtno stradao Antun Kundić.

U tom smislu prvostupanjskom sudu naloženo je saslušanje kompetentne osobe koja je stručnjak za vojno ustrojstvo i koja poznaje način zapovijedanja vojnom policijom u bivšoj JNA, prikupljanje podataka o tome je li ikada u svezi smrti Antuna Kundića došlo do kaznenog progona neke osobe i je li zbog propusta u svezi tog slučaja došlo do smjene tadašnjeg zapovjednika Stanice milicije u Dalju, prikupljanje podataka o formacijskom ustroju 35. slavonske brigade te saslušavanje nekoliko svjedoka na okolnost optuženikovog statusa u vojsci, njegovog postupanja nakon događaja od 3. svibnja 1995. kao i na okolnost na čiju su inicijativu pokrenute predistražne radnje u svezi ovoga događaja.

Kao svjedoka stručnjaka sud je saslušao Slavka Kita, umirovljenog pukovnika HV-a, a do 1991. godine oficira JNA, no obrana je smatrala da u njegovom iskazu ima proturječnosti te je kao kompetentnog svjedoka, kao i na ranije održanim glavnim raspravama,

predložila saslušanje Imre Agotića, generala u mirovini, ali sud je taj dokazni prijedlog obrane odbio.

Nadalje, od nadležnih institucija dobiven je podatak da zbog smrtnog stradavanja Antuna Kundića nije pokrenut kazneni postupak protiv nijedne osobe.

O okolnostima optuženikovog statusa u brigadi i njegovog postupanja nakon smrtnog stradavanja Antuna Kundića sud je, između ostalih, saslušao i Dušana Grahovca (oficira bezbjednosti, u kritično vrijeme neposredno nadređenog opt. Joviću), no njegov iskaz, u kojemu je izjavio da ga je o događaju optuženik izvijestio i da je optuženik poduzeo potrebne mjere, sud je ocijenio neuvjerljivim, suprotnim drugim izvedenim dokazima i usmjerenim pogodovanju obrani optuženog. Sud je zaključio da optuženik nije poduzeo potrebne mjere kako bi došlo do sankcioniranja počinitelja jer nije izvijestio o imenima odgovornih za Kundićevu smrt, unatoč tome što je to znao.

Obrana je, za razliku od optužbe, ali i utvrđenja suda, smatrala kako pripadnici radnog voda ne mogu imati status civila jer su primali mobilizacijske pozive i imali formacijsko mjesto u brigadi, da optuženik nije imao niti formalnu niti stvarnu zapovjednu moć nad pripadnicima vojne policije te da su svjedoci, koji su iskazivali o optuženikovo nadređenoj ulozi nad pripadnicima vojne policije, formirali svoje zaključke na temelju seoskih priča, no da niti jedan od njih nije vidio da bi optuženik išta zapovijedio bilo kojem pripadniku vojne policije.

U mišljenju nakon provedenog drugog (prvog ponovljenog) postupka ukazali smo na mogućnost da VSRH ukine prvostupanjsku presudu, posebno imajući u vidu brojne dokazne prijedloge obrane koje je Vijeće prvostupanjskog suda tada odbilo izvesti. Iako je u trećem postupku prvostupanjski sud izveo većinu dokaza na koje je ukazao VSRH ili koje je predlagala obrana (nije usvojen prijedlog obrane za ispitivanjem kao svjedoka stručnjaka Imre Agotića), neizvjesno je hoće li VSRH smatrati da je činjenično stanje pravilno i potpuno utvrđeno.

Formalni propusti u prvom suđenju te pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje u drugome odužli su trajanje ovoga postupka. Optuženik se nalazi u pritvoru tijekom cijeloga postupka. Ukoliko VSRH ukine i posljednju prvostupanjsku presudu i vrati predmet na četvrto raspravljanje, vjerojatno je da će isteći i maksimalni rok u kojemu optuženik može biti pritvoren.

Postupak protiv opt. Gorana Amanovića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva⁹¹

Županijski sud u Šibeniku

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženik: Goran Amanović

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Nives Nikolac, predsjednica Vijeća, sudac Sanibor Vuletin, član Vijeća, sudac Branko Ivić, član Vijeća

Zastupnik optužbe: Emilio Kalabrić, zamjenik ŽDO u Šibeniku

Branitelj: Mladen Klarić, odvjetnik iz Šibenika

Mišljenje

Na Županijskom sudu u Šibeniku 31. siječnja 2011. godine započela je glavna rasprava u kaznenom predmetu protiv Gorana Amanovića, Hrvatskoj izručenog iz Bosne i Hercegovine, optuženog da je u prominskim selima Suknovcima i Oklaju počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.⁹²

⁹¹ Postupak je pratila i o njemu izvještavala Jelena Đokić Jović.

⁹² Optužnicom ŽDO u Šibeniku podignutom 27. prosinca 2010. okrivljenika se tereti da je od kraja 1991. do 1994. godine u Suknovcima i Oklaju, na tada privremeno okupiranom području Općine Promina, kao pripadnik srpskih paravojskih postrojbi, protivno pravilima međunarodnog prava, fizički zlostavljao i tukao civilno stanovništvo starije životne dobi hrvatske nacionalnosti, uslijed čega je jedan stariji muškarac

Nakon održane i zaključene glavne rasprave dana 20. svibnja 2011. sud je optuženika oslobodio od optužbe da je počinio kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret optužnim aktom.

Tijekom dokaznog postupka sud je izveo sve dokaze koji su mu bili na raspolaganju. U prostorijama PU Šibensko-kninske, iako kao istražne radnje svojstvene istražnom postupku, pa čak i predistrazi, kada ih po nalogu državnog odvjetnika provode redarstvene vlasti, obavljene su radnje prepoznavanja optuženika od strane trojice svjedoka koje je po ovlaštenju Vijeća za ratne zločine obavila predsjednica Vijeća.

Cijeneći sve u postupku izvedene dokaze, kao i obranu optuženika, sud nije mogao s nedvojbenom sigurnošću utvrditi da je opt. Goran Amanović počinitelj utuženih kaznenih djela u sastavu produljenog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. I to stoga „što nitko od saslušanih svjedoka nije opt. Gorana Amanovića prepoznao kao počinitelja predmetnog kaznenog djela“, stoji u obrazloženju prvostupanjske presude.⁹³

No, za sud nije sporno, i to je nedvojbeno tijekom dokaznog postupka utvrđeno, da su se kaznena djela koja tvore *corpus* produljenog kaznenog djela ratnog zločina dogodila i da su počinjena na štetu civilnih osoba, mještanki i mještana prominskih sela Suknovaca i Oklaja, ponaosob navedenih u optužnici Županijskog državnog odvjetništva u Šibeniku.

Sud je uzeo u obzir činjenicu da se kazneni postupak vodi prema vjerojatnom počinitelju kaznenog djela te da se zbog djelovanja pretpostavke okrivljenikove nevinosti nejasne situacije rješavaju na način povoljniji za okrivljenika. U konkretnom slučaju, sud je oslobađajuću presudu temeljio na načelu „in dubio pro reo“ (sud u dvojbi mora odlučiti u korist okrivljenika) kao jednom od sastojaka presumpcije okrivljenikove nevinosti.

---

preminuo. Također, tereti ga se da je jednu stariju žensku civilnu osobu silovao, jednu pokušao silovati, te da je civilima prijetio, zastrašivao ih, terorizirao i pljačkao njihovu imovinu.

⁹³ Presuda Županijskog suda u Šibeniku broj K-44/2010 od 20. svibnja 2011., str. 10.

Postupak protiv optuženih Ivana Husnjaka i Gorana Sokola za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva⁹⁴

Županijski sud u Bjelovaru

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. u vezi s čl. 28. st. 2. OKZ RH

Optuženici: Ivan Husnjak i Goran Sokol

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Sandra Hančić, predsjednica Vijeća, sudac Mladen Piškorec, član Vijeća, sutkinja Ivanka Šarko, članica Vijeća

Tužiteljica: Branka Merzić, županijska državna odvjetnica u Bjelovaru

Branitelji: Marko Dumančić, odvjetnik iz Osijeka, za prvookrivljenoga, Zdravko Dumančić, odvjetnik iz Osijeka, za drugookrivljenoga

Mišljenje nakon provedenog prvostupanjskog postupka

Dana 24. svibnja 2011. godine Županijski sud u Bjelovaru donio je nepravomoćnu presudu br. K-9/09 kojom je oslobodio od optužbe Ivana Husnjaka i Gorana Sokola da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, kako im se to optužnicom ŽDO iz Bjelovara stavljalo na teret.

Ovaj postupak zanimljiv je jer su časnici HV-a optuženi po zapovjednoj odgovornosti⁹⁵ za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, u kojemu nema žrtava, no u kojemu je uništena privatna imovina u velikim razmjerima što nije opravdano vojnim potrebama. Na zapovjednu odgovornost primjenjuje se zakon koji je

⁹⁴ Postupak su pratile i o njemu izvještavale Veselinka Kastratović i Milena Čalić Jelić.

⁹⁵ Čl. 120 st. 1. u svezi s čl. 28. st. 2. OKZ RH.

bio na snazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela – Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (OKZ RH).

Optužnica ŽDO iz Bjelovara br. K-DO-6/06 od 23. rujna 2008. godine ne sadrži potpune podatke o oštećenima. U izreci citirane optužnice navode se brojevi kuća koje su zapaljane u Pušinama i Slatinskom Drenovcu, ali se ne navode imena vlasnika tih kuća. Stoga je ta optužnica neprecizna. Na posljednjem ročištu za glavnu raspravu citirana optužnica precizirana je na način da su u optužnicu uvedena imena dvoje oštećenika koji su se ŽDO-u iz Bjelovara javili nakon što su iz medija saznali da je u tijeku ovaj kazneni postupak. Osim činjenice da u optužnici nisu navedeni vlasnici i pune adrese zapaljane/oštećene imovine, već su samo nabrojani kućni brojevi, na 3. str. navedene optužnice ŽDO navodi 43 objekta, dok prethodno navodi 17 objekata u selu Pušine i 19 u selu Slatinski Drenovac te zvonik pravoslavne crkve i lovački dom, što daje zbroj od 38 objekata.

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru u presudi je utvrdilo da je **paljenje kuća u Pušinama i Slatinskom Drenovcu izvršeno dana 1. veljače 1992.** nakon završetka akcije čišćenja terena. Akciju čišćenja terena (u okolini navedenih sela) proveli su pripadnici A satnije i izvidnički vod II. satnije 132. brigade HV „R“, u vremenu od 08,00 do 13,00 sati. Vijeće je utvrdilo da je palež nastupila u trenutku kada se A satnija II. bataljuna 132. brigade HV „R“ vraćala u planinarski dom na Jankovac, u poslijepodnevnom satima, te da optuženici u kritično vrijeme paleži sela nisu bili nazočni u tim selima sa sebi podređenim vojnicima.

Vijeće je utvrdilo da u vrijeme oružanog sukoba izvršena palež imovine predstavlja uništavanje imovine velikih razmjera što nije bilo opravdano vojnom potrebom, pa stoga to **predstavlja počinjenje ratnog zločina protiv civilnog stanovništva**, kaznenog djela iz čl. 120. st. 1. OKZ RH. Kada počinitelji postupaju na rečeni način postupaju suprotno odredbi čl. 53 Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba.

Vijeće u citiranoj presudi smatra da je ratni zločin počinjen propuštanjem (nečinjenjem) „izričito reguliran međunarodnim kaznenim pravom i to Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, s pripadajućim dopunskim protokolima iz 1977. godine“⁹⁶, stoga obrazlažući oslobađajuću presudu analizira odredbu čl. 86 Dopunskog protokola I uz Ženevske konvencije u odnosu na postupanje oba optuženika. Vijeće je utvrdilo da su pripadnici A satnije II. bojne 132. brigade HV „R“ bili u određenoj vrsti ovisnosti prema opt. Ivanu Husnjaku kao zapovjedniku II. bojne i opt. Goranu Sokolu kao zamjeniku zapovjednika te satnije. Tvrdnju optužbe da su optuženici znali da se na terenu događaju protupravne radnje, ali da nisu poduzeli ništa da se takva protupravna postupanja suzbiju i kazne, Vijeće smatra „nejasnom i neodređenom formulacijom zapovjedne odgovornosti“⁹⁷.

---

⁹⁶ Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru, br. K-9/09 od 24. svibnja 2011. godine, str. 16, odlomak 2.

⁹⁷

Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru, br. K-9/09 od 24. svibnja 2011. godine, str. 16, odlomak 4.

Obrazlažući oslobađajuću presudu Vijeće navodi da niti jedan od izvedenih dokaza ne ukazuje na zaključak da su optuženici znali da će pripadnici njihove postrojbe počiniti zločin, odnosno da se pripremaju počiniti zločin. Također smatra da nije dokazano da su o tome imali saznanja u vrijeme kada je zločin počinjen, odnosno u poslijepodnevnim satima, već su saznanja o izvršenom paležu i mogućim počiniteljima imali sljedećeg dana.

Vijeće je analiziralo i situaciju kada zapovjednik nema saznanja da se njegovi podređeni spremaju počiniti zločin, ali je to trebao znati i poduzeti potrebne i razumne mjere za sprečavanje zločina, jer je iz iskaza svjedoka pa i samih optuženika, a s obzirom na izvješće Zlatka Mesića od 31. prosinca 1991., razvidno da su se pripadnici izviđačke čete bataljuna već kompromitirali prekomjernim uživanjem alkohola, remećenjem javnog reda i izvršenjem pojedinih kaznenih djela.

Svoju odluku u odnosu na opt. Ivana Husnjaka Vijeće je temeljilo na činjenici da je optuženik sačinio tri zapovijedi (15. prosinca 1991., 18. prosinca 1991. i 31. siječnja 1992. godine), u kojima je zabranio uništavanje stambenih objekata, a u zapovijedi koja se odnosi na konkretni događaj „1. optuženik je naložio da prije akcije zapovjednici postrojbi upoznaju sve vojake o značenju zadatka, kao i potrebi reda i discipline“.⁹⁸ Vijeće u analizi izvedenih personalnih dokaza navodi iskaze svjedoka koji govore o zapovijedima iz listopada 1991. godine koja su sadržavala uputstva o postupanjima prema zarobljenicima, materijalno tehničkim sredstvima i civilima u skladu sa svim konvencijama koje su bile na snazi. Osim toga, navedeno je da su protupravnosti koje su izvršene prije kritičnog događaja istraživane i da su neki od pripadnika 132. brigade HV-a procesuirani. Vijeće je našlo nespornim da je opt. Ivan Husnjak po saznanju za palež sela tražio od podređenih zapovjednika podnošenje izvješća o tom događaju. Iz analize provedenih dokaza, sud zaključuje da su optuženici poduzeli razumne mjere za sprečavanje zločina, iako se u konkretnom slučaju isti dogodio.

Vijeće je utvrdilo da na strani optuženika **ne postoji krivnja zapovjednika, „čak ni najblaži oblik nehaja u odnosu na zločin i ne postoji uzročna povezanost između postupaka 1. optuženika kao zapovjednika i 2. optuženika kao njegovog zamjenika sa zločinom“**.⁹⁹

Nadalje, Vijeće je utvrdilo da izostanak utvrđivanja tko su poimence počinitelji kaznenog djela može predstavljati „samo zasebno kazneno djelo neprijavlivanja počinjenog kaznenog djela ili eventualno kazneno djelo pomaganja počinitelju nakon kaznenog djela, za što je, prema općim odredbama, nastupila apsolutna zastara kaznenog progona“.¹⁰⁰

---

⁹⁸

Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru, br. K-9/09 od 24. svibnja 2011. godine, str. 18, odlomak 2.

⁹⁹ Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru, br. K-9/09 od 24. svibnja 2011. godine, str. 19, odlomak 5.

¹⁰⁰ Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru, br. K-9/09 od 24. svibnja 2011. godine, str. 19, odlomak 5.

Na oslobađajuću presudu ŽDO iz Bjelovara uložilo je žalbu, stoga će biti interesantno vidjeti hoće li Vrhovni sud RH prihvatiti razloge za oslobađajuću presudu u odnosu na oba optuženika. Naime, u citiranoj presudi Vijeće nije posebno cijenilo opseg zapovjednih ovlasti u odnosu na oba optuženika, posebice u odnosu na opt. Gorana Sokola kao zamjenika zapovjednika II. satnije 132. brigade HV „R“. U pravomoćno završenom kaznenom postupku protiv opt. Rahima Ademija i opt. Mirka Norca¹⁰¹ Vrhovni sud RH prihvatio je mišljenje prvostupanjskog suda da izostanak zapovjedne ovlasti i moći predstavlja izostanak kaznenopravne odgovornosti optuženika, što je bio slučaj u odnosu na opt. Gorana Sokola, a što Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Bjelovaru nije utvrđivalo. Ako slijedimo logiku pravomoćno presuđenog predmeta za zločin u Medačkom džepu, onda zamjenik zapovjednika (po pravilima bivše JNA, ali i HV-a) ima drugi opis zadataka, ovlasti i obveza i uz zapovjednika ne ulazi u konkretnom slučaju u zonu kaznene odgovornosti. U odnosu na oslobađajuću presudu za opt. Ivana Husnjaka, ostaje pitanje nije li Vijeće za ratne zločine preuranjeno zaključilo da je optuženik postupao sukladno odredbi čl. 86 Dopunskog protokola I uz Ženevske konvencije, s obzirom na iskaz svjedoka Mirka Koića (zapovjednika A satnije II. bataljuna 132. brigade HV „R“) dat u istrazi. Svjedok je tada rekao da je 3. veljače 1992. godine napisao pismeno izvješće iza koga i danas stoji, da je u tom izvješću naveo imena pripadnika svoje satnije koji su izvršili paljenja kuća u Pušinama, ali da opt. Ivan Husnjak, a niti bilo tko drugi od njegovih pretpostavljenih, nije pokrenuo nikakav postupak protiv tih osoba. Ova sudska presuda ponovno otvara pitanje dosega i primjenjivosti zapovjedne odgovornosti u nacionalnom pravu.

O postupku

Optužnicom ŽDO iz Bjelovara, br. K-DO-6/06 od 23. rujna 2008. godine opt. Ivan Husnjak, u kritično vrijeme zapovjednik II. bataljuna 132. brigade HV „R“ i opt. Goran Sokol, u kritično vrijeme zamjenik zapovjednika II. bataljuna 132. brigade HV „R“, optuženi su po zapovjednoj odgovornosti da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u mjestima Pušine i Slatinski Drenovac dana 1. veljače 1992. godine. Dana 31. siječnja 1992. godine Ivan Husnjak izdao je zapovijed za čišćenje terena u zauzetim selima Pušine i Slatinski Drenovac, u kojima su kontrolu preuzele postrojbe specijalne policije Osijek i PP Orahovica. ŽDO iz Bjelovara je u optužnici navelo da su tijekom operacije čišćenja pripadnici Izvidničkog voda i A satnije II. bataljuna 132. brigade, koji su bili podređeni dvojici optuženika, zapalili napuštene kuće stanovnika srpske nacionalnosti. Optuženike se teretilo da, iako su znali da se na terenu događaju protupravne radnje, nisu poduzeli ništa da takva protupravna postupanja spriječe i kazne, iako ih je zapovjednik A satnije II. bataljuna 132. brigade pismeno izvijestio o pripadnicima svoje satnije koji su palili kuće. Na taj način optuženici su pristali da njima podređene postrojbe nastave s protupravnim radnjama, kao i na njihove posljedice. U Pušinama je zapaljeno 17 kuća, pucanjem iz vatrenog oružja oštećen je zvonik pravoslavne crkve. U Slatinskom Drenovcu je zapaljeno 19 kuća, zapaljen je lovački dom između Pušina i Slatinskog Drenovca.

---

¹⁰¹ Presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu, br. II K-rz 1/06 od 30. svibnja 2008. godine.

Optuženici su imali izabrane odvjetnike. Izjavili su da se u odnosu na navode optužbe ne smatraju krivima.

Sudski postupak je započeo u ožujku 2010., održano je 5 ročišta za glavnu raspravu. Rasprava je zbog prekida od gotovo godinu dana 23. svibnja 2011. krenula iznova, pred istim vijećem, no strankama u postupku sudsko vijeće nije dalo nikakvo objašnjenje za nezakazivanje rasprava.

Tijekom dokaznog postupka saslušano je 17 svjedoka i 2 oštećenika, koji su iz novina saznali za ovaj postupak i javili se ŽDO-u iz Bjelovara.

U spis su predani: originalni dnevnik događaja, uvidajni upisnik, izvješće zapovjedniku specijalne jedinice naslovljenog na osobe Zdenko Minarik i Miroslav Buneta, zapovijed br. 24-1/92 od 31.1.1992. godine potpisana od opt. Ivana Husnjaka.

Obnovljeni postupak protiv Janka Radmanovića i Radisava Stojanovića, ranije u odsutnosti osuđenih zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva¹⁰²

Županijski sud u Slavonskom Brodu

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženici: Janko Radmanović i Radisav Stojanović

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Jadranka Đaković, predsjednica Vijeća, sudac Mirko Svirčević, član Vijeća, sudac Zlatko Pirc, član Vijeća

Tužitelj: Stjepan Haramustek, zamjenik županijskog državnog odvjetnika u Slavonskom Brodu

Branitelji: odvjetnica Ivanka Dugandžić, braniteljica prvooptuženog; odvjetnik Tomislav Skutari, branitelj drugooptuženog

Mišljenje nakon provedenog obnovljenog postupka

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Slavonskom Brodu je 1. lipnja 2011. godine, nakon provedenog obnovljenog postupka, objavilo presudu kojom je u cijelosti ostavljena na snazi presuda Okružnog suda u Požegi od 25. listopada 1993. godine, kojom su Janko Radmanović i Radisav Stojanović proglašeni krivima zbog kaznenog djela protiv čovječnosti i međunarodnog ratnog prava - ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i osuđeni na kazne zatvora od 15 (petnaest) godina svaki.

Oba postupka (pred Okružnim sudom u Požegi i obnovljeni pred Županijskim sudom u Slavonskom Brodu) provedena su te su presude donijete u odsutnosti okrivljenih, koji su nedostupni hrvatskom pravosuđu još od 9. prosinca 1991., kada su razmijenjeni kao ratni zarobljenici.

Iako je postupak obnovljen nakon zahtjeva za obnovom Županijskog državnog odvjetništva u Požegi zbog iznošenja novih činjenica ili podnošenja novih dokaza u

---

¹⁰² Postupak su pratili i o njemu izvještavali Miren Špek i Veselinka Kastratović.

prilog osuđenih, Vijeće Županijskog suda u Slavanskom Brodu je nakon provedene glavne rasprave utvrdilo jednako činjenično stanje kao i Okružni sud u Požegi.

Smatramo da dokazi izvedeni u obnovljenom postupku nisu bili novi po suštini i sadržaju da bi obnova uopće mogla biti odobrena. No za vidjeti je kakav će stav zauzeti VSRH u odluci koju će donijeti u žalbenom postupku.

S obzirom da je ranija presuda u cijelosti ostavljena na snazi, sud je zatvorske kazne u trajanju od petnaest godina, izrečene ranijom presudom, također ostavio na snazi. No gledajući sudsku praksu, smatramo da su izrečene kazne previsoke. U mnogim postupcima za ratne zločine, u kojima su posljedice smrtna stradavanja, počinitelji su osuđeni na kazne zatvora u (znatno) kraćem trajanju.

Tijek postupka

Presudom Okružnog suda u Požegi iz 1993. godine Radmanović i Stojanović proglašeni su krivima jer su kao komandanti kasarne „Ivan Senjug-Ujak“ u Slavanskom Brodu 15. i 16. rujna 1991. izdavali naredbe da se, bez obzira na djelovanje redovnih snaga RH, otvara vatra iz svog raspoloživog naoružanja na pojedine dijelove grada, koje naredbe su njima podređeni oficiri i vojnici i činili, pa su pucajući iz raspoloživog naoružanja uništili i oštetili veliki broj objekata¹⁰³, te je tom prilikom civil Ivan Babić zadobio tešku tjelesnu ozljedu, a Marica Miloš, Konstantin Bašić, Marijan Kovačević i Drago Vidaković zadobili su lakše tjelesne ozljede. Dakle, proglašeni su krivima da su naredili da se izvrši napad bez izbora cilja kojim se pogađa civilno stanovništvo i protuzakonito uništava imovina u velikim razmjerima. Dana 4. svibnja 1995. Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio je žalbe okrivljenih kao neosnovane te je potvrdio presudu Okružnog suda u Požegi.

Na temelju zahtjeva za obnovu postupka Županijskog državnog odvjetništva iz Požege, izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Slavanskom Brodu 2. veljače 2010. donijelo je rješenje kojim je dopuštena obnova kaznenog postupka.

Kako su osuđenici i dalje bili nedostupni pravosudnim tijelima RH, zahtjev je podnesen, jer na temelju čl. 501. st. 1. toč.3. ZKP-a (zbog iznošenja novih činjenica ili podnošenja novih dokaza koji su sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prikladni da prouzroče oslobađenje osobe koja je bila osuđena ili njezinu osudu po blažem kaznenom zakonu).

U zahtjevu je navedeno da je osuđeni Radmanović u više navrata dostavljao dopise DORH-u i Županijskom sudu u Slavanskom Brodu. Tako je u podnesku od 1. rujna 2007. predložio ispitivanje oštećenika kao i svjedoka za koje nije jasno jesu li ispitani tijekom kaznenog postupka. Naime, u presudi Okružnog suda u Požegi navedeno je da je ispitano veliki broj svjedoka, ali nije jasno jesu li kao svjedoci ispitani oštećenici te dr. Jozo Meter i Franjo Piplović.

---

¹⁰³ Spomen-dom „Ivana-Brlić Mažuranić“, Robne kuće „Vesna“ i „Bambi“, Hoteli „Park“ i „Brod“, Sportska dvorana „Klasije“, Osnovna škola „Mika Babić“, Dječji vrtić „Pčelica“, Bolnica „Plavo polje“, Samostan časnih sestara Bazilijanskih, Katolička crkva Svetog Nikole Tavelića.

Pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Slavonskom Brodu saslušana su tri svjedoka: Jozo Meter – predsjednik Ratnog predsjedništva tadašnje Općine Slavonski Brod, Frano Piplović – predsjednik Kriznog štaba te Ivo Petrić – zapovjednik obrane tadašnje Općine.

Iz iskaza navedenih svjedoka proizlazi da su u tijeku bile pripreme za obranu. Zbog naredbe Vrhovnog zapovjednika oružanih snaga o blokadama vojarni oficiri i vojnici JNA pozivani su da se mirno predaju. Vođeni su i pregovori između predstavnika općinske vlasti i ZNG-a s jedne strane, i komande garnizona s druge. Zbog specifičnog položaja vojarne u njezinoj su blizini postavljeni punktovi. Time se nastojalo zapriječiti eventualna kretanja JNA u smjeru grada.

Prema iskazu svjedoka Ive Petrića, on je zajedno s Josipom Dokuzovićem, tadašnjim povjerenikom za kulturu, ušao u vojarnu. U krugu vojarne zatekli su organiziranu kružnu obranu, prilagođenu konfiguraciji vojarne. Vidjeli su mnoštvo oružja, čahura, sanduka od granata. Cijevi oružja bile su čađave.

Svi ostali dokazi su, uz suglasnost stranaka, pročitani: zapisnici s iskazima 116 svjedoka, obrane okrivljenih date pred istražnim sucem Okružnog suda u Požegi 1991. godine,¹⁰⁴ zapisnici s iskazima oštećenih, nalaz i mišljenje sudskog vještaka o zadobivenim ozljedama oštećenih, zapisnik o uviđaju sačinjen 17. rujna 1991., prijedlog za deblokiranje objekata komande garnizona Slavonski Brod od 15. rujna 1991., dopis Kriznog štaba Skupštine Općine Slavonski Brod od 15. rujna 1991., izvod iz dnevnika straže u Bukovlju, zapisnik o izvidu štete na objektima u Gupčevoj ulici od 18. rujna 1991., pregled nastalih ratnih šteta u razdoblju od 15./16. rujna do 15. studenoga 1991., dopis komisije za procjenu ratne štete od 29. rujna 1993., dopis Okružnog suda od 29. rujna 1993. te dopis medicinskog centra od 12. listopada 1993. Izvršen je uvid u fotoelaborat, fotokopiju natpisa u Brodskom listu, plan grada. Pregledan je videozapis na kojemu su zabilježeni predmetni događaji.

Tijekom glavne rasprave predsjednica Vijeća izložila je sadržaj izjava dviju osoba, koje su sudu dostavili osuđenici, kao i sadržaj podnesaka i dopisa osuđenog Radmanovića. U obrazloženju presude nije navedeno o čijim izjavama je riječ niti što sadrži dopis okrivljenog Radmanovića.

Od svih izvedenih personalnih dokaza, Vijeće nije poklonilo vjeru jedino iskazima vojnika JNA koji su se u kritičnom vremenu nalazili u vojarni „Ivan Senjug-Ujak“. Vijeće nije prihvatilo obrane okrivljenih, u kojima su tvrdili da su branili vojarnu od napada oružanih snaga RH, da su imali vjeru u mirno rješenje sukoba, da nisu namjeravali pucati. Sud nije poklonio vjeru navedenim iskazima, jer su bili u suprotnosti s iskazima građana ispitanih kao svjedoka i materijalnim dokazima o nastaloj šteti velikih razmjera.

Vijeće je zaključilo da se radilo o rušilačkom i svjesnom djelovanju pripadnika oružanih snaga JNA, koje se ni na koji način ne može opravdati, poduzetim po zapovijedi okrivljenih. Takvim djelovanjem pogođen je grad Slavonski Brod i njegovo civilno stanovništvo.

---

¹⁰⁴ Iako je Vijeće zamolnicom zatražilo ispitivanje osuđenih u Republici Srbiji, ono nije izvršeno.

Vijeće je kao posebnu otegotnu okolnost ocijenio dopis Janka Radmanovića pod nazivom „Predlog za deblokiranje”, kojega je 15. rujna 1991. uputio lokalnoj civilnoj i vojnoj vlasti. U njemu je prijetio da će, ukoliko ne prestanu napadi snaga RH, uslijediti „odmazda” od strane Tuzlanskog korpusa JNA.

Sud je u cijelosti prihvatio i stav Okružnog suda u Požegi pa nije prihvatio obrane okrivljenih u kojima se tvrdi da u postupanju okrivljenih nema umišljaja. Prema stajalištu suda, oni su postupali s umišljajem jer su bili svjesni da svojim činjenjem (naredbom) ili nečinjenjem (izostajanjem zabrane) mogu nastupiti zabranjene posljedice, na nastup kojih su i pristali.

Jedini dokazni prijedlog koji su oba sudska vijeća odbili kao nevažan je prijedlog obrane za izvođenjem balističkog vještačenja radi utvrđivanja intenziteta razaranja Slavenskog Broda projektilima ispaljenima s područja Bosne. Dokazni prijedlog je odbijen uz obrazloženje da je to utvrđeno drugim provedenim dokazima.

Iako je u presudi Županijskog suda u Slavenskom Brodu izostalo navođenje otegotnih i olakotnih okolnosti, ostavljanjem ranije presude u cijelosti na snazi, prihvaćena je ocjena Okružnog suda u Požegi koji je prigodom odmjeravanja kazne imao u vidu stanje i vrijeme u kojem se događaj zbio (raspad jedne države, raspad vojske, neprihvatanje nastalih promjena, težnju za održavanjem postojećeg stanja), otegotne okolnosti: vjeru u snagu i svemoć JNA i njezinu neuništivost, samouvjerenost i agresivnost te olakotne okolnosti: oba okrivljenika bili su građani Slavenskog Broda, nudili su i prihvatili predaju, zbog čega su i smijenjeni s dužnosti.

Treći (drugi ponovljeni) postupak protiv optuženih Milana Jurjevića i Davora Tošića za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva¹⁰⁵

Županijski sud u Zadru

Kazneno djelo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH

Optuženici: Milan Jurjević i Davor Tošić

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Enka Moković, predsjednica Vijeća; sudac Antun Klišmanić, član Vijeća; sutkinja Dijana Grancarić, članica Vijeća

Tužitelj: Radovan Marjanović, zamjenik ŽDO u Zadru

Branitelj: odvjetnik Ivica Ivanić, branitelj optuženog Jurjevića; odvjetnik Rikard Perković, branitelj optuženog Tošića

Mišljenje

Nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) postupka Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Zadru pod predsjedanjem sutkinje Enke Moković 8. lipnja 2011. objavilo je presudu kojom su prvookrivljeni Milan Jurjević i drugookrivljeni Davor Tošić oslobođeni optužbe da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Milanu Jurjeviću suđeno je u prisutnosti, a Davoru Tošiću suđeno je u odsutnosti.

Smatramo da je ponovljeni postupak proveden korektno, u skladu sa zakonskim propisima. Donošenjem oslobađajuće presude Županijskog suda u Zadru ovaj dugotrajni kazneni postupak napokon je dobio svoj epilog. Stav prvostupanjskog suda potvrđen je i presudom VSRH od 16. studenoga 2011. godine u kojoj je navedeno da je Županijski sud u Zadru za svoja utvrđenja dao jasne i opširne razloge. Time je oslobađajuća presuda postala pravomoćna.

Kronologija postupka

Optužnicom ŽDO u Zadru od 18. lipnja 1997. okrivljenike se tereti da su 19. prosinca 1991. u Kruševu, u predjelu zvanom Karamarkuša, tijekom oružanog sukoba bivše JA i srpskih paravojnih postrojbi i oružanih snaga RH, kao pripadnici tzv. 4. lake obrovačke brigade vojske tzv. RSK projektilima iz vatrenog oružja lišili života Milu Brkića, na

---

¹⁰⁵ Postupak su pratile i o njemu izvještavale Martina Klekar i Maja Kovačević Bošković.

način da je drugoopt. Davor Tošić u Milu Brkića ispalio više metaka, a kada je oštećenik pao na zemlju i počeo jaukati i zapomagati prvoopt. Jurjević je iz svoje poluautomatske puške u Milu Brkića ispalio još tri projektila, od čega je on na mjestu ostao mrtav, a nakon čega su se u kamionu udaljili ostavivši mrtvo tijelo na mjestu zločina.

Nakon provedenog prvostupanjskog postupka 1. prosinca 1997. godine objavljena je oslobađajuća presuda. Sud je smatrao kako tijekom postupka nije dokazano da su okrivljenici počinili kazneno djelo koje im je stavljeno na teret. Saslušani svjedoci nisu imali saznanja o tome je li opt. Jurjević sudjelovao u likvidaciji oštećenoga Mile Brkića. Sud je, pozivajući se na nalaze psihijatrijskog vještaka, zaključio da je optuženi Jurjević nezrela osoba koja ne može realno i objektivno sagledati posljedice i težinu svog iskaza iz istrage u kojem je priznao počinjenje. Njegovo priznanje nije se uklopilo u nalaz i mišljenje vještaka patologa o položaju oštećenog u trenutku zadobivanja ozljeda.

Na navedenu presudu tužiteljstvo je uložilo žalbu, koja je Rješenjem VSRH od 13. rujna 2000. prihvaćena, presuda je ukinuta i predmet je vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno raspravljanje. U obrazloženju rješenja navedeno je kako se ne može prihvatiti stav prvostupanjskog suda da je Jurjevićeva obrana iz istrage dovedena u sumnju rezultatima vještačenja neuropsihijatra i patologa te da Županijski sud u Zadru nije svestrano analizirao obranu okrivljenog danu u istrazi, u kojoj je priznao počinjenje.

Nakon provedenog ponovljenog postupka Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Zadru donijelo je 15. rujna 2005. presudu kojom su okrivljeni Jurjević i Tošić proglašeni krivima. Jurjević je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine, a Tošić na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.

Protiv ove presude žalbe su uložili branitelji okrivljenih i državno odvjetništvo. VSRH je rješenjem od 14. ožujka 2007. uvažio žalbe okrivljenika te je predmet vratio na ponovno suđenje. Prije samog razmatranja žalbi optuženih VSRH je utvrdio kako je prvostupanjski sud u pobijanoj presudi ostvario bitnu povredu odredaba kaznenog postupka. Naime, prvostupanjski sud saslušao je kao svjedoka djelatnika policije Mirka Lukića na okolnost obavljenog informativnog razgovora s tada osumnjičenim Milanom Jurjevićem. Pored toga, VSRH je smatrao da se osuđujuća presuda temelji isključivo na obrani Milana Jurjevića iz istražnog postupka te je naložio prvostupanjskom sudu da u ponovljenom postupku pokuša pronaći osobe koje su prisustvovalе inkriminiranom događaju, kao i osobe koje o događaju imaju neka saznanja.

Treće (drugo ponovljeno) suđenje započelo je u svibnju 2010. godine, a trajalo je do lipnja 2011. godine. Izvedeni su brojni materijalni i personalni dokazi, uključujući i nalaze i mišljenja sudskog vještaka za balistiku i oružje te vještaka patologa. Uz suglasnost stranaka pročitano je 30-ak iskaza već ranije ispitanih svjedoka. Niti jedan od ispitanih svjedoka nije teretio okrivljenike. Premda je opt. Jurjević u istrazi priznao počinjenje kaznenog djela, u obrani koju je iznio na glavnoj raspravi porekao je počinjenje, s obrazloženjem da je priznanje u istrazi dao uslijed straha i da se nalazio u teškom psihičkom stanju. Iskaz svjedoka Mirka Lukića, policijskog djelatnika koji je obavljao obavijesni razgovor s optuženikom, sud je smatrao vjerodostojnim. U njemu je

svjedok Lukić tvrdio da nad opt. Jurjevićem nije vršena prisila. No prvostupanjski sud ipak priznanje dato pred istražnim sucem nije smatrao osnovanim. Jurjevićeva obrana i priznanje, a imajući u vidu provedeni očevid iz svibnja 2010. godine te nalaz i mišljenje balističkog vještaka, prema stajalištu prvostupanjskog suda nisu detaljni niti okolnosni. Nisu potvrđeni niti jednim iskazom saslušanih svjedoka. Navod opt. Jurjevića da je u pokojnog Milu Brkića pucano iz poluautomatske puške, a potom i iz pištolja, pobijen je nalazom i mišljenjem vještaka balističara i patologa. Utvrđeno je da čahure pronađene tijekom očevida provedenog 11. svibnja 2010. godine pripadaju automatskoj puški, a ne poluautomatskoj. Na lubanji pokojnika nije bilo ozljeda, a čahure koje bi potjecale od pištolja tijekom očevida nisu pronađene. Prema suglasnim mišljenjima vještaka, utemeljenim na materijalnim tragovima, u trenutku kada se pucalo u pok. Milu Brkića on je izvoru pucanja bio okrenut licem, a ne leđima, kako je tvrdio opt. Jurjević u istrazi. Niti ostali navodi optuženog Jurjevića iz istrage prema stavu prvostupanjskog suda nisu potvrđeni. Iako je tvrdio da je inkriminirano djelo počinio kao pripadnik tzv. 4. lake obrovačke brigade vojske tzv. RSK, iz iskaza ispitanog svjedoka utvrđeno je da ta brigada 19. prosinca 1991. godine, kada je inkriminirano djelo počinjeno, nije niti bila oformljena, tim više opt. Milan Jurjević nije bio pripadnik te postrojbe, kako je navedeno u optužnici, dok je opt. Tošić bio njezin pripadnik, ali tek nakon 1992. godine.

Navedeno je, prema stavu prvostupanjskog suda, osporilo priznanje opt. Jurjevića iz istražnog postupka i rezultiralo donošenjem oslobađajuće presude.

Postupak protiv opt. Jablana Kejića za kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika¹⁰⁶

Županijski sud u Sisku

Kazneno djelo: ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZ RH

Optuženik: Jablan Kejić, nalazi se u pritvoru

Vijeće za ratne zločine: sutkinja Snježana Mrkoci, predsjednica Vijeća, sudac Predrag Jovanić, član Vijeća, sutkinja Višnja Vukić, članica Vijeća

Tužitelj: Ivan Petrkač, zamjenik ŽDO u Sisku

Branitelj: Zorko Konstanjšek, odvjetnik iz Siska

Mišljenje

Dana 5. rujna 2011. godine Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Sisku proglasilo je Jablana Kejića krivim za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZRH. Izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 7 (sedam) godina.

Proglašen je krivim što je kao pripadnik oružanih postrojbi tzv. SAO Krajine 27. srpnja 1991. u štali Dušana Vinčića, u selu Kuljani, zarobio ranjenog pripadnika Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske Šefika Pezerovića te mu vezao ruke remenom, odveo ga u mjesto Kirišnicu te ga ondje izudarao rukama i nogama po glavi i tijelu, a potom ga ruku zavezanih na leđima doveo do škole u mjestu Jovac, gdje se okupilo više mještana, među kojima su bili i Mirko Čurčija, Milenko Milković i Momčilo Buinac, također pripadnici Teritorijalne obrane tzv. SAO Krajine, te ga zajedno s okrivljenim Jablanom Kejićem udarali rukama i nogama po glavi i tijelu, te su ga nakon bezuspješnog pokušaja bijega vezali žicom i nastavili tući rukama, a potom ga tako vezanog stavili u prtljažnik vozila marke "Zastava 101" i odvezli u Čoriće te u mjestu Šakanlije i Lotine, zaustavljajući se u tim mjestima te Šefika Pezerovića udarali rukama i nogama, od kojih povreda je Šefik Pezerović umro pa su njegovo mrtvo tijelo ostavili na livadi u blizini Zrina.

Razdvajanje postupka

Optužnicom Županijskog državnog odvjetništva u Sisku br. K-DO-37/10 od 13. prosinca 2010. Jablan Kejić, Mirko Čurčija, Milenko Milković i Momčilo Buinac terete se za počinjenje opisanog ratnog zločina. S obzirom da su svi optuženici, izuzev Jablana Kejića, nedostupni hrvatskom pravosuđu, sud je riješio razdvojiti postupak protiv

¹⁰⁶ Postupak je pratila i o njemu izvještavala Milena Čalić Jelić.

prisutnog Kejića. Opt. Kejić nije se protivio razdvajanju postupka, a na odluku o razdvajanju utjecali su i pritvorenički status optuženog, potreba za efikasnijim i učinkovitijim dovršetkom kaznenog postupka u odnosu na njega, ali i neispunjavanje pretpostavki da se ostalim optuženicima sudi u odsutnosti, s obzirom da za istima u prethodnom postupku nije raspisana međunarodna tjeralica.

Brzina rješavanja pritvoreničkog predmeta

Okrivljenik je uhićen 13. listopada 2010. godine. Pritvoren je zbog opasnosti od bijega i osobito teških okolnosti izvršenja kaznenog djela. Optužnica je podignuta 13. prosinca 2010. godine. Glavna rasprava započela je 14. travnja i trajala je pet mjeseci. Održano je šest ročišta na kojima je saslušano 14 svjedoka i vještak patolog, te je izvršen uvid u materijalnu dokumentaciju u spisu. Za razliku od glavne rasprave, koja je provedena u razumnom roku, od optuženja do prvog ročišta glavne rasprave prošlo je četiri mjeseca.

Dokazni postupak

Cjelokupni postupak, iako iniciran tek 2010. godine, pred sudom sa znatnim iskustvom u procesuiranju ratnih zločina, rezultirao je procesnim nepravilnostima u uzimanju iskaza tijekom istrage. U postupku nisu mogli biti korišteni iskazi pojedinih svjedoka danih tijekom istražnog postupka, jer su zapisnike o ispitivanju potpisali sudski savjetnici. Oni su, sukladno odredbama ZKP-a, ovlaštteni pripremati provođenje pojedinih istražnih radnji, primati izvještaje i prijedloge stranaka te samostalno poduzeti pojedinu istražnu radnju koju im je istražni sudac povjerio. Zapisnik o takvoj radnji istražni sudac mora ovjeriti najkasnije četrdeset osam sati nakon njezina poduzimanja, što je u predmetnom slučaju izostalo.

Pored toga, prateći postupak zamijetili smo da je vrlo upitno okrivljenikovo shvaćanje optužnice, sudskog postupka i procesne pozicije u kojoj se nalazi. Radi se naime o nepismenoj osobi, bez zanimanja.

U samom dokaznom postupku, nakon što je saslušalo 14 svjedoka i izvršilo uvid u materijalnu dokumentaciju, Vijeće je odustalo od ponovnog saslušanja pojedinih svjedoka kao i pozivanja četiri nova svjedoka, čije se adrese boravišta u Srbiji nije uspjelo utvrditi. Vijeće je smatralo da za izvođenje navedenih dokaza nije potrebno te da su činjenice, o kojima bi se saslušavali svjedoci, u dovoljnoj mjeri utvrđene.

Optuženik je negirao da je tukao oštećenog i da je sudjelovao u njegovom daljnjem odvođenju iz mjesta Jovac u pravcu livade na Zrinu.

Tijekom postupka nije utvrđen točan uzrok smrti Šefika Perezovića, čije je tijelo ekshumirano 2000. godine. U nalazu i mišljenju vještaka patologa navedeno je da je oštećenik već ranjen u glavu i ruku pronađen u štali u selu Kuljani. Zbog toga je iz optužnice izostavljeno da je oštećenik ubijen vatrenim oružjem te je navedeno da je preminuo uslijed povreda izazvanih udarcima po tijelu.

Nesporno je da je optuženi Kejić oštećenog sprovodio iz Kuljana u druga sela. Samo je jedan svjedok svjedočio o imenima osoba (naveo je sve optuženike) koje su grubo zlostavljale zarobljenog i ranjenog vojnika. Sud mu je poklonio vjeru. Ostali svjedoci su potvrdili da je oštećeni Šefik Perezović bio zarobljen, vođen i zlostavljan po navedenim selima.

Odluka o kazni

Sud je kao olakotne okolnosti cijenio optuženikove obiteljske prilike, okolnost da je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio relativno mlada osoba (imao je 25 godina) te da je *tempore acti* postupao zajedno s drugim osobama, zbog čega mu nije pripisana cjelokupna kriminalna količina. Kao otegotne okolnosti cijenjene su najviši stupanj krivnje (izravna namjera), povreda najzaštićenijeg dobra (ljudskog života) te osuđivanost (u razdoblju od 2007. do 2010. godine kazneno je osuđivan).

Četvrti (treći ponovljeni) postupak protiv optuženih Luke Markešića, Zdenka Radića, Zorana Marasa i Ivana Orlovića za kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika i kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva¹⁰⁷

Županijski sud u Zagrebu

Kazneno djelo: ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZ RH u svezi čl. 22. OKZ RH i kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH u svezi s čl. 22. OKZ RH

Optuženici: Luka Markešić, Zdenko Radić, Zoran Maras i Ivan Orlović

Vijeće za ratne zločine: sudac Željko Horvatović, predsjednik Vijeća, sudac Marijan Garac, član Vijeća, sudac Zdravko Majerović, član Vijeća

Tužitelj: Jurica Ilić, zamjenik ŽDO u Zagrebu

Branitelji: odvjetnica Gordana Grubeša, za opt. Markešića; odvjetnik Marijan Ramušćak, za opt. Radića; odvjetnik Zorislav Krivačić i odvjetnica Ana Marija Gospočić, za opt. Marasa; odvjetnik Rajko Rudnički, za opt. Orlovića

Mišljenje nakon provedenog četvrtog (trećeg ponovljenog) prvostupanjskog postupka

Dana 17. studenoga 2011. godine Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu donijelo je nepravomoćnu presudu br. K-rz-4/11 kojom je temeljem odredbe čl. 354. ZKP-a oslobodilo od optužbe Luku Markešića, Zdenka Radića, Zorana Marasa i Ivana Orlovića da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz čl. 122. OKZ RH i kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH, sve u svezi čl. 22. OKZ RH.

Oslobađajuća presuda bila je očekivana i jedina moguća s obzirom na grešku koju je počinilo Županijsko državno odvjetništvo u Varaždinu mijenjajući optužnicu protiv navedenih optuženika. U izmijenjenoj optužnici nije naveden objektivni učin djela koja se optuženicima stavljaju na teret, odnosno nije vidljivo kako su optuženici pomogli u počinjenju ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika i jednog civila.

Postupak je zanimljiv iz više razloga:

- ubijeno je šest ratnih zarobljenika i teško je ranjen jedan civil, koji su izvedeni iz prostorija za zadržavanje Policijske uprave u Bjelovaru;
- unatoč činjenici da je bilo pokušaja da se odmah po počinjenju djela istraži što se točno dogodilo i tko su počinitelji djela, prijetnje upućene policijskim djelatnicima PU Koprivnica, koji su radili na kriminalističkoj obradi, zaustavili su

¹⁰⁷ Postupak su pratile i o njemu izvještavale Veselinka Kastratović i Maja Kovačević Bošković.

- predistragu sve do 2001. godine pa je zločin ponovno istraživan tek desetak godina nakon počinjenja;
- mnogi materijalni dokazi koje je policija prikupila nestali su između Bjelovara, Koprivnice i Zagreba;
  - tijela žrtava nakon obdukcije i identifikacije predana su nepoznatom pogrebniku pa nije poznato mjesto ukopa žrtava.

Unatoč višegodišnjem pokušaju suđenja i neuspjelom pokušaju optuživanja činjenica je da je ovaj zločin ostao do kraja neistražen, zbog čega ni do danas počinitelji nisu kažnjeni. Tijekom dugog niza godina optuženici su dva puta bili nepravomoćno oslobođeni, jednom nepravomoćno osuđeni, da bi posljednjom nepravomoćnom presudom ponovno bili oslobođeni jer je sud smatrao da djelo koje im se stavljalo na teret nije kazneno djelo.

Tijekom postupka, iz izvedenih dokaza, potpuno je jasno da se u konkretnom slučaju ne radi o ekscesu pojedinaca. Oštećenici, ratni zarobljenici zarobljeni tijekom oslobađanja vojarne, kao i civil Savo Kovač, uhićen u svom stanu 2. listopada 1991. godine, odvedeni su u prostorije za zadržavanje PU Bjelovar. Svi su se nalazili u istoj prostoriji i bili su popisani. Kritične večeri, kada je zločin počinjen, po oštećenike je došla jedna ili dvije osobe s popisom i odvela ih vozilom koje je koristila PU Bjelovar. Prema riječima civila Save Kovača, koji je jedini preživio strijeljanje, u oštećenike su pucale četiri uniformirane osobe koje su na glavama imale „fantomke“. Stoga je posve jasno da se za zarobljenike znalo i da odvođenje i ubijanje i jedno teško ranjavanje nije bio slučajan čin nepoznatih počinitelja. Nažalost, ovaj smišljeni zločin i dalje je nekažnjen. Nije utvrđeno niti tko je nalogodavac zločina. Nije istraživano zbog čega su ratni zarobljenici (vojnici ili rezervisti) bili zatočeni u prostorijama za zadržavanje PU Bjelovar niti zbog čega je i kako bez ikakvog naloga civilna osoba bila zatvorena u prostorijama za zadržavanje dulje od 24 sata. Ostaje za nadati se da će državno odvjetništvo nastaviti istraživati ovaj slučaj, možda već u istrazi koja se vodi protiv J. Š., ratnog predsjednika bjelovarskog Kriznog štaba, zbog postojanja osnovane sumnje da je zapovijedio likvidaciju trojice zarobljenika nakon ulaska hrvatskih vojno-redarstvenih postrojbi u bjelovarsku vojarnu.

Pregled postupka

Kazneni postupak protiv navedenih optuženika vodi se preko deset godina. Citirana nepravomoćna presuda donesena je u četvrtom (trećem ponovljenom) postupku. ŽDO iz Bjelovara 2001. godine optužilo je navedene optuženike za supočiniteljstvo u izvršenju kaznenog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika i kaznenog djela ratnog zločina protiv civila.

U postupku koji je 2001. godine proveden pred Županijskim sudom u Bjelovaru donijeta je nepravomoćna oslobađajuća presuda, koju je Vrhovni sud Republike Hrvatske 2004. godine ukinuo zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja te je naložio da se novi postupak provede pred potpuno izmijenjenim sudskim vijećem.

Predmet je delegiran Županijskom sudu u Varaždinu, gdje je 28. veljače 2005. godine donijeta oslobađajuća presuda. Žalbeno vijeće Vrhovnog suda Republike Hrvatske 14. veljače 2007. godine ukinulo je presudu zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja s uputom prvostupanjskom sudu da u ponovljenom postupku, nakon ponovnog izvođenja dokaza i ocjene cjelokupnog raspravnog materijala, ocijeni radi li se na strani optuženika o supočiniteljstvu u ostvarenju optuženih kaznenih djela ili „su oni svojim nesporno utvrđenim radnjama ... pomogli neposrednim izvršiteljima djela da na lakši način počine djela“.¹⁰⁸

ŽDO iz Varaždina 27. studenoga 2007. godine izmijenilo je optužnicu. Navedenom izmjenom optuženicima je stavljeno na teret da su „prema prethodnom dogovoru, u cilju da svojim postupanjem omoguće počiniteljima ubijanje ratnih zarobljenika i civila Savo Kovača, ... u noći 3./4. listopada 1991. godine došli u zgradu policijske uprave i od voditelja smjene operativnog dežurstva Tihomira Wagnera uzeli ključeve, svi optuženici znajući da će ratni zarobljenici i civil Savo Kovač biti izvedeni iz zgrade i odvezeni na pogodno mjesto da ih se ubije, tako da su ratni zarobljenici i civil Savo Kovač od strane nepoznatih osoba izvedeni iz zgrade i smješteni u dostavno vozilo.... dovezeni u šumu Česma kod Malog Korenova gdje je u njihova tijela ispaljeno više projektila pojedinačnom i rafalnom paljbom .... uslijed kojih su Radovan Barberić, Zdravko Dokman, Radovan Gredeljević, Ivan Hojsak, Boško Radonjić i jedna osoba neutvrđenog identiteta zadobili brojne strijelne rane glave, trupa i udova, koje su dovele do njihove trenutne smrti, dok je civil Savo Kovač preživio zadobivši teške tjelesne ozljede u vidu prostrijelne rane lijeve strane lica i desne potkoljenice,..... dakle, s umišljajem pomogli drugima da kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme oružanog sukoba ubijaju ratne zarobljenike i da izvrše napad na civilnu osobu kojega je posljedica bila teška tjelesna ozljeda....“.

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Varaždinu donijelo je nepravomoćnu osuđujuću presudu 21. prosinca 2007. godine.¹⁰⁹ Prvostupanjski sud je prihvatio činjenični opis iz optužnice, nalazeći da inkriminirane radnje optuženika predstavljaju pomagačke radnje u smislu čl. 22. OKZ RH, budući da su omogućili nepoznatim počiniteljima da oštećenike izvedu iz prostorija za zadržavanje, da ih nakon toga prevezu na mjesto gdje su ih strijeljali, dakle, „...inkriminiranim radnjama optuženici su stvorili povoljne pretpostavke kako bi nepoznati počinitelji u odnosu na oštećenike mogli počinuti predmetna kaznena djela ratnih zločina“.¹¹⁰ Na citiranu presudu žalbe su izjavili svi optuženici i Županijsko državno odvjetništvo iz Varaždina, ali samo zbog odluke o kazni u odnosu na sve optuženike.

---

¹⁰⁸ Rješenje Žalbenog vijeća Vrhovnog suda RH br. I Kž-581/05 od 14. veljače 2005. godine, str. 4.

¹⁰⁹ Nepravomoćnom presudom Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Varaždinu, br. V.K. 11/07 od 21. prosinca 2007. godine, opt. Luka Markešić osuđen je na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 4 godine, a optuženici Zdenko Radić, Zoran Maras i Ivan Orlović osuđeni su na jedinstvene kazne zatvora u trajanju od 3 godine svaki.

¹¹⁰ Nepravomoćna presuda Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Varaždinu, br. V.K. 11/07, od 21. prosinca 2007. godine, str. 27.

Žalbeno vijeće VSRH Rješenjem br. I Kž-336/08 od 1. veljače 2011. godine prihvatilo je žalbe optuženika, ukinulo je citiranu nepravomoćnu presudu zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. t. 11. ZKP, odnosno, „izreka presude je proturječna razlozima koji su i sami nejasni i proturječni“.¹¹¹ Vijeće je našlo da u opisanim radnjama optuženika „nema objektivnog učina djela za koje se terete – pomaganja u ratnom zločinu protiv ratnih zarobljenika ... i pomaganja u ratnom zločinu protiv civilnoga stanovništva, ... jer ovako opisana kriminalna djelatnost optuženika, koja se svodi zapravo samo na uzimanje ključeva od podrumskih prostorija gdje su bili smješteni oštećenici, sama po sebi ne sadrži objektivne elemente navedenih kaznenih djela. ... S druge strane, u pobijanoj presudi nedostaju i razlozi o odlučnim činjenicama, u odnosu na prethodni dogovor koji se inkriminira optuženicima, jer se ne obrazlaže u čemu se sastoji taj dogovor, ...“¹¹² S obzirom na činjenicu da se ŽDO iz Varaždina žalilo samo zbog odluke o kazni, Žalbeno vijeće VSRH je naložilo prvostupanjskom sudu da u ponovljenom postupku „prvenstveno otkloni povrede na koje je ukazano ovim Rješenjem, vodeći pri tome računa da se presuda ne smije izmijeniti na štetu optuženika (čl. 381. ZKP)“.¹¹³

Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske dao je 20. svibnja 2011. godine suglasnost za prenošenje mjesne nadležnosti nakon čega je predmet, sukladno odredbi čl. 12. Zakona o primjeni Statuta MKS, premješten na Županijski sud u Zagrebu.

Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu u ponovljenom postupku izvelo je sve personalne i materijalne dokaze, no zbog pogreške u optuživanju bilo je u situaciji ne raspravljati o meritumu stvari, već primijeniti odredbu čl. 354. t. 1. ZKP i donijeti oslobađajuću presudu, zbog toga što djelo koje se optuženicima stavljalo na teret nije kazneno djelo.

---

¹¹¹ Rješenje Žalbenog vijeća Vrhovnog suda RH br. I Kž – 336/08 od 1. veljače 2011. godine, str. 3.

¹¹² Rješenje Žalbenog vijeća Vrhovnog suda RH br. I Kž – 336/08 od 1. veljače 2011. godine, str. 3.

¹¹³ *Zabrana reformatio in peius.*

Priopćenje u svezi kaznenog postupka za zločin u Ribarskoj kolibi u Marinom Selu¹¹⁴

Dana 13. lipnja 2011. pred Županijskim sudom u Osijeku završen je ponovljeni prvostupanjski kazneni postupak vođen protiv šestorice pripadnika HV-a, Voda vojne policije 76. bataljuna, optuženih za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH u Ribarskoj kolibi u Marinom Selu.

U studenom 1991. u Ribarsku kolibu, koja je tada bila baza interventnog voda 76. bataljuna Pakrac, privedeno je i zatočeno 24 stanovnika sela Kip i Klisa. Sedamnaest žrtava mučeno je, zlostavljano, ponižavano na najsvirepiji način, od kojih je petnaest na kraju ubijeno vatrenim oružjem, dok su dvije žrtve preminule od posljedica mučenja i nečovječnog postupanja. Tijela šest žrtava su pronađena, dok se za posmrtnim ostacima drugih traga još i danas.

Nepravomoćnom presudom trojica optuženika oslobođeni su optužbe da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, protiv drugooptuženog, nakon prekvalifikacije optužbe tijekom sudskog postupka, zbog zastare kaznenog progona odbijena je optužba da je počinio kazneno djelo protupravnog zarobljavanja, a dva su optuženika proglašeni krivima da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i osuđeni su na kazne zatvora u trajanju od 12 i 15 godina.

Nakon izricanja prvostupanjske nepravomoćne presude, o kojoj će svoje mišljenje dati VSRH (najavljena je žalba tužiteljstva), otvaraju se brojna pitanja. Nažalost, dokazni postupak u ponovljenom suđenju bio je ograničen stavom VSRH o valjanosti dokaza prikupljenih od istražitelja Tužiteljstva Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Monitoring tim koji prati suđenja za ratne zločine upozoravao je da će se nakon takve odluke VSRH pojaviti problemi u procesuiranju ratnih zločina u predmetima u kojima se pojavljuju dokazi prikupljeni od Tužiteljstva MKSJ, i to u predmetima MKSJ kategorija 2 i 3, koji su ustupljeni našem pravosuđu.

Kazneni progon iniciran je tek nakon ustupanja dokaza Tužiteljstva MKSJ Državnom odvjetništvu RH, točnije izjave troje svjedoka koji su bili zatočeni u Ribarskoj kolibi u Marinom Selu, iako su kaznena prijava i pojedine predistražne radnje uslijedile neposredno nakon događaja. Ti dokazi, djelomično potvrđeni ponovljenim svjedočenjima, kao i izvedeni materijalni dokazi bili su osnov osuđujuće presude Županijskog suda u Požegi objavljene u ožujku 2009., koju je po žalbi okrivljenih Vrhovni sud RH ukinuo iz proceduralnih razloga te vratio postupak na ponovno suđenje. Žalbeno vijeće VSRH utvrdilo je da je prvostupanjska presuda utemeljena na

---

114

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, *Documenta* i Građanski odbor za ljudska prava su potpisali i objavili ovo mišljenje 20. srpnja 2011., nekoliko dana nakon objave prvostupanjske presude. Dana 22. studenoga 2011. VSRH u potpunosti je potvrdio prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Osijeku.

nezakonitim dokazima - zapisnicima s iskazima preživjelih žrtava iz Marinog Sela danih pred istražiteljima Tužiteljstva MKSJ. Ponovljeni postupak je delegiran na Županijski sud u Osijeku.

Kako su u svibnju 2011. usvojene izmjene Zakona o primjeni Statuta MKS(J) na način da se dokazi koje su prikupila tijela MKSJ mogu koristiti u kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj, ŽDO iz Osijeka predložio je izvođenje dokaza koji su ranije proglašeni nezakonitim, no Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku to je odbilo pozivajući se na rješenje VSRH.

Suđenje za ratni zločin protiv civilnog stanovništva počinjenog u Ribarskoj kolibi u Marinom Selu otvorilo je brojne nedoumice vezane uz korištenje dokaza prikupljenih od istražitelja MKSJ u sudskom postupku pred hrvatskim sudovima, spremnost svjedoka da svjedoče bez straha od osude ili odmazde u svojim malim životnim sredinama, zaštićenost svjedoka/preživjelih žrtava te daljnju neutvrđenost identiteta počinitelja zločina koji se i dalje vode kao neidentificirani. Poznati su tek njihovi nadimci.

Gotovo nevjerojatno zvuče iskazi svjedoka da nisu imali saznanja o postojanju zatočenih civila u Ribarskoj kolibi u Marinom Selu. Pakrac, Lipik i okolna mjesta, tako su mali prostor da se ljudi međusobno dobro poznaju i stoga odvođenje više civila iz sela ne može ostati nezamijećeno. Osim toga, kada su civili konačno izvedeni iz podruma Ribarske kolibe (24. studenoga 1991. godine) i nadalje su ostali na toj lokaciji, koja je bila baza vojne policije. U jednoj takvoj bazi civili nemaju što tražiti. Neuvjerljive su priče pripadnika vojne policije iz Bjelovara da su vidjeli neke civile, pri tome dvije žene, ali da nisu znali što oni tu rade. Neuvjerljive su priče da su za mučenja, zlostavljanja i ubijanja zatočenika saznali iz novinskih članaka. Nažalost, dvadeset godina od kritičnog događaja, svjedoci svojim iskazima o neznanju za žrtve, te žrtve ponovno ubijaju. Na sudu je da valjano obrazloži svoju presudu, osobito u dijelu u kojem ocjenjuje izvedene dokaze, posebice personalne dokaze, gdje je bilo najviše odstupanja u iskazima svjedoka u odnosu na iskaze dane u istrazi, tijekom prvog suđenja i to baš glede uloge prvooptuženika, optuženog kao stvarnog (*de facto*) zapovjednika navedenog voda vojne policije.

Pravosudni postupak nije dao odgovor na pitanje: Tko je bio zapovjednik voda VP pri 76. samostalnom bataljunu HV-a u kritično vrijeme, u studenom 1991. godine? Pripadnici toga voda sigurno nisu samovoljno određivali svoje zadatke te ostaje upitno kako su naoružavani, tko ih je slao na punktove, tko ih je opskrbljivao hranom, streljivom i drugom vojnom opremom, kome su podnosili izvješća. Konačno, zašto su vodili uhićene osobe u Marino Selo i kome su ih tamo predavali. Jedan težak zločin doveden je, iako je ŽDO iz Požege uložilo puno truda u slaganje mozaika optužnice, do apsurdna.

Iz cjelokupnog postupka pažljivom promatraču postaje jasno da se za zločin u Marinom Selu znalo, i to već u trenutku kada su iz Daruvara vojni policajci krenuli u Kip i saznali da su iz sela odvedeni civili, kada je civilna policija u Daruvaru privela pripadnika postrojbe iz Marinog Sela koji je potvrdio da su kuće u Kipu pretraživane i da su civili odvedeni u Marino Selo, kada je odvođenje oca i brata prijavila građanka Daruvara. Za

zločin se znalo i kada su iz podruma Ribarske kolibe izvedena trojica zatočenika te izmučeni odvedeni u Daruvar, nakon što su četvero preživjelih civila konačno pušteni iz Ribarske kolibe u Marinom Selu i kada su stigli u svoja sela. O tim događajima sastavljena su službena izvješća, ali se, nažalost, ništa dalje nije uradilo što je moglo spriječiti počinjenje zločina ili bar omogućiti djelotvorno procesuiranje njegovih počinitelja.

Ostaje pitanje što je sa žrtvama i njihovim dostojanstvom. Zašto pravosudni organi nisu pravodobno pokrenuli istragu, zašto se čekalo da MKSJ istraži zločine koji su se dogodili na području Republike Hrvatske. Odluka VSRH kojom se prikupljeni dokazi od tijela Tužiteljstva MKSJ proglašavaju nezakonitim dokazima samo je nastavak jedne tužne priče, ovaj puta zapakiran u formu tumačenja jednog članka zakona, koji je u međuvremenu izmijenjen. Osudom dvojice optuženika forma je zadovoljena, baš kao i u slučaju zločina u Paulin Dvoru, u Medačkom džepu, na Koranskom mostu, jer je ipak netko osuđen. O novim istragama i pronalaženju ostalih počinitelja za sada nema niti govora. Od DORH-a tražimo pokretanje nove istrage, a od VSRH primjenu izmijenjenog zakona koji omogućava korištenje iskaza preživjelih u ovome kaznenom postupku.

CENTAR ZA MIR,
NENASILJE
I LJUDSKA PRAVA
Trg Augusta Šenoje 1
HR-31 000 Osijek
tel/fax: ++ 385 31 206 886
e-mail: centar-za-mir@centar-za-mir.hr
web: www.centar-za-mir.hr

DOCUMENTA – centar za
suočavanje s prošlošću
Selska cesta 112 c
HR-10 000 Zagreb
tel: ++ 385 1 457 2398
fax: ++ 385 1 549 9744
e-mail: kontakt@documenta.hr
web: www.documenta.hr

GRAĐANSKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA
Selska cesta 112 c
HR-10 000 Zagreb
tel/ fax: ++ 385 1 61 71 530
e-mail: info@goljp.hr
web: www.goljp.hr